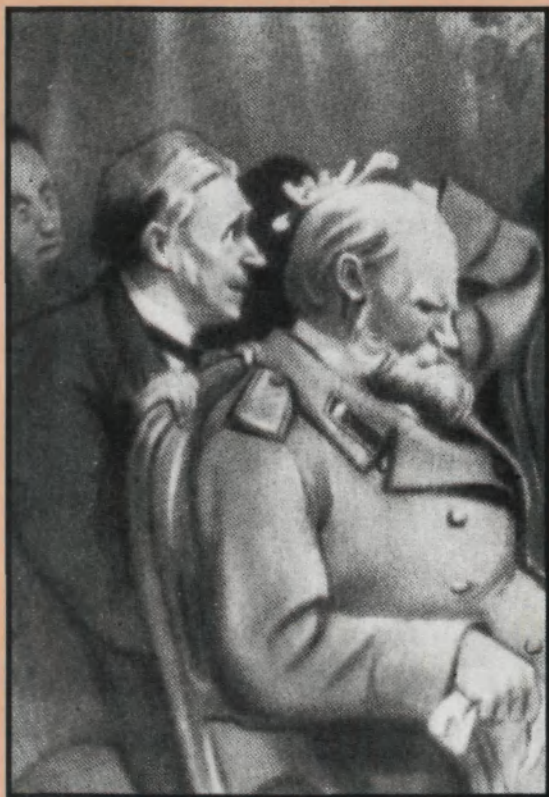

ՇԷՋՈՎ

MIRINA KARMEND

ÇÊXOV

MIRINA KARMEND

ANTON PAVLOVÎÇ
ÇÊXOV

MIRINA KARMEND

KURTEÇÎROK

WEŞANÊN WELAT

Stockholm 1989

Weşan: 2
MIRINA KARMEND
Çapa Yekem

**Ev çîrokên Çêxov li ber wergerên swêdi,
ji yên tirkî hatine wergerandin.**

© Weşanên Welat
Pergala berg û rûpelan: N. Kiriv
Çap: Federativ Tryckeri AB - Stockholm 1989
ISBN 91-971254-0-7

NAVEROK

<i>Anton Pavlovîç Çêxov</i>	7
<i>Zimandirêj</i>	<i>Wergêr: N. Kirîv</i> 15
<i>Dêlika buha</i>	" 20
<i>Îvan Matveîç</i>	" 24
<i>Dadpirs û gundî</i>	<i>Wergêr: M. Alî K.</i> 31
<i>Zilamê nas</i>	" 36
<i>Çawîş Prîşîbeyev</i>	" 41
<i>Xwendin</i>	" 46
<i>Mirina karmend</i>	<i>Wergêr: Batal Azîz</i> 51
<i>Çare</i>	" 55
<i>Bûkalemûn</i>	" 59
<i>De were safî bike</i>	" 64
<i>Şeva bi tirs</i>	" 69
<i>Mêrikê bextiyar</i>	<i>Wergêr: Hesênê Metê</i> 77
<i>Peyman</i>	" 84
<i>Lawikê şûm</i>	" 93
<i>Henekek piçûk</i>	" 97
<i>Pîrîtî</i>	" 103
<i>Kêfxweşî</i>	" 110
<i>Li berberxanê</i>	" 113
<i>Sermiyanê malê</i>	" 118
<i>Biserneketin</i>	" 124
<i>Dergevanê baqil</i>	" 127
<i>Çîroka N. ya xatûn</i>	" 131
<i>Xwendekar</i>	" 137

ANTON PAVLOVIÇ ÇÊXOV

(1860 - 1904)

Malbata Çêxov ji gundê Voroneyê ye. Kalê wî xulamê mîrekî bi navê Çertkov bû. Lê ji ber baqilî û jîriya xwe di demeke kurt de, li kêleka Donê, li wargeha mîrekî dewlemend dibe kûxa, pera dide ser hev û di sala 1841 de azadiya xwe û her sê lawên xwe dikire. Kurê xwe î bi navê Pavel Yegoriç Çêxov wek şagirtekî dişîne Taganrogê ba bazirganekî bi navê Kobîlîn.

Pavel Yegoriç heta demeke dûr û dirêj jî, li ba Kobîlîn şagirtiyê dike. Û di sala 1857 de li Taganrogê ji xwe re dikane-kê vedike û bi Yevgenya Yakolevnayê re dizewuce.

Anton Pavloviç Çêxov î nivişkar di 17 çileyê pêşîna sala 1860 de ji diya xwe dibe. Wek malbat, Çêxov xwedî çar bira û xwengekê ye. Di binê maxên xaniyekî de hemî jî bi hev re dixwin û bi hev re dijîn.

Bavê wan li hemberî wan gelek hişk û bi xwîyekî teng e. Çêxov vê rewşa bavê xwe î wê demê di çîroka xwe ya bi navê *Sê Sal'ê* de bi devê Laptev pir xweş raber dide. Lê diya wan Yevgenya Yakolevna gelek zarxweş, dilovan, dilpak û baqil e.

Bi vî awayî qet li bavê wan ne çûye. Dêyek wusa ku jiyana xulamî û zordariyê dîti bû, jiya bû, bi her awayî li dij bû û pirî caran ev tiştê lê dixuya. Daxwaza dilê wê ev bû ku zarokên xwe bi ramanê fere mezin bike û bi her awayî wan bigihîne.

Hemî birayên Çêxov jî jîr, baqil, bi henek û şorgerm in. Bêhtengiya ku bavê wan bi vî xwiye xwe î ne xweş diafirîne, ew bi jîriya xwe li ber xwe belav dikan.

Di wê demê de wek hemî bajarên kêleka DeryaReş, bazirganiya Taganrogê jî di dest bazirganên Yewnanî de ye. Bavê Çêxov jî di vê demê de bazirganekî destê sêyemîn e. Wî dil heye ku bi kêmanê lawekî wî jî wek bazirganekî Yewnanî bibe dewlemendekî destê yekem. Bi vê fikrê di sala 1867 de li Taganrogê Çêxov dişîne dibistana Yewnanî. Çêxov hêj di heftsaliya xwe de ye. Herweha dibistana Yewnanî û şagirtiya dikana bavê wî, ji bo Çêxov dibe karekî rojane û dikeve ser milê wî.

Ev dibistana ku Çêxov diçiyê, meriv dikare bi çîrokek wî têbigêhîjea ku ji odeyekê pêk tê û bi mamosteyekî naşî ye. Awayê hîmdayinê jî bi repikirin û çokirinê ye. Di malê de haya diya Çêxov jê heye ku Çêxov bi ser nakeve. Ji ber serhişkiya bavê xwe jî, Çêxov ji bêgavî diçe vê dibistanê û tê. Lê piştî demekê bavê wî jî tê digihîje ku Çêxov bi ser nakeve. Di sala 1868 de wî ji dibistana Yewnanî derdixîne û dişîne amadeyiya Taganrogê

Ji ber barxwariya karê xwe, bavê Çêxov di sala 1876 de mala xwe koçî Moskwayê dike. Ji bo xatirê xwendina xwe, Çêxov li Taganrogê bi tena serê xwe dimîne. Herweha heta derekê Çêxov ji şagirtiya dikanê jî û ji çûyina dêrê jî difilite. Ji bo ku jiyana xwe ya aborî bidomîne, hêj di van salên xwe yên ciwanîyê de, bi jiyane ve destpelikê hev dibe. Û ev berxwedana wî jî di van salan de jê re dibe sedem ku bi çavêkî rexnegîr jiyana tal û tûj, dijwar û çetin ji hev derxîne û bi awayekî li hember rabeste.

Di nav dersên xwe de Çêxov ji zimanê ûrisî û edebiyatê hez dike. Ji bilî vi ya jî dildariya wî ya herî mezin jî temaşa

tiyatroyê ye. Di van salan de Çêxov dest pê dike û ji kovarê dibistanan re nivisaran dişîne.

Di sala 1879 de li Zanîngeha Moskwayê dikeve beşê fakulta tibbî û destpêka niviskariya wî jî bi vê salê dibe. Ji bo debara jiyana û domandina xwendina xwe, ev xwendekarê ciwan dest pê dike ji kovarên mîzahî re kurteçîrokên pêkenî dişîne. Pirtirîn bi navê V... ya Çêxov, Çêxonte, Anton Ç, Mêrikê Bi Kerb, Birayê Birayê Min, Doktorê Bê Nexweş û hwd... Gelek ji van çîrokên wî yên vê demê, piştî ku zanîngeha xwe tewaw dike, wek pirtûkekê çap dibin.

Di salên pêşîn de bûyerên ku li derûdora Çêxov dibin, ewqas bala wî nakişîne û ew jî zêde guhê xwe nadiyê. Lê di sala 1880'de zordariya Çar êdî bala Çêxov jî dikêşîne. Ew neheqiyên ku dibin, bi ronîya çavên xwe dibîne. Dibîne ku ronakbîrên wê demê roj bi roj ji kerba dimirin: Glep Ūspenskî bi nexweşiya mejî ketiye, Garşîn xwe kuştiye, Levîtan jî bi dijwarî xwe ji vê rewşa xirab filitandiye. Di vê dema rewşxirab de bêhêvîti û dilsarî xwe li Çêxov diyar dike. Çîroka wî ya bi navê *Çîroka Xemgîn*, vê rewşa wî baş dide xuyakirin. Herweha bi viya re dîtîne Çêxov jî têne guhertin, Anton Çêxonteyê şoagerm, henek û tinazker ji navîne radibe û Anton Çêxov dikeve dewsa wî. Ji wê demê û pê ve, Çêxov neheqî û xirabiyên ûrisên wê rojê wek pêşmalek pînekirî li ber çavan radixe.

Piştî zanîngeha xwe Çêxov diçe li bajarekî nêzîkî Moskwayê doktoriye dike. Bi vî awayî, her aliyê jiyane jê re dibe mijarên nivisîna çîrokan. Çîrokên xwe yên bi navê *Revok*, û *Cendek* li vir nivisiye.

Çêxov ji doktoriye hez dike, lê mixabin dildariya wî ya li ser edebiyatê zêdetir û girantir e. Ji ber vê yekê niviskarî û doktoriya xwe bi qasî çend salan bi hev re didomîne. Di sala 1888 de wek niviskarekî mezin nav û deng dide û tê nasîn. Di vê demê de hevalekî wî jê re dibêje: «Êdî dev ji doktoriye berde.» Lê ew jî weha dibersivîne: «Ne karek, dema ez difikirim ku min du kar hene, wê çaxê ez xwe xurtir his dikim. Doktorî jina min e, niviskarî jî yara min e. Dema ez ji yekî têr

bim, ez diçim ba ya din.»

Lê mixabin Çêxov tu carî ne bûye doktorekî profesiyonel. Carina yara wî ketiya pêşiya jina wî û herweha xwe bi tevayî daye edebiyatê. Lê tişteki seyr e ku Çêxov bi salan baweriya wî bi wî hatiye ku bi xwe doktorekî baş e, lê ne niviskarekî baş.

Di sala 1886 de ji çîrokên wî pirtûka wî ya duyemîn çap dibe û her ku diçe navê niviskariya wî belav dibe û deng dide. Herweha baweriya wî jî bi wî tê êdî.

Di sala 1887 de pirtûka wî ya sêyemîn jî derdikeve. Bi derketina vê pirtûkê re Akademiya Zanistiyê xelata Pûşkîn dide wî.

Di sala 1888 de tiyatroya wî ya pêşîn *Ivanov* li Moskvayê di Korşê de tê raxistin. Dîsa di vê salê de çîroka wî ya bi navê *Beyar* di kovara *Mizgîna Bakur* de diweşe. Ev çîroka jî ji hêla rexnegîran ve gelekî tê ecibandin.

Çêxov di sala 1890 de diçe girava *Sahalîn*. Serguzeştên xwe yên vê dûrgeştê, di pirtûka xwe ya bi navê *Girava Sahalîn* de kat dike.

Di sala 1891 de cara pêşîn derdikeve Ewrûpayê.

Di sala 1892 de ji xwe re wargeha Melihovayê dikire û herweha bi serekî rihet gelek çîrokên xwe yên xweş û dirêj li vir dinivise. Wek:

Selula Numeroya Şeşan (1892)

Metranê Reş (1893)

Sê Sal (1894)

Çîroka Wênekêşekî (1895)

Jiyana Min (1896)

Mûjikina (1897) ûhd...

Lê divê meriv viya jî bide zanîn ku nexweşiya jana zirav, wek gelek kesan bi Çêxov re jî heye. Ev nexweşiya wî, hêj di dema xwendekariya wî ya zanîngehê de xwe lê dide der. Lê Çêxov heta 24 adara vê sala 1897 guhê xwe nadiyê. Belê, Çêx-

ov di vê rojê de bi hevalê xwe î Suvorîn ve li ser xwarina nîv-royê ye û ji nişka ve xwînê vedirişîne. Ji ber vê yekê bi qasî panzdeh rojan di nexweşxana Moskwayê de dimîne û dûre diçe li bakurê Fransayê dijî. Di ser vê nexweşiya xwe re, wargeha xwe ya Melîhovayê difroşe û di sala 1898 de diçe li Yalta bajarê Kirimê bi cî dibe. Û ji bo Çêxov dewreke nû dest pê dike êdî.

Ji ber nexweşiyên xwe, Gorkî û Tolstoy jî di vê dewrê de li vî bajarî ne. Çêxov li vir pêwendiyên xwe yên bi wan re baştir û germtir dike. Nemaze bi Gorkî re heta dawiya jîyana xwe jî van pêwendiyên xwe germ û nêzîktir didomîne. Di vê navberê de niviskarên bi navûdeng yên wê demê: Kûprîn, Bûnîn, Mamin-Sibiriyak û hwd... car carina têne serlêdana wî.

Li vir Çêxov bêtirîn wexta xwe li ser tiyatroyan dibuhurîne. Di îlona sala 1898 de bi Olga Kirîperê re danûstandinên xwe çêdike. Olga, artîsteke Hunera Tiyatroya Moskwayê ye. Ji ber niviskariya Çêxov û artîstiya Olgayê, her ku diçe ew pêwendiyên di navbera wan de nêztir û germtir dibe. Di dawiya dawîn de jî, di 25 adara sala 1901 de bi hev re dizewucin. Herçiqas bi hev re dizewucin jî, zêde li ba hev namînin. Lewra Çêxov ji ber nexweşiya xwe li Yaltayê û Olga jî ji bo artîstiya xwe li Moskwayê dimîne. Dûre Çêxov li havîngeheke nêzîkî Moskwayê xaniyekî digire û di gulana sala 1904 de koçî wir dike. Herweha nexweşiya Çêxov ji nû ve lê diazire û piştî mehekê bi hevalbenda xwe ya Olgayê re diçe Ewrûpayê.

Li ser merzê Swîsrê û Elamanîyayê, li bajarê Badenweîlerê bi cî dibe. Di çend rojên pêşîn de, rewşa nexweşiya wî parîkî ber bi başiyê diçe. Lê di 29ê hezîrana sala 1904 de nexweşiya wî dîsa ji nişka ve lê diazire û di 2 yê tîrmeha 1904 de serê xwe datîne.

Cendekê Çêxov, li Moskwayê di goristana Novo-Dîvîçiyê de tê binaxkirin. Piştî mirina wî, di 12ê tîrmeha sala 1908 de, eleman li bajarê Badenweîlerê beryadekî wî dadiçikînin. Lê di destpêka şerê Cihana Yekemîn de, di sala 1914 de, ev beryadê wî dîsa bi destê elemanan tê şikandin û belavkirin.

* * *

Çêxov zimanekî asan, xweş û vekirî bê serêş bikar haniye û ji pîvanê ne xistiye. Her bêje, hevok û çîrokek xwe bi rengekî zimên xemilandiye û bê hetikandin bi zanistî cî daye wan. Ew bi xwe li ser vê yekê weha dibêje: «Riya xweşnivîsê ew e; meriv di ser wan xirabnivîsên ku hatine nivîsîn re xetekê bikêşin.»

Bi vî awayê nivîsîna xwe, bêguman alîkariya Çêxov ê ji bo zimanê ûris jî gelek û gelek bibe. Di warê zimanê Çêxov de, A. Derman î rexnegîrê edebiyata ûris weha dibê: «Edebiyata ûris ji gelek hêlan ve geş bû û bi pêş ve çû. Lê ne Gogol, ne Dostoyevskî, ne Tolstoy û ne jî Tûrgenyev asankirina edebiyata ûris ji xwe re kirin kar. Lê Çêxov ev tişt da ber xwe û bi ser ket. Ev jî ji bo demokratkirina edebiyatê havêtina gaveke nû û mezin e. Bê guman em dikarin bibêjin ku Çêxov bereyê xwendevanên xwe gelek û gelek fere kir. Lewra dijwar e, meriv rastî yekî were ku di Çêxov negihîje»

Çêxov di çîrokên xwe de tew cî nade bêje, hevok û kesên zêde. Tişteki herî piçûk jî bi tevayiya çîrokê ve girêdayî ye. Ango ku di çîrokê de cixarekê bide kêşandin, baranê bide barandin, meyekê bide vexwarin ûhd... ew ne ji bona xemalindina çîrokê an dagirtina rûpel e. Lê di çîrokê de wan tiştên ku bi kar tîne, ji bo pêwistiya çîrokê ye.

Meriv dikare bibêje ku pîrî caran di çîrokê de hinek tişt kêm tên xuyakirin. Ji xwe dema meriv Çêxov û nivîskarên din bidin ber hev, cudayiyek gelek mezin û girîng ber bi çavên meriv dikeve ku; Çêxov hertim alîyekî fikirkirinê ji xwendevan re hiştiye. Li ser vê yekê jî ew bi xwe weha dibêje: «Dema ez dinivîsim, bi her awayî bi xwendevan bawer im. Lewra ez wer dizanim ku xwendevan ê bi xwe wê valayiya di çîrokê de dagirê.»

Heta ku ji dest Çêxov hatiye, kurt û hindik nivîsiye û bi wan gelek tişt dane xuyakirin. Wî ev yeka ji xwe re kiriye xwîyekî hunermendî û heta dawiyê jî domandiye û bi vî awayê

xwe jî nav û deng daye. Di vî warî de di sala 1889 de ji birayê xwe î Aleksandr re nameyekê dişîne û tê de weha dibêje: «Kurtî û vekirîti xwenga serketinê ye.» Û dîsa di wê salê de ji bo Gorkî nameyekê dişîne û tê de dîtînen xwe weha dide xuyakirin: «Di serastkirina destnivisarên xwe de, heta ku ji dest we tê, bikin ku xemil û rengdêrên zêde ji nav derxînin! Serqisê ku ez bibêjim: -Merivek li ser gîyan rûnişt.- herkesê viya fahm bike. Lê ku ez bibêjim: -Merivekî bejindirêj û rîsor, bi tirs û xof li dor xwe nêhirî û hêdî hêdî li ser gîyayên şîn û çilmisî rûnişt.- ew ê tu kesek di cara pêşîn de têngêhîje.»

Di xwendina çîrokên Çêxov de pirî caran meriv berê nizane ku çîrokê ji kuderê dest pê kiriye, û di dawiya pirî çîrokan de jî meriv dibê qeyê niviskar ji nivisîna çîroka xwe westiyaye û nîvçe hiştiye. Lê di bingehê vê rastiyê de, dîsa tê fahmkirin ku Çêxov ev jî bi zanistî û awayê hunera xwe wusa kiriye. Li ser vê yekê jî weha dibêje Çêxov: «Ji bo nivisîna çîrokek baş, destpêk û dawiya çîroka xwe bavêjin.» Ango dixwaze bibêje ku ne hewceye meriv ji serî heta dawiyê çîrokê wek girêbendekê an weke protokolekê binivise. Bi qasî ku ne hewce ye, ewqas jî tiştekî bê mane ye.

Bonderw Yûrî Bondirêv nivîsarên Çêxov weha dide nasîn: «Em ji namên Çêxov dizanin ku di dema xwe ya dawîn de wî dixwest romanekî binivisîne. Dest pê kir û berda. Nivisandina çîrokan domand. Çi kurteçîrok û çî çîrokên wî yên dirêj her tim ji tevlehevîya jîyanê û ji romanên mezin dagirtî ne. Û di warê giranbahayîya xwe de, ez dikarim bibêjim ku ew bergenî roman in.»

Çêxov î niviskarê mezin; gundî, xulam, pîr, zarok, jin, bûk, keç û xortên berzewac, malmezî û hwd.. ji çîrokên xwe re kirine mijar û herweha ji her babetî nexşên civatê re bûye xwedîrexe. Ev beriya sed salekê ye ku Çêxov ev çîrokên xwe nivisîne, lê meriv bi rihetî di roja îroyîn de li her aliyê jîyanê rastî wan tîpan tê. Bi her çîrokek wî, bi kêmanî nexşê tîpekê tê ber çavê meriv. Çîrokên Çêxov wek neynikekê ye. Meriv dikare gelek aliyên xwe û civata îroyîn tê de bibîne.

Çêxov di bîst salên niviskariya xwe de, ji bilî nêzîkî deh tiyatroyan, zêdeyî heft sed çîrokên kurt û dirêj nivisiye.

* * *

Ji bo ciwanekî ku biryara niviskariyê dabe, Çêxov van amojgariyan lê dîke.

«Binivîsin, heta ku ji dest we tê pir binivîsin. Tiştên hûn binivîsin ku hemî ne baş bin jî, xem nake. Her ku biçê ew ê baştir bibe. Xortaniya xwe û zîrekiya serê xwe li avarê ne buhurînin... Binêrin, ku serê pênuşa we tûj, lê ferhenga we teng be, wê çaxê divê hûn bêje û metelokên nû hîn bibin. Ji bo vê yekê jî divê hûn hertim binivîsin... Jiyana min, fikra min û tiştên ku di serê min de hatine, divê di çîrokên min de xwe bidin xuyakirin... Kurteçîrok, divê kwîr û dagirtî be.»

WEŞANÊN WELAT

ZIMANDIRÊJ

Natalya Mîxaylovna jineke ciwan bû û vê sibê ji Yaltayê hatibû. Di firavîne de bêyî ku bisekine ji mêrê xwe re qala spehiyên Kirimê dikir. Mêrê wê yê bi kêf, bi evîn li ruyê jina xwe ya bêtewat dimeyizî, guhdariya wê dikir û carina jî pirsîna jê dipirsî:

- Dibêjin ku li Kirimê jiyana gelek buha ye?

- Çi bêjim, nizanîm ku? Canekem, li gor min buhayiya jiyana wir pir mezin dikin... Şeytan wek ku bitirs tê xuyakirin, ne wusa ye. Serqisê, min û Yûlya Petrovnayê me bi hev re bi bîst rûbilî xaniyekî bi konfor û rihet bi dest xwe xistibû. Delalê min, hertişt bi zanîna jiyane ve girêdayî ye. Lê ku meriv bixwaze derkeve serê çiyayên weke Ay-Petriyê, bargîl û rêber bigire, wê çaxê lêqeyê ew ê buha be. Him jî gelek buha! Lê, Vasîçkayê min, çi çîya li wir in! Ca bifikire, bilind... bilind, çiyayên hezar qatî ji dêrê hêj bilintir! Bandewên çiyana wusa bi dûman, wusa bi dûman... wusa bi dûman e ku... li berwarên çiyê jî zinarina, zinarina û darên kajan... Ax, tew naxwazim bi bîr bînim.

- Ha, hîn ku di bîra min de ye, ez bibêjim... Dema tu ne li vir bûy, min di kovarekê de, di derheqê tatarên rêberên wir de nivisek xwend. Çi merivên bêcir in! Delala min, ma bi rastî jî ew merivên wusa seyr in?

Natalya Petrovnayê ruyê xwe tîrş kir, serê xwe hejand û got:

- Ji xwe ew tatar in... çu taybetiyeke wan nîne. Ji xwe min ewana ji dûr ve dîtin. Ew pêşanî min dabûn, lê min qet bala xwe ne dabû wan, canekem. Ji xwe ji mêj ve kêfa min ji wan çerkez û yewnaniyan re ne dihat.

- Li gor gotinan, her yekî wan donjûwanekî seyr e.

- Gengaz e. Lêjinên wusa xirab hene ku...

Natalya Petrovna mîna ku tişteki bi xof bi bîr anîbe, ji nişka ve ji ciyê xwe pengizî, bi çavekî tirsok bi qasî niv deqekê li mêrê xwe meyizî û dûre got:

- Vasîçka, ez naha ji te re qala wan jinên bêcirên ku hene, bikim. Ax, çu jinên bêcir! Him jî ne ew jinên ji tebeqa jêr an ya navîn, ez ê qala wan jinên arîstokratên qure bikim. Tişteki seyr e, min tew bi çavê xwe bawer ne dikir. Ez ê heta mirinê ji bîr nekim. Ma dibe ku mirov xwe ewqas jî wenda bike?... Ax, Vasîçka, ez tew naxwazim qal bikim. Serqisê, em hevala min ya rê Yûlya Petrovnayê bidin ber çavan. Mêrekî wê î pir hêja û du zarokên wê hene. Hertim pesnê xwe dide ku ew xwedînamûs û ji malmezinan e. Rojekê çu bû, dizanî tu? Lê *Entre Nous*(*) canekem, ma tu sozê didî ku tu ê ji kesekî re nabêjî?

- Hella, hella... helbet ez ji kesekî re nabêjim, canekem!

- Tu ê sozê bidî? Binêre, ez êdî nizanîm. Ez bi te bawer im.

Jinikê çetelê di destê xwe de danî hêlekê, maneyeke bi sir da rûçikê xwe û bi pistepist jê re kat kir:

- Binêre tişteki wusa qewimî. Ev Yûlya Petrovna derketi-bû serê çiyê. Dinê pir xweş bû. Ew bi rêberê xwe ve li pêşiyê

(*) *Entre Nous: Bi fransî ye. Gotin di nav me de, îfade dike.*

dimeşyan, ez jî hinekî li paş wan dimeşiyam. Em sê çar verstan çûbûn, an ne. Vasîçka dizanî tu, Yûlya ji nişka ve qêriya û bi sîngê xwe girt. Tatarê wê tavilê bi newqa wê girt, an ne ew ê ji zîn bişemitiya û biçûya. Ez û rêberê xwe jî ber bi wê bazdan. Min gotê: «Çi bû? Çer bû?» Hevala min got: «Ax, ez dimirim, krîzek hate min... Ez ê êdî nikari bim biçim, ma tu nizanî bê ez çiqasî tirsiyam!» Min got: «Wê çaxê em bi paş de vegerin.» Yûlyayê bersiv da û got: «Na, na... Natalya, ez nikarim paş de vegerim. Ku ez gaveke din jî bavêjim, ez ê ji ber êşê bimirim. Qolinc tê min.» Piştî van gotinan, hevala min Yûlya li ber min û rêberê min î Silêman geriya ku em vegerin bajêr, jê re dermanê wê ji oda wê bînin.

Mêrê wê eniya xwe xurand:

- Ca raweste, ez tişteki ténagîhêjim. Te bi gavekî beriya naha gotibû ku te tatar hew ji dûr ve dîtine. Lê naha jî tu qala Silêmanekî dikî.

Jinikê bêxem mirûzê xwe tîrş kir:

- Lo, de tu jî dîsa li ser peyvan disekinî! Ez seba nakim ku yek ji min bikeve şikê. Nikarim seba bikim! Ev liveke ehmeqane ye.

- Ez li ser nasekinim, lê... çima rastî nayê gotin? Ku tu bi tataran ve bi çiyar ketibî, ne xem e. Lê çi hevceyê derewane?

- Him! Mirovê dinênedî! Ji Silêmano çavnebar e. Difikirim ku meriv çawa bê rêber derdikeve serê çiyar! Mafir ku tu bi rewşa jiyana wir nizanî, qene dengê xwe neke, nepeyive! Bê rêber gavek jî nayête havêtin.

- Ya sitar!

- Xwedê hewînî, wusa ehmeq ehmeq mekene! Ez ne yeke wek Yûlyayê me. Ez nabêjim ew baş dike. Lê ez... gerçî ez xwe jî wek milyaketekê nahesibînim, lê min xwe ewqas jî wenda ne kiriye. Na, Silêmanê min tu carî ji pîvana xwe derneketiye! Serqisê, Mehmet Qul qet ji Yûlyayê ne diqetiya. Le ez! Dema saet bibûya yanzdeh, min ferman dida û digot: «Haydê Silêman, marş!» Tatarê min î ehmeq jî radibû û diçû. Cane-

kem, ew hertim di binê destê min de bû. Serqisê, dema ku wî qala peran an tişteki dikir, min tavilê digot: «Çi? Çawa, çawa?» û ez radikîşiyamê. Ji tirsan zirav lê diqetiya. Ha, ha, ha!... Vasîçka, ca te bidîta! Çavên wî mîna rijikê, reştarî... Mirûzekî wî yê wusa komîk û ehmeqane hebû ku... Min ew wusa di binê destê xwe de digirt ku, ah wusa...

Mêrê wê ji hundurê nan loq digundirand û got:

- Ez texmîn dikim.

- Yê te jî hîç û pûç e, Vasîçka! Ez fikrên te dizanim... Ez texmîn dikim tu çi difikirî. Lê bawer bike, di dema gerê de jî ew ji hedê xwe dernediket. Serqisê, em derdiketin çiyê an jî diçûn ber şirava Uçansûyê, min hertim jê re digot: «Silêman, tu ê li paş min werî!» Reben jî hertim li dû min dihat. Tew di wextên tengtirîn de jî, min jê re digot: «Çi dibe bila bibe, divê tu ji bîra xwe dernexî ku tu tatarek î, û ez jî jina şewirmendekî dewletê me!» Ha, ha, ha...

Biqînekê bi jinikê girt, dûre bi lez çavek li derûdorê gerand û bi mirûzekî tirsonek peyivî:

- Ax, ev Yûlya! Vasîçka, ez tînegîhijim çima mirov ji jiyanê piçekî tamê negirin, çima piçekî şa ne bin? Evana hemû dikarin bibin... Belê henekan bike, tukes li te nagire, lê mirov li ser van bisekine û xirecirê derbixe... Na, tu çi dibêjî bibêje, ez tînegîhijim! Bifikire ku wê çavnebarî dikir. Ma ev ne tişteki ehmeqane ye? Rojekê Mehmet Qûl, ango yarê wê hatibû. Yûlya ne li mal bû. Min jî ew banî oda xwe kir. Em ji vir û wir peyivîn. Ma tu dizanî ku ew çiqas zarxweş in? Bêyî ku em lê hay bin, me êvar buhurand. Herweha jî nişka ve Yûlya kete hundur. Wusa êrişî me kir ku... Dest bi hinek dek û dolaban kir. Bi rastî Vasîçka, min qet tişteki ji vê yekê fahm ne kir.

Vasîçka kuxuya xwe ji cî livand, mirûzê xwe tirs kir, li odê dest bi gerê kir. Bi kenekî xemgîn got:

- Bi rastî qet tişteki gotinê nîne. We li wir wextên xweş derbas kirine.

Natalya Mîxaylovnayê bi awur got:

- Çi tişteki bêhîm! Ez dizanim tu çi difikirî. Tu hertim tiş-

tên wusa xirab difikirî! Ez ê êdî qala tişteki ji te re nekim! Na, na, ez ê qal nekim!...

DÊLIKA BUHA

Ji emekdarên kevn yê leşkerî, mulazim Dûbov û Knaps rûniştibûn, vedixwarin.

Dûbov, dêlika xwe ya Mîlka nişanê Knaps dida û digot:

- Ev kûçikekî şît, kûçikekî delal e! Bala xwe bide rûçikê wî! Rûçikê wî tenê bi dinê ye! Ku ew rastî merivê xwe were, ew ê ji bo vî rûçikî tenê, du sedrûbilî bide. Ma tu bewer nakî? Wê çaxê tu qet ji tiştêkî fahm nakî!

- Ez têdigihêm, lê..

- Lê ew zagar e, xalîs muxlîs zagarekî îngiliz e! Wusa şî-tiyeke wî heye ku... lê tew bêhngirtin û dîtina wî... Ho Xwe-dêyo, wusa bêhngirtineke wî heye ku... Ma tu dizanî, dema Mîlka hîna cewrik bû, min çiqas pere ji bo wî da? Tam sed rûbil! Kûçikekî şît e! Mîlkayê keleş! Mîlka î bêsiñç! Ca were vir ! Kûçikê min î delal!

Dûbov, banî Mîlkayê kir, navbera herdu guhên wê ramîsa. Hêsir bi çavên wî ket:

- Ez ê te nedim kesî; kûçikê min î delal... Keleş gidî keleş! Mîlka, tu ji min hez dikî, ne wusa? Ma tu hez dikî? Dûbov ji

nişka ve qîriya. De rabe ser xwe, derkeve der! Bi lingên xwe yên qirêj te pêl pîrpirkên min kir. Belê Knaps, ew hîna cewrik bû, min ji bo wî sed û pênce rûbil dabû. Reng e, hêjayîyêke wî hebû. Lê mixabin, ji bo nêçirê wexta min tune. Kûçikê min î reben ji betalî perîşan dibe, zîrekîya wî wenda dibe û diçe... Ji xwe ez jî ji ber vê yekê difroşim... Ca werin hûn viya bikin, Knaps! Hûn ê li darê dinê jê razî bimînin! Ku perê we hindik be, ez ê ji we re nivî daxînim! Bi pênceyî bibin û min talan bikin!

Knaps keserek veda û got:

- Na, birako! Ku Mîlkaya we nêr bûya, a wê çaxê dibû ku min bikirîya, lê...

Mulazim bi ecêbmayî got:

- Ma Mîlka ne nêr e? Knaps, berxo çî bite hat? Mîlka ne nêr e... Hah, hah hah! Ca bêje, li gor te Mîlka çî ye? Ango dêlik e? Hah, ha, hah! Bi rastî mala te ava! Hîn nizane kûçikên nêr û dêlik ji hev derxe!

Knaps xeyidî:

- Hûn min wekî kûrekî an zarokê dihesibînin. Lê qeyê Mîlka dêlik e!

- Wusa dixuye ku, hindik maye hûn ji min re jî bibêjin, jin e. Ax Knaps, Knaps! Qaşo we dibistana fenî jî qedandîye! Na ezbenî. Ev xurû kûçikekî nêr e... Ji kûçikekî nêr î ku hûn di-vên, deh qat çêtir e... lê mixabin... hûn dibêjin ev ne nêr e. Hah, hah, hah!

-Bîbexşîn Mîxaîl Îvanoviç, lê hûn, min dikin dewsa ehmeqan. Bi rastî ez pê êşiyam!

- Ne hewce ye ezbenî, ne hûn û ne kirîna we be! Nekirin... hûn ji qisan fahm nakin... Pir ne maye hûn ê naha bibêjin ev ne boç e, ling e. Ne hewce ye ezbenî... Min xwest, ku ez ji we re çêyiyekî bikim... Hêw Vexremeyev, konyakê bîne!

Vexremeyevê emirber hinek konyaka din jî anî. Herdu hevalan car din kasikên xwe tijî konyak kirm û noqî ramanên kûr bûn. Bi qasî niv saetekê bêdengî bû. Mulazim bi xemgînî li şûşê nêhirî û bêdengî birî:

- Ma ev dêlik be, ê çi bibe?... Tişteki seyr e! Tew ev ji bo we baştir e! Ew ê bizê! Cewrikek jî ne kêmi bîst rûbilan e. Kî be jî, wê bi dilxwazî wan cewrikan bikire. Ez têngahê ku hûn çima ewqas ji kuçikên nêr hez dikin! Dêlik hezar qatî çêtir e. Ew him sadiqtir in, him jî pirtir tên ecibandin. Lê ji ber ku hûn ewqas ji dêlika ditirsîn, wê çaxê bi bîst û pênc rûbilan bistînin!

- Na heyran... Ez kapîkekî jî nadim. Ya yekem kûçik ji min re ne pêwîst e, ya duwem perê min tune.

- We çima berê ne got? We berê bigota! Mîlka, de rabe ser xwe ji vir bicahnime!

Emirber hêkên qelandî anî, herdu hevalan dest bi xwarinê kirin, bêdeng miqîlk paqij kirin. Mulazim lêvên xwe pak kir û got:

- Hûn zilamekî qenc û binamûs in, Knaps! Malava, welle dilê min razî nabe ku ez we wusa destvala bi rê kim. Hûn dizanin çi? Werin, hûn vê dêlikê bêpere bibin!

Knaps keserek veda:

- Destbirako, got. Ez ê wê bi kuderê de bibim? Kî ê li cem min guh bidiyê?

- Ne hewce ye, ne hewce ye. Şeytan bi were be! Ku hûn naxwazin, ne hewce ye. Lê hûn bi kuderê de diçin? Danişin!

Knaps rabû ser xwe, kolozê xwe girt. Bi bawîşk got:

- Êdî wexta çûyinê hat, bi xatiri we.

- Hinekî xwe ragirin, ez ê we bi rê kim!

Dûbov û Knaps xwe tev kirin û derketin kuçê. Sed gavên xwe yên pêşîn bêyî ku bipeyivin, meşyan. Mulazim:

- Ka hûn çi dibêjin, gelo ez vê dêlikê bidim kê? got û domand. Ma qet nasekî we nîne? We dît ku kuçikeke baş e, sow e, lê ji min re ne pêwîst e.

- Bi Xwedê dosto, nizanim ku... li vê derê wê çawa nasên min hebin?

Herdu heval, heta ku hatin mala Knaps, qet peyvek jî ne kirin. Lê, dema Knaps destê mulazim leqand û deriyê hewşê vekir, Dûbov kuxuya û bi dudilî jê pirsî:

- Hûn çi dibên, gelo postfiroşên li van derina kûçikan nagirin?

- Dibe ku bigirin, lê ez nikarim tiştekî bibêjim!

- Sibê ez ê wê bi Vexremeyev re bişînim... Qeda Xwedê lê keve, bila wê bigurin! Kûçika kesî! Aferîda xirab! Qirêjkirina odeyan têr nake, tew do jî çûye hemû goştê di kîlêrê de xwarîye û qedandiye. Di axa reş ketê! Qet neba dêlikek sow bûya, lê ka... Mîna xilteke kûçikên tol û berazan e! Şeva we xweş!

Knaps:

- Bi xatirê we, got.

Deriyê hewşê hate girtin û mulazim bi tenê ma.

ÍVAN MATVEÍÇ

Saet şeşê êvarê ye. Zanayekî Ûris î bi nav û deng -em jê re tenê bibêjin zana- di oda xwe ya xebatê de rûniştiye, bi hêrsî nenûkên xwe dikoje. Serî gavê li saeta xwe dinêre û dibêje:

- Êdî ev rezîlî ye, ev ji ked û wextên kesên din re, rayêdayina bêrûmetiya mezintirîn e. Merivekî wusa li Engilîstanê qurîşekî jî nikare qezenc ke, ew ê ji birçîna bimire. Tu bisekinê, ca tu carekî were, tu ê bibînî.

Ji ber ku zana ji hinekan re qalkirina bêtewatî û hêrsa xwe pêwîst dibîne, nêzîkî oda jina xwe dibe, li derî dixê û bi dengêkî pêt:

- Guhdarî bike, Katya! dibêje. Ger tu wî Pyotr Danîlîçî bibînî, jê re bibê ku mirovên xwedînamûs wusa nakin. Şerm e, gidî! Nivîsmendekî pêşniyar dike, lê nizane ew merivekî çawa ye. Ev lawika her roj bêguman du sê saetan dereng tê. Ma nivîsmendê wusa dibe? Ev saetina ji bo min, ji du sê salên xelkê hêjatir in. Ca bila ew were, çî were ber devê min, ez ê jê re bibêjim, bêyî ku ez perên wî bidimê, ez ê wî ji derî biqewitînim. Ji mirovên weha re qedr û qîmet fêde nake.

- Tu her roj weha dibêjî, lê ew dîsa her wek xwe ye.

-Lê îro, min biryara xwe da. Ji ruyê wî mirovî de, min têra xwe wext wenda kiriye. Tu li min bibore. Ez ê mîna fayton-çiyekî jê re çêran bikim.

Di vê navberê de de zengilê derî lêdikeve. Zana bi ruyekî cidî xwe serast dike, serê xwe piçekî di paş de dide û ber bi derî diçe. Li wir nivîsmendê wî Îvan Matveîç rawestiyaye. Îvan Matveîç li dor hîjdesalî ye. Ruyekî wî yê mîna hêkê girover û bê simbêl heye. Paltoyê wî rizyaye, lastîk di lingan de nîne. Bêlîn lê çikiyaye. Potînên xwe yên gir û fere di paqijoka dêrî re dide. Dema paqij jî dike, qulika potîna xwe ya ku gora wî ya spî tê re dixuya, ji destirmanana malê vedîşêre. Wexta ku ew zana dibîne, bi bişirîna xwe ya herdemî û ehmeqane ya ku di zarok û merivên saf de dixuye, dibîşire. Destê xwe î gir û xwîdayî dirêjî wî dike û dibêje:

- A, a, rojbaş. Çawa, qirika we baş bû?

Dema ku Zana van peyvan dibihîse, gavekî bi paş ve davêje, tiliyên herdu destên xwe derbasî nava hev dike û bi dengê lertzok dibêje:

- Îvan Matveîç, Îvan Matveîç.

Dûre xwe ber bi nivîsmend dike, bi milên wî digire, hêdîka wî dihejîne û bê hêvî dibêje:

- Ev çi ye, ez ji destê we dikişînim? Hûn merivekî gelekî rezîl in! Binêre we ez kirim çi halî, hûn bi min tinazê xwe dikin û pê şa dibin, ne wusa?

Ji ruyê Îvan Matveîçê ku hîna bi bişirîn bû, dihate fahmkirin ku tiştêkî din dipa. Ji ber vê yekê dema awurtûjiyaruyê zana dît, ruyê xwe yê mîna hêkê girover bêtir ber bi pêş kir, bi awayekî ecêbmayî devê xwe vekir û jê pirsî:

- Çi, çi ye?

Zana destên xwe çêlpand:

-Tew dipirsin jî! Hûn pê dizanin ku wext ji bo min çiqas girîng e, lê dîsa jî hûn wusa dereng dimînin. Hûn du saetan dereng manin. Ma hûn qet ji Xwedê natirsin?

Îvan Matveîç, dema bê dil hustumala xwe ji hustuyê xwe

dikir, bi pilepil got:

- Lê ez naha ji mal nayê. Li mala xaltîka min roja navdayinê hebû. Xaltîka min şeş *verst*(*) li dûrî vir rûdine. Ger ez rasterast ji mal bihatama, lê qeyê wê wusa nebûya.

- Lê carekê bifikirin Îvan Matveîç, ma qet ev liva we ber bi aqilan e? Li vir divê kar bête kirin, karekî bilez dipê. Hûn jî, di rojên navdayinê de bi xaltîkên xwe ve digerin. Ezbenî, zû vê hustumala xwe ya xirab ji hustuyê xwe bikin. Bi rastî nayê kişandin!

Zana, careke din xwe ber bi nivismend dike:

- Hûn jî çi fêlbazek in... De werin, lez bikin!

Îvan Matveîç, saqoyê xwe î gewr serast dike. Bi destmala xwe ya qirêj û qermiçî pozê xwe paqij dike, di ber dîwançê re û di oda mêvanan re derbasî oda xebatê dibe. Ji berê de li vir ji bo wî cî, kaxiz û tew cixare jî hatiye amadekirin. Zana bê tewatî destên xwe mist dide, dûre bi destê xwe dikute Îvan Matveîç û dibêje:

- Danişin, danişin, hûn çi merivekî serhişk in. Hûn dizanin bê çiqas karê me li ber destan e û hûn dîsa jî weha dereng dimînin. De binivîsin, ca em li kuderê mabûn?

Îvan Matveîç, porê xwe î bijûtî bi destên xwe, berepaş davêje û qelemê digire destê xwe. Zana di odê de diçe û tê, ramanên xwe berhev dike. Dest bi nivisandinê dike:

«Bingeha meselê ev e: Hin şiklên bi bingeh... We nivisî?... Evana, tenê bi hinek prensîbên ku bi van şiklan têne îzahkirin, xwe dikin xwedî bingeh. Werin serê rêzê!... Ango, dema ku ez «serê rêzê» dibê, mebesta min «nuxte» ye. Ne yên ku siyasî, lê yên ku bêtirîn qerekerêkî civakî dihundirînin... dihundirînin bêtirîn naverokek serbixwe...»

Îvan Matveîç dibêje:

- Naha unîforma ku xwendekarên lîseyê li xwe dikin, wekî din e, di rengê hêşînokî de ye. Dema ez diçûm dibistanê, ya

(*) *Verst*: 1066 mîtroiyên îro ye.

me xweşiktir bû.

Zana hêrs dibe û dibêje:

- Ji bo Xwedê, bidomînin! Naverokek serbixwe... we nivîsî? pêk tîne. Em serastkirina jiyana xelkê ne jî, ger em rasterast werin ser reformên ku têkiliyên wan bi kar û barên dewletê ve hene... nuxtebêhnok... nayê gotin ku ev şiklên netewî ne... Hersê bêjeyên dawîn bigrin nav dunikê!... ewk... ye ewkê...

- Ma we dixwest di warê xwendegehê de çi bigota?

- Min xwesti bigota ku me unîformên wekî din li xwe dikirin.

- Ma we ji mêj ve dev ji dibistanê berdaye?

- Qaşo min doh ji we re gotibû. Ev sê sal in, ez naçim xwendegehê. Min sinifa dehan tewaw kir.

Zana çavek li rêzên ku Îvan Matveîç nivîsibûn, gerand û pirsî.

- Ê baş e, we çima dev ji xwendegehê berda?

- Wusa, ji ber sedemên malbatî.

- Îvan Matveîç, ji we re carek din dibêjim, hûn ê kengî dev ji xwiye xwe, ango dirêj dirêj nivîsîna bêjeyan berdin! Û divê rêzek jî ji çel tîpan kêmtir nebe.

Îvan Matveîç bi enirîn:

- Ma, hûn dibêjin qeyê min ev bi zanistî kir? Tew di rêzên din de ji çelî zedetir tîp hene. Hûn bi xwe bijmêrin. Ku hûn bawer dikin ez viya bi zanistî wusa dikim, wê çaxê ji perê min bibirin!

- Canekem, mesele ne ew e. Hûn jî ewqas bêgiram in, tavilê qala peran dikin. Îvan Matveîç, ya giring di wexta xwe de hatin e. Ya herî girîng ev e. Divê hûn xwe di wextê de fêrî karmesandinê bikin.

Destirman li ser berkêşokekê du kasik çay û selikeke tije piskewît tîne. Îvan Matveîç bi liherdu destan dadide kasika xwe, dikemişe ser û vedixwe. Çay pir germ e. Ji bona ku devê xwe neşewitîne, bi qultên piçûk vedixwe. Piskewîtek, dûre ya duduya, ya sisêya dixwe. Bi rewşek şermokî li zana dimeyize

û destê xwe dirêjî piskewîta çaremîn dike. Îvan Matveîç bi dengê qultîna xwe ya çayê, bi milçemilça xwarina xwe ya piskewîtan û bi çavbirçîtiya xwe, alim ji eyarê wî derdixe.

- Zû biqedînin! Wexta min girîng e.

- Hûn nivisandinê bidomînin! Ez ê him vexwim, him jî bi-nivîsim. Ez rastiyê bêjim, ez gelekî birçî me.

- Belê, belê hûn peyatî hatin.

- Dinê jî tew ne xweş e ku! Li ba me di vê demsalê de êdî bêhna buharê tê. Li her derina berf dihele û av diherike.

- Wusa xuyaye hûn ji hêla başûr in.

- Belê, ji hêla Donê me. Li wir hatina adarê, hatina buharê ye. Li vir hîna hişkesayî ye. Herkes post li xwe dike. Li wir jî gîya şîn bûye... Mirov dikare li her derê tevnepîrikên zinaran bigire.

- Ji bo çi?

Îvan Matveîç keserekê vedide û dibêje:

- Qet. Ji bo kêfê. Nêçira wan bi kêf e. Meriv hinek qîr di benekî dide û dadixe hêlîna wan û bi wî li wan dixîne. Ew jî jê hêrs dibin, bi lingên xwe ben digirin, bi qîrê ve dizeliqin û wusa dimînin. Ma hûn dizanin em dûre çi dikin? Em ji wan, dûlikekê tije dikin û solifûjekê berdidin nav wan.

- Ew çi teba ye?

- Ew jî tevnepîrikek e, dişibe wan. Lê ku şerek biqewime bi sedan tevnepîrikên zinaran dikuje.

- Him... him... em li ku mabûn, em bidomînin!

Zana bîst rêzên din dide nivisandin. Dûre rûdine û dinoqe ramanên kûr.

Bila zana di ramanê xwe de be, Îvan Matveîç dipê, hustuyê xwe piçekî dirêj dike û hustukura xwe serast dike. Qirewata wî xilûxwar e. Bijkoja hustukura wî bişkuviye, lewra hustukura wî her vedibe.

Zana didomîne:

- Him... We hêj ji xwe re karek ne dîtiye, ne wusa Îvan Matveîç?

- Na, ma ez ê li kuderê bibînim? Hûn dizanin, min biryar

da ku ez bibim leşkerê dilsoz. Lê bavê min jî dixwaze ku ez li dermanxaneyekê kar bikim.

- Him... Ku hûn biçin zanîngehê, wê hûn baştir bibe. Erê azmûn çetin e, lê bi bêhnek fere û xebatê, meriv dikare bi ser keve. Bixebitin, bêtir bixwînin! Ma hûn pir dixwînin?

- Îvan Matveîç cixarekê vêdixe û bersivê dide:

- Bi rastî ez kêr dixwînim.

- We Tûrgenyev xwendiyê?

- Na.

-Lê, Gogol?

- Gogol? Him.. Na, min ne xwendiyê?

- Ma ne şerm e, Îvan Matveîç? Pir şerm e. Hûn zilamekî ewqas baş bin, ewqas kar jî destê we bê û hûn Gogol jî nexwînin! Ji kerema xwe re bixwînin. Ez ê pirtûkên wî bidim we. Lê divê hûn bixwînin. An ne, em ê rahêjin hev.

Dîsa bêdengî pêk tê. Zana xwe dispêre dîwançê û dinoqe nava ramanan. Îvan Matveîç jî dev ji hustukura xwe berdide û bala xwe bi tevayî dide solên xwe. Heta wê gavê jî ne dîtibû ku berfa binê lingên wî heliyaye û li wir av berdaye. Ew li ber vê rewşê dikeve.

Zana dike pilepil:

- Her jî çi be jî kar nameşe. Îvan Matveîç hûn jî nêçira çûkan jî hez dikin, ne wusa?

- Belê, lê ku di payizê de be. Li vir ne, lê li wir, li welêt min pir nêçira wan dikir.

- Him... Belê, baş e. Lê dîsa jî nivisîn divê.

Zana mîna ku biryar dabe, rabû pê. Lê piştî nivisandina deh rêzan, dîsa li ser dîwançê rûdine:

- Nabe. Ku em vî karî bihêlin serê sibê, em ê baş bikin. Hûn sibê zû werin ha! Saet ber bi heştan. Ku hûn dereng werin, binêrin êdî hûn dizanin.!

Îvan Matveîç qelema xwe datîne, jî ber masê radibe, diçe û li ser sandalyeke din rûdine. Bi qasî pênc deqan bêdengî dibe. Hîs dike ku wexta çûyinê hatiye û li wir mayina wî ne hewce ye. Lê oda zana ya xebatê wusa ronahî, germ, rihet,

tama çaya şêrîn û piskewîtan hîna wusa di devê wî de ye ku, ramana çûyîna malê dilê wî bi wî dişewitîne. Li mal xizanî, birçîtî, serma û bayekî êrîşker î ku hertim merivan bêhêvî dike, heye. Lê li vir, hertişt çiqas rehet, çiqas bêdeng e, li ser pîrok û çûkan jî tê peyivîn.

Zana li saeta xwe dinêre û pirtûka xwe digire destê xwe.

Îvan Matveîç radibe pê û dipirse:

- Ma hûn ê pirtûkekê ji yên Gogol bidine min?

- Ez ê bidim, ez ê bidim. Lê, ma hûn çima wusa zû radi-bin, dostê min? Danişin, qala tişteki bikin!

Îvan Matveîç rûdine. Bi vê bişirîna ku li ruyê wî belav dibe, ew hema herşev di vê oda xebatê de herweha rûdine. Ew di deng û meyzîna zana de rewşeke gelek şêrîn, balkêş, bi kurtî halekî dilovane dibîne. Tew di hinek deqîqeyên xwe de, xwe wusa hîs dike ku mîna zana hînî wî bûbe û pê ve hati be girêdan. Dema ew dereng diket, zana lê hêrs dibû. Lê ev hêrsbûyîna zana, tenê ji bendewariya wan meselokên Îvan Matveîç bû, yên ku jê re qal dikir bê çawa li Donê tevnepirîkên zinaran û çêlikên çûkan digirt.

DADPIRS Û GUNDÎ

Li beramber dadpîrs gundiyekî kin î sinix rawesti bû. Îşli-gekî ji cawê çadirî li navmîla, pantorekî ji pînan xîlxîlî lê bû. Di ruwê wî î bi xurî, bi rî de; ji çavên ku di binê birhên wî yên girs de melûl bû bûn, sergiraniyeke bi hezn dixuya. Porê wî yê ku ji mêj ve ne hati bû şhkirin, li serê wî fena kolozekî xuya dike, vêya jî hîn zêdetir sergiraniyeke tevnepîrkan dida wî.

Dadpîrs dest pê dike:

- Denîs Grîgorîev, dibêje, nêzî min bibe û bersiva pîrsên min bide. Notîrvanê xeta hesin Îvan Semonov Akînfov di heftê vê tîrmehê de, sibehê dema ku di xetê re derbas bûye, dîtiye ku tu semûnekê ji şîva hesin vedikî. Aha va ye semûn li vir e! Wî tu tevî semûnê girtiye. Weha bû?

- Ho?

- Hertişt weke ku Akînfov kad kiriye qewimî?

- Helbet qewimî.

- Baş e. Ji bo çi te semûn derdixist?

Denîs çavên xwe ber bi jor kirin, bi dengê xeniqî:

- Ku ne pêwîst bûya min dernedixist.

- Çi pêwistiya te bi semûnê heye?

- Semûn! Em semûnê di şewkê de bi kar tînin...

- Em jî kî ne?

- Em, xelk. Ango gundiyên Klîmov...

- Li min binêr xoşewîstê min, li ba min xwe weha bale nîşan nede û li vir şewkê tevî meselê meke. Her serê gavê jî derewan li hev neyîne!

Denîs, çavên xwe dipitpitîne, di ber xwe de:

- Ji gava ku ez ji dayika xwe bûme, heta niha min derew ne kiriye, vêca ez ê niha derewan bikim? Begê min yê berêz, ma qet bê zoqe dibe? Kurmekî an masiyekî piçûk bi şewkê ve girê bide da em bibînin bê zoqe ew ê çawa binav be? -Bişîrî-Hii, naxwe ez derewan dikim? Ji êmê ku li ser ruwê avê bisekine wê çi xêr bê? Masiyên baş, yên mêşînî her gav li kûriya avê soberiyê dikin. Li ser ruwê avê, meriv bi şewkê, tenê dikare masiyên alê bigire. Ew jî ji hezarî yek. Di çemê me de masiyê alê jî tuneye, masiyê alê ji avên vekirî hez dike.

- Ji ber çi tu her qala masiyê alê dikî?

- Ho? We pîrs kir ha? Li ba me beg jî bi vî awayî masiyan digirin. Mindalekî herî piçûk jî bê zoqe naçe masiyan nagire. Lê ji xwe yên ku ji kar fam nakin bê zoqe jî pê mijûl dibin ku bigirin. Ku meriv ehmeq be...

- Naxwe ji bo ku tu bikî zoqe te ev semûn derxisti bû, ne wusa ye?

- Helbet, ne ji bo ku pê bilîzim!

- Ma ji bo zoqê te qet hinek risas, berikek an jî bizmarek peyda ne kir?

- Risas li ser rê nayê dîtin, bizmar jî bi kêrî tiştêkî nayê... Ji bo vî karî ji semûnê baştir qet tu tişt bi dest meriv nakeve. Him giran e, him jî bi qul...

- Lê binêre, dixwaze xwe xêşim nîşan bide. Tu dibê qey zarokê duhî ye, an jî ji ezmên daketiye. Serserî gidî serserî, tu qet nafikirî ku derxistina semûnekê wê rê bide çiqas qezeyan? Ku ne ji pasban bûya, wê trê nê ji xetê derketa, wê mirov bimirana. Te ê xwîna wan têxista hustuyê xwe!

- Eman begê min yê berêz, hûn çî dibêjin. Xwedê bisitirine, ji bo çî ez ê xelkê bidime kuştin. Ma ez gawir im? Ma ez murdar im? Şikir ji xwedê re, ezbenî, dev ji kuştina yekî biqer, heta îro bêyî ku tiştêkî wisa bê bîra min ez jiya me! Xwedê bisitirîne, hûn çî dibêjin?

- Ma ji te kira ev qezeyên trênan ji ber çî çêdibin? Ku te du-sê semûn derxistin, a ji te re qezeyeke trêne.

Denîs dibîşire, çavên xwe biçûk dike, bi şik li dadpîrs dinêre:

- Eman ezbenî, wisa mebêjin, ev çend sal e ku xelkê gund tev semûnan derdixînin, lê qet tiştêk ne qewimî. Hûn dibên, trên ê ji xetê derkeve û meriv ê bimirin. Ku min şiva hesin derxista, an qurmek daniya ser xetê, wê gavê dibû ku trên biqulipiya. Ji semûnekê wê çî xisar bê!

- Tu çî merivekî bêhiş î; ev semûnana şiva hesin bi *traverse*(*) ve girê didin.

- Ez fam dikim, ezbenî. Lê em tevayî dernaxînin ku! Em difikirin û vî karî dikin!...

Dadpîrs:

- Sala çûyî li vir trênek ji xetê derketi bû. Naxwe ji ber vê...

- We çî got?

- Min got ku, bê ji ber çî trên ji xetê derketi bû, niha tê fam kirin.

- Ji xwe ji bo ku hûn fam bikin we xwend û nivîsî, kalê min! Aha binêrin, vê saetê we mesele fam kir. Lê pasban ê çî be, gundîyek e. Bêyî ku qet tiştêkî bipirse, fam bike, bi berstika min girt, dest pê kir ez kişkişandim. Berê bipirse, bifikire û dûre bigire bibe... Begê min î biregez, vêya jî binivîsin, du kulm li devê min da, li sînga min jî da.

- Dema ku mala te saxtî kirine, semûneke din jî dîtine. Te ew ji kuderê û çî wextê derxist?

- Hî, ma hûn çêl li vê semûna binê sindoqa sor dikin?

(*) *Travers*: Perçên hesin an jî dar e ku di riyên trênan de berwar tê bicîkirin û şivên hesin pê ve tê montekirin.

- Ez nizanim bê li kuderê ye, li mala te dîtine. Te kengî derxist?

- Min dernexist, Îgnaşka, lawê Sîmonê yekçav da min. Ango ya di binê sindoqê de. Lê li hewşê, ya ku di paxêlê de, min û Mîtrofon bi hev re derxisti bû.

- Kîjan Mîtrofon?

- Mîtrofon Petrov. Ruhê min, ma hûn nizanin? Toran çêdike, difroşe began. Ev semûnana jê re gelekî pêwist in. Ji her torekê re deh lib divên.

- Niha guhdarî bike, li gora benda zagonê ya 1081, ku şexsek bi zanistî xisarê bide xeta hesin, ev xisar trêna di xetê re derbas dibe ku têxe talûkê, tawangir digel ku bizani be ev kirin wê rê bide qezeyekê... tu fam dikî! Digel ku bizani be... Tu nikarî bibê ez nizanim bê dawiya vê semûnderxistinê wê bigihêje kuderê. Tawangirekî wusa cezayê bêrkêşiyê digire, bêrkêşiyê!

- Ji xwe hûn çêtir dizanin. Em merivên nezan in. Em çi fam dikin ku?

- Tu hertiştî fam dikî, hertiştî! Tu derewan dikî, tu xwe xêşim nîşan didî!

- Ji bo çi ez ê derewan bikim. Ku hûn bawer nakin, ji gundiyan bipirsin... Bê zoqe, masî nayên girtin. Tew ev masiyê nebaş yên bizinî jî, bê zoqe nayên girtin.

Dadpîrs dibişire:

- Te masiyê alê ji bîr kir... Ca wî jî bibêje!

- Di avên me de masiyê alê tune ku... Ku tu şewkê li ser avê bêzoqe bihêlî, bi tenê masiyê mêşinî tê girtin, ew jî ji hezarî yek.

- Bes e, êdî dengê xwe neke.

Bêdengiyek dest pê dike.

Denîs, ling diguhere. Li maseya ku bi çoxê kesk nixumandî bû, dinêre, yê li beramber fena ku ne çox be; weke ku ro be çavên xwe dipitpitîne. Dadpîrs, zûzûka tiştina dinivîse. Piştî ku hinekî bê deng ma, Denîs dipirse:

- Ma ez dikarim biçim?

- Na, ez naçar im ku te bi cendirman re bişînim girtîgehê.

Denîs, pitpitandina çavên xwe dibire. Birhên xwe yên girs bi jor de hildide, weke ku pîrs bike li dadpîrs dinêre:

- Ango hûn dixwazin çi bibêjin, îcar ev girtîgeh çi ye? Çawa dibe, begê min ê berêz. Wexta min tune ye. Divê biçime bazarê. Sê rûbil deynê min li Yegor heye. Ji dohnê beraz lê mabû, ez divê wan bistînim...

- Hiş be, têkil mebe.

- Girtîgeh, girtîgeh. Ku sedemek jê re hebûya ez ê biçûwamayê. Lê çûyina wusa qet bêsedem. Ango ji bo çi? Ma min dizî kiri ye, ma ez bi hinekan re pevçûme? Begê min ku deynê bacê hati be bîra we, ji muxtêr bawer nekin. Ji bacguzar bipîrsin... Muxtarê me merivekî bêûjdan...

- Hiş!

Denîs di ber xwe de diaxife:

- Ji xwe ez hiş im! Ku di hesibandînê de muxtêr xeletiyek ne kiri be, Xwedê ruhê min bistîne. Em sê bira ne: Kûzma Grîgorîev, Yegor Grîgorîev û ez jî Denîs Grîgorîev.

Dadpîrs qêriya:

- Bes e, êdî! Ho Sîmeon, ji te re viya bibe!

Dema ku du cendirman ew girt û derxistin der, Denîs di ber xwe de:

- Em sê bira nin, got. Mî bi lingê xwe, bizin bi lingê xwe! Bila Kûzma, bacê nede, Denîs jî here cezayê wî bikşîne. Evana jî qaşo dadpîrs in. Ew generalê me î fêris mir, rehma Xwedê lê be, çi fêde, ku niha sax bûya, we ê bidîta. Merivê ku bû dadpîrs, divê dadpîrsiya xwe bizani be. Ku bivê meriv lê jî dixê, lê ku qet sedemek jê re tune be...

ZILAMÊ NAS

Vandaya xweşik an jî li gor pasaporta wê «Hemwelatiya birûmet Nastasya Kanawkîna, wexta ku ji nexweşxanê derket keti bû rewşeke welê ku heta wê rojê qet rastî tiştêkî weha ne hati bû. Ne cihekî raketinê û ne jî perê wê hebû. Diviya bû çi bikira?

Karê pêşîn î ku kir ev bû, rast çû girawxanê. Tiştê xwe yê bi tenê giranbuha, gustîla xwe ya zumrut di bedêla rûbleyekî ve li wir giraw danî... Lê rûbilek tenê wê bi kêrî çi bê? Bi vî pereyî ne saqoyekî kin î li gor modê, ne şewqeyekî qeraxfere û ne jî îskarpînên di rengê bronz de tê kirin. Û bêyî van tiştan wê xwe bi tevayî rût hîs dikir. Ji wê werê ne tenê xelkê, herweha hesp û kûçikan jî lê dinêrîn û pê dikeniyen. Wê jî tenê niha fikra kincan dikir. Ne cihê raketinê û ne jî pirsaxwarinê ew xemgîn dikir.

«Xwezîka ez li zilamekî nas rast bihatama... difikirî. Min ê hinek pere jê bistenda... tu kes destê xwe li ber min nagire...»

Lê li zilamên nas rast ne dihat. Êvarê li Ronensansê dîyina wan hêsan bû, lê bi van kincên kevnare, him jî bê kum û koffî

wê Vandaya dîlber li Ronensansê ne hata hewandin. Diviya bû çî bikira? Dawiya dawîn Vandaya ku ji gerê, rûniştin û ponijî-nê acizbûyî, biryar da ku çareya dawî bicerîbîne: Rasterast wê biçûwa mala zilamekî nas û jê pera bixwesta.

«Lê ez biçim nik kê? Mîşa bi jin e, nabe ku ez biçim mala wî... Kalê soro niha li daîrê ye.

Vandayê, zilamên ku nas dikir, yek bi yek di serê xwe de derbas dikirin. Ji nişka ve dirankerê murtid Fînel hate bîra wê. Yê ku berya sê mehan bazinek diyarî wê kiri bû, rojekê jî li ser şîvê li klûba Elman qedehê bîra bi ser wî de rijandi bû. Dema ku Fînel hate hişê wê pirr kêfxweş bû.

Di rîya mala diranker de weha difikirî:

«Bawer im wê bide, ji sedî sed wê bide; bes ku ez wî li mal zeft bikim... Ca bila nede, ez ê wê çaxê hemû lempeyên di mala wî de bişkênim.»

Dema ku nêzikayî li mala diranker kir, planekî wisa di serê xwe de çêkiri bû: Ew ê bi bezê û tiqetîq di derencê ve derketa jorê. Wê li bayê bezê têketa saxîxana diranker û jê 25 rûbil bixwestana... Lê gava ku destê xwe dirêji zengilê derî kir, ev planê wê bi awakî ji serê wê derket. Ji nişka ve tirs û lerzekê pê girt. Berê qet li tişteki weha rast ne hati bû. Belê, ew tenê li ba zilamên serxweş, bêfedî û çoris bû; lê niha bi vî kirasê xwe î ha keti bû roleke parsekekê, dibû ku nehata qebûlkin. Di xwe derxist ku şermok û bêrûmet e. Ji ber vê yekê ji xwe fedî kir û tirsîya.

Bêyî ku biwêri be li zengilê derî bide; hinekî wilo dudilî ramiya:

«Dibe ku ez ji bîr kiri bim... û çilo bi vî kirasî ez ê herim ba wî? Mîna parsekekê an jî çerçiyekê...

Bi tirs li zengil da.

Ji paş derî dengên lîngan hat, ya ku derî vekir destirmanek bû.

Vandayê jê pirsî:

- Doktor li mal e?

Ku destirmanê gotibaya «na» ew ê hîn bêtir kêfa wê biha-

ta, lê wê ji dêvla bersivê ew derbasî eywanê kir. Mantoyê wê jê kir. Derence bi Vandayê pirr xweşik û pirr xemilandî hat, lê di nava vê xemlê de tiştê ku zêdetirîn bala wê dikişand mirêkek mezin ya ku bi dîwêr ve bû. Wexta ku çavê wê di mirêkê de li xeyala wê ket, lerizî; bêyî xemlûxêza xwe ya berê, bû bû weke jinek beradayî. Tiştê ku Vanda lê ecêbmayî dima ev bû ku, ji çoristî û dilxurtiya wê ya berê derhem pê re ne ma bû. Êdî wê jî xwe Vanda ne dihesiband, weke berê, ji xwe re digote Nastasya Kanawkîna.

Destirmanê ew heta saxîxanê bir û jê re:

- Fermo danîşin, got . Doktor ê niha bê.

Gava ku Vanda li ser dîwançeke nerm rûnişt, wisa difikirî:

«Rasterast ez ê bibêm perena bi deyn bidine min! Evaya ne şerm e, ji ber ku ez ne xerîb im, lê ku ev destirman ji vir derketa, ê baş bibûya. Li pêşberî wê şerm e ku ez bibêm... Him ez nizamim ku ew ji bo çî li vê derê sekiniye.»

Bîstekî şûnde derî vebû. Fînelê bejindirêj î esmer kete hundur. Murtidekî rûçikqelew û çavbeloq bû. Rûçikên wî, çavên wî, ûrê wî, tilorên wî yên fere; her deverê wî wilo dagirtî, wilo bi qazûzî û wilo cidî bû ku! Doktor li Ronesanê, li klûba Elman hergav kêfxweş bû. Li pîrekan pirr pere xerc dikir, bi ber bayê wan jî diket. Mesela dema ku Vandayê bîra bi ser wî de kiri bû, ew tenê beşîşî bû, fena ku gefan lê bixwe tiliya xwe hejandi bû. Lê niha jî weke ku bêxew bû, li mirov nerîneke wî ya sar û payebilind hebû. Di devê xwe de tiştek dicût. Bêyî ku li ruwê Vandayê binêre, pirsî:

- Daxwaziya we? got.

Vandayê li ruwê destirmanana cidî, weke ku dixuya, li rewşa Fînelê jixwerazî yê ku ew nas ne kiri bû, nêhirî, sor bû...

Doktor vê carê hinekî bi hêrs gotina xwe ducar kir:

- Daxwaziya we? got.

Vandayê kire pitepit:

- Di.. diranên min diêşin...

- Ha ... Kîjan diran? Li kuderê?

Vandayê hebûna diranekî xwe î kurmî bi bîr anî:

- Li jêr, li hêla rastê..., got

- Himm!... devê xwe vekin!

Fînkêl mirûzê xwe kir, bêhna xwe çikand û dest bi saxiya diranê kurmî kir.

Bi hesinekî diranê wê tev da, jê pirsî:

- Diêşe?.

Vandayê derew kir û got:

- Erê diêşe...

Di vê navberê de jî difikirî:

«Ku ez bînim bîra wî, dibe ku min nas bike... Ax ku ev destirman ji vir derketa! Ji bo çi li vir sekiniye?»

Fînkêl ji nişka ve fena lokomotîfêkî, dest pê kir, ber bi devê wê de bêhna xwe girt û berda.

Dûre:

- Lê ne hêja ye ku em vî diranî tijî bikin... Êdî xêr tê de ne maye.

Piştî ku diranê kurmî hinekî tev da, lêv û pidûyê diranên Vandayê bi bêçiyên xwe ên ku bîhna titûnê ji wan dihat, lewitandin, dîsa bêhna xwe girt û tiştêkî cemidî xiste devê wê... Vandayê ji nişka ve janek pir dijwar hîs kir, bi qêrîn bi destên Fînkêl girt.

Murtid:

- Xem nake, xem nake... got. Metirsin... Ji xwe di vî diranî de xêr ne maye. Divê meriv dilxurt be.

Bi tiliyên xwe ên bi xwîn, ku ji tûtînê zerikî bû bûn, diranê ku derxisti bû, rastî çavên Vandayê bilind kir. Destirman jî nêzîk bû, firaxek li bin devê wê girt.

Fînkêl:

- Li malê ava cemidî di devê xwe werdin... Ku hûn wîlo bikin wê xwîn bisekine..., got.

Murtid, li beramber Vandayê rawesti bû, fena ku bixwaze bibê «karê te xelas bû, de here...»

Vanda wexta ku ber bi derî ve çû, got:

- Xwudahafiz...

Fînkêl bi pişirîn got:

- Himm... Ma perê keda min ê kî bide?

Vanda sor bû:

- Ax, bi rastî... got.

Rûbilê ' ku ji bedêla gustîlka xwe ya zumrit sitandi bû, derxist û da murtid.

Dema ku derket kuçê ji berê hîn bêtir şerm kir, lê êdî ji belengazîyê şerm ne dikir. Êdî xema wê ne kofiya qerexfere û saqoyê kin ê li gor modê bû. Gava ku di kuçê re dimeşiya xwîn tif dikir. Her tifeke bi xwîn, jiyana wê ya dijwar û bi qirêj ya ku heta niha bihurandi bû, dihanî bîrê. Dijwariyên ku heta niha derbas kiri bûn, ê ne sibê, ne heftekê şûnde û ne jî piştî salekê biqediyana. Di tevaya temenê xwe de, heta ku bimra wê ev dijwarî bibuhuranda...

Di ber xwe de:

«Ax Xwedêyo! Ev çi tişteki dijwar û boblat e...» got.

Lê roja din dîsa li Ronensansê bû, dans dikir. Li serê wê, kofîyeke sor ya qeraxfere, li navpiyê wê saqoyekî kin î li gora modê, di lingan de ji îskarpînên di rengê bronz de hebûn. Bazirganekî xort î ku ji Kazanê hati bû, ew ezimandi bû şîvê.

ÇAWÎŞ PRÎŞÎBEYEV

-Çawîş Prîşîbeyev, we di sisyê îlonê de li Jigînê polîs, li Alyopovê muxtar, li muxtarê duemîn Etîmav, ji endaman li Îvanov û Gavrilov, li derveyî van li şeş gundiye din him bi gotin, him jî bi destlepkê çavsorî kiriye. Hûn tawana xwe qebûl dikin?

Çawîşê rûqermiçî yê ku riyê wî hatiye, rewşa nigcotê girt; bi dengê nivxeniqî, weke ku fermanê bixwîne, cuda cuda mafê her bêjeyê bide, dest bi katkirinê kir:

- Fermandarê min dadpîrsê berêz, got. Li gora hemû bendên zagonê, bêî ku çivan bide xwe, divê meriv meselê bi giştî kad bike. Ne xeletîya min e, ya wan e. Sedemê vê buyerê, rehma Xwedê lê be, her ev meyta bû. Di sisyê mehê de bi xanima xwe Anfîsa re hêdî hêdî, bi namûsa xwe em dimeşyan. Ji nişkê ve em çî bibîn! Meytek li peravê. Xelk li ser kom bû ye. Bi qêrîn: «Bi çî mafî hûn li vir civiyane? min pîrsî. Ji bo çî, jî ber çî? Ma qey zagonê destûra ku xelk li hev kom bibe daye? Belav bibin!» Min dest pê kir xelk belav kir, ew rêkirin malên wan. Min ferman da polîs ku bi darê kotekê xelkê be-

lav bike...

- Ji kerema xwe deqeyekê rawestin, hûn ne polîs in, ne jî muxtar. Ma belavkirina xelkê karê we ye?

Ji her quncikên eywanê dengên:

- Ne karê wî ye, ne karê wî ye, têne bihîstin. Ji destê wî rehetiya me nîne. Ev serê panzde salan e ku tiştê me ji destê wî ne kişandi be, nemaye. Ji dema ku leşkeriya xwe qedandiye û vir de; baştir e ku em ji gund birevin biçin. Herkes bêzar û aciz kiri ye.

Muxtarê ku dîdevanî dikir:

- Rast e, dadpîrsê berêz, got. Xelkê gund tev jê bi lome ne. Bi wî re jiyîn ne mumkin e. Bi wênexaçên pîrozwer em ê ayinekê pêk bînin, dawetek an jî tiştêkî din bi dar dikeve; ew ê li her derê biqîre, bike birbir, nerehetiyê derxe, hertiştî li gora xwe bike, guhê mindalan bikşîne. Mîna ku xezûrê wan be, çavdêriyê li pîrekan dike. Kêliya din jî yek bi yek li malên gund digeriya, her serê gavê ferman dida: Nestirên, agir vêmxin, digot. Qaşo ji bo ku meriv kilama bibê, tu zagon tune ye.

Dadpîrs:

- Rawestin hûn ê dûre îfade xwe biqedînin. Bila niha Prîşîbeyev kad bike. Bidomînin.

Çawîş, hinekî bi hêrs:

- Ser çavên min, dibê. Dadpîrsê berêz, we got ku, qaşo belavkirina xelkê ne vatiniya min e... Baş e... Lê ku tevlihevî derkeve. Ma qey meriv wê destûrê bide xelkê ku tevliheviyê bike? Li kuderê nivisiye ku ji xelkê re azadî ê bête dayin?, ez destûra vêya nikarim bidim. Ku ez wan belav nekim, ji heq wan neyê der, ma kî ê vî karî bike? Kesekî din î ku nîzaman baş bizani be, tune ye ku! Dadpîrsê berêz ez dikarim bibê ku, li vî gundê mezin bi tenê ez dikarim bibê ku, li vî gundê mezin bi tenê ez dizanim bê meriv bi çi awayî li hember xelkê rabeste. Ez jî hertiştî fam dikim, ne gundî me, ez çawîş im, çawîşekî emekdar im, li Varşovayê, li parêzgehê min xizmet kiriye. Piştî emekdariya xwe ez bûm agirvekuj. Dûre, ji ber nexweşiya xwe ez ji wî karî jî derketim. Min li dibistana xor-

tan ya Klasîk î Nawendî mubasîrî kiriye... Ez nîzaman teva dizanim. Lê mirovê gundî nezan e, ji tiştêkî fam nake. Ji bo fêda xwe divê bi ya min bike. Weke mînak em vî karî bigrin ber çavan: Min xelk belav dikir, lê li ser selxên peravê meytê mirovekî fetisî direjkirî ye. Ez wê gavê dipirsim: «Ji ber çi li vê derê raketiye? Ma vaya nîzam e? Polîs ji bo çi li viya temaşegir dimîne?» Ji polîs re dibêjim: «Çima tu mezinên xwe agahdar nakî? Dibe ku rehmetî xwe bi xwe fetisiye, an destekî Sibîrî di vî karî de heye, an jî ev kuştinek e.» Lê belê ev Jîgînê polîs, rehetiya xwe qet xera nake. Tenê cixara xwe dikêşîne. «Hûn li kuderê fêrî fermandayinê bûne, kê ev maf daye we, ku tu nebî jî, karê ku em ê bikin ma em nizanin?» dibê. Ez jî dibê: «Ehmeq gidî ehmeq, tu nizamî, Ku te bizanîbiya, tu ê wisa nesekiniya». «Min ji duhî de salox daye serkanê cendirman» dibê. Min jî jê pirsî: «Ji ber çi tu saloxan didî serkanê cendirman? Li gor kîjan benda zagonê? Ev tiştên weha, fetisîn, dardekirin û her wekî din, ne karê serkanê cendirman ye, dibê. Ev karê dadgehê ye. Li vê derê, ya herî baş ew e ku meriv saloxa bide dadistên û dadpîrsê berêz. Berî her tiştî divê tu raporekê amade bikî û ji dadpîrs re bişînî.» Lê polîs him guhdarî dike û him jî dikene, herweha gundî jî... herkes kenîya, dadpîrsê berêz, ku ez sond bixwim wê serê min neêşe. Ev dikenîya, ew jî dikenîya. Min ji wan pirsî: «Hûn ji ber çi wisa dikenînin?» Polîs got ku: «Ev karên wisa ne yên dadpîrs e.» Dema min ev gotinana bihîstin hiş û aqil di serê min de nema.

Çawîş, fitilî ser Jîgînê polîs, jê pirsî: «Tu bibê, polîs! Te wisa ne goti bû?»

- Min wisa got.

- Li pêşberî vî xelkî: «Dadpîrs têkilî karê wisa nabe» got, herkesî jî bihîst, herkesî. Dema min ev gotin bihîst, te digot qey yekî sitîlek ava sar bi ser min de dakir, laşê min tev lerizî. Min jê re got: «Hela tu carek din bibêje ez te bibînim, bêdeb, hela carek din bibê.» Eynî gotin dubara kirin. Wê çaxê min jê re got: «Tu bi çi mafî di derheq dadpîrs beg de weha

diaxifi, digel tu polîs î jî, tu çawa li hember hikumetê derdikevî? Ma tu nizanî ku ji bo van gotinên wisa, ji bo tevgerên weha bêedeb, dadpîrs beg ê te bişîne ji serkanê cendirman re.» Ji muxtêr re jî dibêm: «Ma tu nizanî ji bo gotinên wisa siyasî dadpîrs beg dikare te sorgon bike.» Muxtar dibê: «Dadpîrs ji berpirsiyarîya xwe nikare derkeve der. Ew inçex li karê piçûk binere.» Weha got, herkesî jî bihîst. Min jê re got: «Ji bîr meke ku, bi van gotinana tu rûmeta hikmatê dixînî. Bi min re, dibêm, weha qeşmeriyan mekin ha! Li gor xwe gavên xwe radin. Dûre halê we xirab e.» Dema ez li Varşovayê bûm, an wexta ez li dibîstana xorta ya Klasîk î Navendî mubasir bûm, ku gotinên nebaş min dibihîstin, wê gavê min ê li kolanê binêriya. «Bê polîs tune?» Min ê bigota: «Were vir, polîs beg.» Hertîşt min ê yek bi yek jê re kat bikira, lê li vê derê tu ê ji kê re kad bikî? Êdî ez ji ruhê xwe bezya bûm. Di nava vê beradayî û bêedebiyê de xwe jibîrkirina xelkê me, gelekî bi min zor hat. Min zendik radan. Lê ne ewqasî bi pêt, weha bi rêk û pêk, bi hêdî... Dadpîrsê berêz, ji bo ku careke din kesek ne wêrî be gotinên wisa di derheqê we de bibê... Ji bo ku muxtar biparêze, polîs jî tevî meselê bû. Herweha min li polîs jî da, wisa mesele mezin bû, dadpîrsê berêz. Ma bê lêxistin dibê? Ku meriv li ehmeq nexîne, gunehê wî di hustuyê meriv de dimîne. Tew ku sedemek jî jê re hebe, tevliheviyek hebe.

- Lê desturê bidin, merivên ku li vê tevliheviyê binêrin hene, cendirme heye, serkanê cendirman heye.

- Cendirme hertiştî nabîne. Him jî cendirme weke ez dibînim, nabîne ku.

- Hûn qet fam nakin. Evaya ne karê we ye ku.

- We çî got, we çî got? Çawa ne karê min e? Bi rastî jî tiştêkî ecêb e... Xelk wê bêedebiyê bike, wê ne karê min be. Ma qey li dêla ku li wan xim, ez ê rabim pesnê wan bidim? Binêrin, ji bo ku min kilamgotin li wan qedexe kû iye, giliyên min li nik we dikin, kilamgotin zik têr nake ku. Niha jî hênetiyeke din derxistine; vêca bi şev li ber şewqê rûdinin. Divê meriv

rakeve, lê ew mijûl dibin dikenin. Di deftera min de tev nivisî ye.

- Çi nivisî ye?

- Bê kî li ber ronahiyê rûdine.

Prîşîbeyev ji berîka xwe kaxizeke bi dohn derdixe, berçavkên xwe bi cî dîke û dest bi xwendinê dîke.

- Navê gundiyên ku li ber şewqê rûdinin: Îvan Prohorîv, Savva Mikîforov, Pyotr Pyotrov. Jinebî Sustrova ya pîreka leşkerekî, bi Semen Klîskov bi serdariyê ve mijûl dibe, jina wî Mavra jî sêrdar e. Bi şev mangên gundiyên din didoşe.

Dadpirs:

- Êdî bes e, dibê. Dest pê dîke û îfada dîdevanan digirê.

Çawîş Prîşîbeyev, berçavkên xwe bilin dîke ser eniya xwe. Li dadpisê ku weha xuya dîkir ne aligirê wî ye, şaş şaş dinêre. Çavên wî yên beloq dibiriqin, pozê wî sosorî dibe, li dîdevanan dinêre. Qet tê nagihîje ku ji bo çî dadpirs ewqendî bi helebêl e. Fam nake ku ji her aliyê eywanê dengê pîrqînên ku bi zor têne girtin, tê. Biryara ku tê dayîn jî ji bo wî tiştêkî behî e. Mehek ceza.

Destên xwe vedike.

- Çima, li gora kîjan zagonê? dipirse.

Êdî ji bo wî, dinya hatiye guhertin. Evaya rastiyeke bêguman e. Êdî ev dinya nema lê tê jiyîn. Serê wî ji ramanên dijwar û bêhêvî tijî dibe. Lê dema jî dadgehê derdikeve, dibîne ku gundî li cihekî kom bûne û dipeyivin, dîsa jî bi hênetiyeke ku êdî nema bi kar dihanî rewşa nigcotê digire, bi dengêkî nîvxenîqî û bi pêt diqîre:

«Ho millet, necivin, de belav bibin! Tev biçin malên xwe!»

XWENDIN

Midirê me yê giştî Îvan Petroviç Semîpalatov, rojekê di oda xwe de, bi dîrektorê tiyatroya bajêr Galamîdov re, li ser huner û xweşikbûna artîstên tiyatroyê yê pîrek deng dikir. Ji alîkî ve jî kaxizên ber xwe îmze dikirin.

- Na ezîzê min, ez ne weke we difikirim. Sofya Yuryevna pîrr jêhatî ye, hunereke wê ya orjînal heye. Bejn û bala wê... Ji xwe alûsiya wê li aliyekî din... Bi rastî tiştêkî pîrr şêrîn e.

Bêjeya ku pê heyraniya xwe bibêje ku ne dît, beşîşînek fi-reh î bêhîş li ruwê wî belav bû. Ji vê beşîşandinê, weke ku şerbet vexwari be şêrîn şêrîn av bi devê dîrektorê tîyatroyê ket.

Erê, di vê pîrekê de tiştê ku li xweşa min diçe... Midir xebardana xwe domand: «Ewk... Di monologan de rabûn û daketina pêşîrên teze... Fena êgir... Bilind û nizm dibe, bilind û nizm... Wê çaxê li rîya wê hertîştî dikarim fîda bikim, tu fam dikî ezîzê min? Tu ê van gotinan yek bi yek jê re bibêjî, bû!

- Ekselans, me bersîva komîsariya polîsê Hersonê amade kir. Hûn dikarin îmze bikin?

Midîr bi ruwê xwe î ku hêj dibêşî serê xwe rakir, li be-

ramber xwe karmend Merdyayev li ser piya rawestî dît. Merdyayev, bi çavên beloq li midîrê xwe dinêhirî û kaxiza ku wê îmze biba berpêşî wî dikir.

Semîpalatov bi mirûzekî tirs:

-Ma êsta wexta kaxiz îmzekirinê bû... Di wextek pirr nazîk û şairane de xeberdana wî birî bû, ya ya gidî bê edeb...

Bi rewşeke sar domand:

-Ma piştî, ne dibû, got. Ne vala me. Em diaxifin, ma tu nabînî? De lê biner Galamîdov beg, her weha li ba me, edeb û rûmet her evqas e... Kêliya din te digot: Li ba me meriv leqayî tîpên Gogol nabin. Aha vaye yek hazir e... Bi develingên kin, bi enîşkên qetyayî û çavên hewl... Ez ê sûnd bixwim ku diranên şeh qet ne ketine nava porê wî! Li vê nivîsarê binerin: Ne nîşandekên wê nîşandek û ne jî bê çi dixwaze bibêje tête famkirin, şagirtê koşkarekî wê ji viya xweşiktir binivîsîne... Lê binerin.

Galamîdov çavek li nivîsara ser masê gerand.

-Belê... Bi rastî... Ewk... devê xwe bir û anî. Xweş xwuya dike ku, nav we û xwendinê ne xweş e, Merdyayev beg.

Herçendî ku diçû midîr diqehêrî:

-Lê nabe ezîzê min, nabe! got. Ji dêlva we ez fedî dikim. Divê hûn bixwînin. Pirtûkan filan bixwînin!

Galamîdov:

-Erê, fêda xwendinê gelekî heye, got. Digel ku qet pêwîst ne dikir jî, bi dû gotina xwe de axînek kişand. Hela dest bi xwendinê bikin, hûn ê bibînin bê famê we wê çiqasî fireh bibe. Eger di aliyê bidestxistina pirtûkan de tu zehmetiyên we hebin, ez bi xwe jî dikarim alîkariya we bikim... Wexta ku sibê di vir re derbas bim, ji bo we çend pirtûkan bi xwe re tînim.

Midîr ji Merdyayev re:

-Tu li benda çi ye wilo; jê re spas bike, got.

Merdyayev bêdeng lêvên xwe livandin, bi serê xwe silavek bêkêr da û ji odê derket.

Roja din Galamîdov riya xwe bi daîra me xist, pakêtek tijî pirtûk anî bû. Ji xwe çîrok bi vêya dest pê dike. Nîfşê ku wê

bê, dê qet tiştê Semîpalatov î ku ne di cihê xwe de kiri ye, wê ne bexşîne. Ev kirin li naşiyekî, belkî bihata bexşandin, lê li karmendekî di dereca pêncê de, aqilmend û navsere, qet!

Dema ku dîrektorê tiyatroyê hat Merdyayevê karmend gazî odeya midîr kirin.

Midîr:

- Ji te vêya bixwîne; lê bi baldarî bixwîne! got û pirtûkek di-rêjî wî kir.

Merdyayev bi destên xwe yên ku diricifin pirtûk girt û derket der. Weke yekî ku bi zerdikê ketî be, zer bû bû. Çavên wî yên wir ji neçarî di şûna xwe de zîz dibûn, digeriyan, weke ku ji dora xwe alîkarî hêvî dikir.

Me pirtûk ji destê wî girt, hêdî hêdî çav lê gerand: «Konte Monte-Krîsto» ya Dûma bû.

Weznedarê me yê rîspî Prohor Semyoviç Bûdîlda axînek kişand:

- Tu ê çi bikî? Ferman ferman e; li hember nayê derketin... Xîret bike, hinekî zorê bide xwe... Hindik hindik bixwîne, dawî Xwedê kerîm e, te dît zîlamê me xwe ji bîr kir, wê çaxê tu ê dev ji xwendinê berdî. Li ber çavên xwe mezin meke; û ji bo tiştê ku te xwendiyê tu fam bikî, qet xwe ne êşîne, guh mede naverokê.

Merdyayev pirtûk di nava kaxizê de pêça û xiste dolaba xwe. Çû rûnişt da ku binivisîne. Lê wê rojê qet ne dikarî bû kar bikira. Destên wî diricifin, çavekî wî li jor, yê din jî li hoqeya nûsarê ya li ser masê, dinerî. Sibeha din, wexta ku hate daîrê, bi tevayî ji hal keti bû.

- Tam min çar cara xwe ceriband, min tiştek jê fam nekir! Di nava pirtûkê de hemû kesên biyanî ne; carekê min navê wan ji ber ne kir...

Çar pênc roj şûnde Semîpalatov, riya xwe bi oda pênuşê xist, çû li ber maseya Merdyayev sekinî:

- Pirtûka ku min dabû te, te xwend?

- Belê min xwend Ekselans.

- Ka bibêje, bê te çi xwendiyê?

Merdyayev serê xwe rakir, devê xwe bir û anî. Hinekî wilo rawestî ma; piştre:

- Di hişê min de ne maye Ekselans, got.

- Ku wisa be, an te ne xwendiyê, an jî ewk... Ne bi baldarî, te weke otomat xwendiyê. Carekê din bixwînin. Nabe begino, hûn ê hertim bixwînin. Rabe! Paramanov herin oda min, pirtûkekê bineqîmin. Hûn jî Podhotzev, hûn jî Smîrnov... Hûn jî... Tev de!

Karmendan çû ji odeya midîr, her yekî pirtûkek anî. Tenê weznedar Bûdilda, weke hertim bi egîtiya xwe, li hember fermana ku hatiye dayin, derket. Destên xwe bi herdu aliyan ve vekir û serê xwe hejand:

- Naa! Ez di vî karî de tune me Ekselans. Ku bivê ez dev ji kar berdidim. Ez dizanim ku ji destên van pirtûkan bê çi dikare bi serê mirov de bê. Neviyê min î mezin, hingî ku ev pirtûk xwendin; li ruwê diya xwe jê re dibêje «tu bêaqil î», di tevaya meha rojiyê de, qurtequrta wî şîr vedixwe. Li min bi-buhurin Ekselans.

Midîrê ku fêrbûyê xuyên weznedar bû, ev yek jî da nezaniya wî û vegeriya oda xwe.

Lê Semîpalatov, di fikra xwe de xelet bû: Kalê Bûdilda bîra van tiştan dibir, tê digihişt. Heftiyekê şûnde jî, me fêda xwendinê dît.

Yê ku «Cihûyê nemir» dixwend, Pothotzev; rojekê ji Bûdilda re çêr kir, got: «Cizvît» Smîrnov dest pê kir, her roj serxweş dihate daîrê. Lê, xwendinê ji hemûyan zêdetirîn, li Merdyayev kêr kiri bû. Hejar, çilmisî bû bû; wî jî dest bi vexwarinê kiri bû.

Her car ji Bûbilda re:

- Tenê, hûn dikarin alîkariya min bikin Prohor Semyonovîç; ji Ekselans re bibêjin, bila min ji vê xezeba xwendinê bibexşîne, heta ku ez sax bim ez ê duadarê we bim... Bi hêvî û rece jê re digot. Ez nikarim bixwînim! Ne bi zorê ye... Hingî ku ez bi dengê bilind bi pîreka xwe didim xwendin, qirika wê qelîşî... Ku piçek jî keti be serê min, Xwedê ruhê min bistîne!

Ji bo xêra dê û bavê xwe vê qencyê bi min bikin, Prohor Seymyonoviç!

Bûdilda çend carî xwest bi midîr re li ser vê meselê deng bike jî fêde ne kir! Ekselans ji gotina xwe ne dihat xwar. Bi dîrektorê Tiyatroyê re li oda pênuşê digeriyan û nezaniya karmendên ku kêfa wan ji xwendinê re ne dihat, li ruwê wan dixist.

Weha bi vî karî du meh derbas bûn. Dawiyê çîroka me gihişte xwegihineke pirr xemgîn.

Merdyayev şibehekê wexta ku hate daîrê ji dêlva ku biçê li ser maseya xwe rûne; çû di nava oda pênuşê de çok bera erdê dan û dest pê kir giriya:

- Min bibexşînin birayên min yên oldar; ez perê qelp çap dikim; ez merivekî qelpezan im... Li xwe mikur hat, got.

Piştî çû odeya midîr, dest pê kir lingên Semîpalatov maç kir:

- Min bibexşîne Ekselans, min kurê xwe avête bîrê...

Eniya xwe li erdê dida û li xwe dixist, digiriya.

Semîpalatov şaş bû bû:

- Ev çi tişt e wilo? Karmendên ku oda midîr tijî kiri bûn, Bûdilda jî bi wan re bû; çavên wî tijî hêsir bû bûn.

Çû li ber midîr sekinî:

- Ev ew tişt e ku Ekselans, vî zilamî aqilê xwe berda... Ji Xwedê hertişt xuyaye, Ekselans. Eger tiştên ku ez dibêjim li xweşa we neçe, hûn dikarin destê min ji kar bixşênin. Ji vî temenî şûnde mirina ji birçîbûnê, ji dîtina van tiştan çêtir e!

Semîpalatov bû weke kilsê, di cihê xwe de vemirî! Di odê de ji qorziyekê hetanî ya din çend caran çû û hat. Dûre bi dengê xeniqî:

- Careke din Galamîdov ne hewînin daîrê. Xemgîn mebin, min xeletiya xwe fam kir. Tu her hebî bavê Bûdilda.

Ji wê rojê û şûnde hertişt vegeriya rewşa berê. Pirtûk di holê de nema xuya dikirin. Merdyayev ku ne bi tevayî jî be, pak bûye dîsa. Lê hîna jî wexta ku li cihê pirtûkekê dibîne di cihê xwe de dilerize û bi lez serê xwe bi aliyê din ve dike.

MIRINA KARMEND

Îvan Dîmîtrîç Çervîakov î karmend, şevêkê li ser kursîye-ke rêza duemîn rûnişti bû, bi dûrbînê li piyesa «Jamên Kornevîl» temaşe dikir. Temaşe dikir û xwe di bandewa bextiyariyê de hîs dikir. Lê ji nişka ve... Di çîrokan de meriv pir caran rastî van «lê ji nişka ve» yan tên. Heqê nivîskaran heye: lewra jiyana ewqas bi tiştên tesadufî ve dagirtî ye ku... Lê ji nişka ve ruyê wî qermiçî, çavên wî reş ve çûn û bêhna wî çikiya. Dûrbîn ji ber çavên xwe da alî, xwar bû û ... heşûûû... Mîna ku hûn dibînin ew pişkiya û pişkîn qet li derekî, tu li kesekî ne hatiye qedexekirin. Gundî jî dipişkin, amîrên polîsan jî dipişkin û tew şewirmend jî dipişkin. Herkes dipişkin. Çervîakov tew li xwe ne girt. Bi destmala xwe dev û pozê xwe paqij kir, mîna merivekî nazik li derûdora xwe nêhirî ku bizane, gelo kesek aciz kir an ne. Lê tavilê di nava xecaletekê de ma. Merivekî bi sal î ku li kursiya pêş wî runişti bû, bi lepikên xwe serê xwe î rût û paş hustiyê xwe paqij dikir û pilepila wî bû. Çervîakov Brîzjalovê pîr nas kir. Ew yek ji wan generalên sîvîl ên ku di wezerata neqliyê de dixebitin, bû. Çervîakov

fikirî û xwe bi xwe got: «Min serçavê mêrik herimand. Gerçî ew ne amîrê min e, xerîb e, lê dîsa jî ne baş e. Divê ez jê bexşandina xwe bixwazim.»

Çervîakov kuxuya û xwe ber bi general xwar kir û di gûhên wî de got:

- Min biborin Ekselans, bê hemdê min pejken min pijiqîn ser we.

- Xem nake... xem nake...

- Ji bo Xwedê min biborin... min ne dixwest wusa bibe lê...

- Xem nake... de ji kerema xwe re bihêlin, ez tiştêkî bibihîsim!

Çervîakov şerm kir, bi ehmeqane beşîşî û dest bi temaşa piyêsê kir. Temaşe dikir, lê kêfa wî reviya bû, rihet ne dikir. Di navîna perdê de xwe nêzikî Brîzjalov kir, bi wî re meşiya, tirsê dilê xwe revand û kire pilepil:

- Ekselans, min ser û ruyê we herimand, li min biborin! Lê bi rastî jî min ne dixwest tiştêkî wusa biqewime.

General bi lez got:

- De bes e êdî lo! Min ew ji bîr kiri bû jî, lê hûn her dubare dikin.

Çervîakov bi celebekî şikî li general nihêrî û fikirî «ji bîra kirî ye» lê bi çavekî xayin dimeyize. Tew naxwaze bipeyive jî, divê ez wî serwest bikim ku ev bûyer bes qanûneke tebietê ye, an ne wê mêrik bibêje qeyê min xwestiye ku ez tufê wî bikim. Naha nebe jî wê dûre...

Wexta Çervîakov hat mala xwe li ser vê bûyera xwe ya ne xweş, bi jina xwe ve axaft. Jina wî mîna ku pir guhê xwe ne dayê, tenê tirsîya. Lê piştî bihîst ku Brîzjalov merivekî «xerîb» e, bêhn lê fireh bû.

- Baş e, lê tu dîsa biçe jê bexşandina xwe bixwaze; an ne ew ê bibêje qeyê tu ji jiyana sosyetê bêpar î.

- Ji xwe çîrok jî ev e, min xwe bexşand, lê ew dilsar ma, wî tu tiştêkî ber bi aqilan ne got. Ji xwe wexta axaftinê jî tune bû.

Sibetirê Çervîakov riyê xwe kur kir, unîforma xwe li xwe kir, rabû çû cem general ku jê re kat bike... Dema ew ket oda

Brîzjalov, dît ku Brîzjalov dest bi guhdariya daxwazên çend mêvanên xwe kiri bû jî. Piştî ku general daxwazên wan guhdarî kir, çavên xwe zivirand ser Çervîakov. Karmend dest bi katkirinê kir û got:

-Do êvarê di «Arkadî» yê de, ku bête bîra we ekselans, ez pişkiya bûm û bê hemdê xwe min ser û ruyê we herimandi bû. Bibex...

General kire pilepil û got:

- Xwedêyo, de werin vê ecêbê... Berê xwe da mêvanekî din û jê pirsî: Hûn çi dixwazin?

Gwîn li Çervîakov zer bû, di dilê xwe de got: «Naxwaze bi min re bipeyive. Mana wê ev e, ku hêrs bûye. Na, divê ez viya wusa nehêlim... Divê ez wî serwext bikim.» General qisedana xwe bi mêvanê xwe î dawîn re qedand û dema ber bi oda xwe çû, Çervîakov da pey û bû pilepila wî:

- Ev tenê ji poşmaniya nava dilê min tê ku ez diwêrim ekselansê xwe nerihet bikim, weke hûn jî dizanin bêhemdiyek bû bû.

General mirûzê xwe tirs kir, destê xwe bi hêrs li ba kir:

- Ezbenî, hûn rasterast tinazê xwe bi min dikin! got û ji paş derî wenda bû.

Dema Çervîakov dizivirî mala xwe weha fikirî: « Di viya de tu tinaz tune. Yekemcar ténagêhije. Qaşo bûye general. Baş e, êdî ez ji vî virekî bexş û mexşa xwe naxwazim, bila di erda reş keve! Ez ê nameyekê jê re binivîsim, lê ez carek din nayê, bi navê Xwedê nayê!»

Di riya mala xwe de Çervîakov weha difikirî, lê ji general re name ne nivisî. Da ber hev, da ser hev, lê tu ne ghişt biryara nivisîna vê namê. Sibetirê diviya bû ew bi xwe biçûya û dîsa bexşa xwe jê bixwesta.

Wexta general bi çavên xwe yên tije pirs li wî meyizî, Çervîakov:

- Ekselans, hatina min ya do, weke hûn fikirî bûn, nibû. Ango ne ji bo tinaz û ne jî ji bo nerihetkirina we bû. Wexta ku ez pişkiya bûm, min serçavê we herimandi bû. Ji ber vê yekê

jî hati bûm ku bexşandina xwe ji we bixwazim. Ku em jî rabin tinazên xwe bikin, ji Ekselansê xwe re bibêjim, ma qet qedrê merivan dimîne?

Generlê ku di şûna xwe de sor û mor bû bû, ricifî, ji nişka ve qîriya û got:

- Bicehnime!

Çervîakovê ku ji tirsê bû bû weke kilsê, bi dengê nizm pirsî û got:

- We çî kerem kir?

General lingên xwe li erdê da û ducar kir:

- Bicehnime!

Di zikê Çervîakov de tiştek qetiya. Bêyî ku tiştekî bibihîse û bibîne, paşkîno ber bi derî çû, derket kûçê û meşiya. Dema wek makînekê hat mala xwe, bêyî ku unîforma xwe ji xwe derxîne, xwe li ser dîwançê ramedand û... mir.

ÇARE

«Ez li ser te dîn bûme! Jiyana min, bextiyariya min, hertiştê min tu î... Vê dilvekiritiya min bibore. Êdî sebra min ne ma! Daxwaza min ya ji te; ne hezkirin e, lê dilovanî ye.

Vê sibê saet di 10'an de ez ê li bin kepira kevn li bende te bim... Ez ê navê xwe nenivisim; lê netirse, ez yeke ciwan û xweşik im.»

Pavel Îvanîç zewucî bû û di halê xwe de bû. Di berbanga sibê de zarokê gundî nameyek anî bû û li baxçê dabû destê wî. Wî bi celebekî ecêbmayî lê nêhirî û eniya xwe xurand.

«Ev jî ecêbek e, ha!.. Gelo ev kî ye? Kî ye ku nameyên wilo, ji merivên zewucî re dişîne?»

Pavel Îvanîç li derûdora xwe meyizî, zarokê ku name anî bû ji zû ve dûr keti bû. Name carek dîn jî di destên xwe de bir û anî, lê tiştê jê fahm ne kir û ji qehran tifi erdê kir.

«Li ser min dîn bûye ... Ehmeq! Tu dibê qeyê ev î li pêş te xwendekarekî naşî ye, ne wusa? Ji te kira ez ê sibê bazdim û werim randewuya te!»

Pavel Îvanîç di heşt salên jiyana xwe ya zewucî de, ji bilî

çend pîrozname û çend nameyên ji bo kar, tu nameyek ne girti bû. Ji ber vê yekê jî, di binê vê hêrsbûna xwe ya derewîn de, dîsa jî kêfxweş û bi heyecan bû.

Piştî nîv saetê çû di oda xwe de li ser qenepê pal da, çî jinên ku li havîngehê hebûn, yek bi yek dihanî ber çavên xwe. Lê li ser tu yekî jî, nikarî bû biryar bida. Ji xwe li wir jî, ji jina xwe pê ve bi tu jineke din re jî ne peyivî bû.

«Dilê xwe kiriye min... Bêyî bizani be ez kî me, ka ez merivekî çawa me... Xuyaye ku jineke pir dilovan û romantîk e...»

Ew jinika kinchêşîn, pozbilind û kejkî ya ku her roj di gulîstanê de rastî hev dihatin, ji nişka ve hate bîra Pavel Îvanîç.

«Gelo ne ew be? Xwe bi xwe got û fikirî. Çawa dibe? Ma ew ya ku wek horî û nola buharê teze, berê xwe dide min?»

Li ser taştê di bin çavan re li jina xwe temaşê dikir û difikirî: «Nivisiye û gotiye: Ez yeke ciwan û xweşik im. Bi rastî ez jî ne yekî zêde pîr û ne jî merivekî xirab im. Jina min jî ji min hez dike.»

Jina wî li melûliya Pavel Îvanîç varqilî.

- Tu ji bo çî difikirî, Pavel? Ma tu nexweş î?

- Na... hinekî serê min diêşe...

Û di dilê xwe de: «Ne hêja ye ku meriv li ser nameyek bênav ewqas bifikire.» got û dîsa çû li oda xwe ramediya. Lê carekê şeytan keti bû dilê wî. «Ku ew, li bin kepirê min nebîne, kî dizane ew ê çiqasî biqehire!. Li pêş rika wê be jî, ez ê neçim.»

Lê Pavel Îvanîç li hemberî vê biryara xwe ya dawîn, piştî nîv saetê dîsa jî rabû û ji bo çûyina randewuyê xwe amade kir. Wexta jina wî dît ku wî ji garderoberê îşlîgê xwe yê paqij û qirewata xwe ya nû derxist, got:

- Çî ye, te xêr e? Ji bona çî tu wusa xwe dixemilîn?

- Qet, ez hinekî derkevîm der... bêhna xwe fere bikim.

Pavel Îvanîç xwe tev kir û çû gulîstanê. Dema wî jinên bi libasên rengoreng derketi bûn meşa sibê didît, dibû kutekuta dilê wî. Di nava jinên seyrangerê de zerî û libashêşîn tune bûn. Dibû ku nuha di kepirê de li bende wî bûn...

Pavel Îvanîç berê xwe da wê kepira ku di nava şînayiya darên iklamûran re dixuya. Di nav fîstanekî hêşînokî de bedeneke nazik, zirav û pêşîrbilind di raman û xeyalên xwe de dît. Mîna ku tîna hilma lêvên pembeyên jihevbiyî dabûyê. Xwest ku van fikrên gunehkar ji serê xwe bavêje, fikirî û got:

«Ku ez yekî zewucî nebûyama! Ma wê kê çi bigota? Ma zewucîbûyîn jî...»

Pavel Îvanîç di dawiya heştalsaliya jiyana xwe ya zewucî de, bi carekê tenê xapandina jina xwe, gunehkî giran ne didît û xwe wusa jî qanî kir. Û xwe nêzîkî kepira ku bi gul û gulpêçekan nixumandî, kir. Ji hundur bêhna tilbîs û kufîkiyê dihat. Li hawirdora xwe meyizî: Dema ku kesek ne dît, ket hundir. Di wê gavê de, di quncikekî tariyê kepirê de çavên wî li yekî rûniştî ket. Ew î ku li hundur rûniştî bû, bûrayê wî yê Mîtya bû. Ew di zanîngeha dadkayî de xwendekar bû û ji bo havîngehê hati bû vir. Çer ku çavên wî pê ket, mitûmat ma. Dûre li ser kursiya hember rûnişt, bi mirûzekî tirs û dengêkî nizm got:

- Ma tu î?

Reng bû ku vê rasthatinê kêfa Mîtya jî revandi bû. Wî jî mirûzê xwe kir.

- Ez im, lê.

Bi qasî du sê deqeyan bêdeng man. Mîtya got:

-Li min bibore, zava. Di dawiya vî hefteyî de azmûna min heye. Ji ber ku bala min belav nebe, min xwest bi tena serê xwe bimînim û dersa xwe bixwînim.

- Ma di gulîstanê de qet cîyekî bêdeng ne ma, biçe bibîne. Ez jî, ji bo ku êşa serê xwe derbas bikim, ji ber tavê reviyam.

Ne dilê zavê û ne jî tema bûra hebû ku ji kepirê derketana. Raberizîn sor bû. Dengina bilind bûn. Di vê navberê de seriyekî kej bi pozekî bilind kete hundir, lê wexta ku Mîtya û Pavel Îvanîç dît, vegeriya. Heta ku ew libaşêşîna di nav daran de wenda bû, çavên herdu mêran li pey ma.

Pavel Îvanîçê ku dixwest hêrsa xwe binuxumîne, ji cîyê xwe rabû û ber bi derî çû.

- Beriya tu têketay dadkayê, ku te xwe fêrî hurmet û ihtî-

ramê kiri bûya... got.

Mîtya yê ku bi hêrs li pey wî dimeyizî xwe bi xwe got:

- Kelaxê bêyom! Firsendek ji dest min revand...

Li ser firavînê herdu jî bi mirûzekî tirs rûniştin. Ne dipeyivîn.

Pavel Îvanîç ji hêlekê ve xwe li hemberî xwediyê namê mehcûp didît, ji aliyekî ve jî heyfa wî bi vê wendakirina guneha yekane dihat. Zava û bûra, di dil de ji hev diqehirîn.

Pavel Îvanîç ji rûkeniya jina xwe hêrs bû. Û îcar jî xwest kerba xwe ji wê derxîne.

- Wek ehmeqan tu çi xwe bi xwe dikenî?

Jinikê çavê xwe şikand.

- Gelo, ew nameya sibê ji kê hati bû?

- Pavel Îvanîç xirab bû, ne xwest ku li xwe dayne. Lê pîreka wî ya ku kenê xwe didomand:

- Na, derewan li hev neyne! got û qîriya:

- Min ew nivisî, min!

Rûçik li Pavel Îvanîç sor bû û di ser nanê xwe de xwar bû.

- Henekek ne xweş...

Jina wî kenê xwe domand.

- Ez çi bikim, canekem! Min ê îro serûbinê xênî sinik bikira û paqijiyêke tevayî bikira. Ku min bigota derkevin der, te jî û Mîtya jî, we ê dinê rakirana ser serê min. Min, ji her yekî we re nameyek nivisî. Hûn bi kêfxweşî çûn, min jî rihet rihet karê xwe kir.

Dûre dema ku rûtirşiya mêr û birayê xwe dît, dev ji kenê xwe berda û got:

- Ma xirab bû, cano: We ji xwe re bêhna xwe girt.

BÛKALEMÛN

Amîrpolîs Oçûmelov. Paltoyekî nû li navpiyê wî, destma-
lek tije tişt di dest de, di bazarê re derbas dibe. Polîsekî kej jî
bi herdu destên xwe bêjîngêk tijî tiriye bejiyê ku dest dabûn
ser, girtiye û li pey wî tê. Li hawirdor bêdengiyeke mirî heye.
Li meydana bazarê jî tu kes tune. Deriyên dikan û meyxa-
nên ku li ser piştê vekirî mane, mîna devê cinawirên birçî-
mayî, bi xem û keser temaşa vê dinêya fanî dikin. Li tenişt
wan parsekvan jî tune.

Ji nişka ve dengêk tê guhê Oçûmelov.

- Tu gez dikî ha, melûn! Zarokno wê bernedin. Qanûnên
me yên nû, tu îcaza mafê gezkirina yekî ne daye yekî din. Pê
bigrin! Hêw... hêw...

Di wê gavê de kûzekûza kûçikê tê bihîstin. Oçûmelov
bala xwe dide wî aliyê, dibîne ku kûçikek li ser sê lingên xwe
ji cîhê êzingên tacîr Pîçûgîn derdikeve, carna li paş xwe di-
meyize û ber bi aliyê meydanê dibeze. Merivekî bi îşligêkî
lastîkotîn, hemû bişkovên êlegê wî vekirî jî, daye dû wê û di-
beze. Û cendekê xwe bi pêş de dike, gêrî erdê dibe û bi her-

du lingên kûçikê yên paşîn digire. Dîsa dengê kûçikê û yê merivekî din «Bernede!» tê bihîstin. Ji deriyê dikanan de çavên serxew yên dikandaran dixuye, bi gavekî şûnde jî li çar-medora ciyê êzingan mîna ku bibarin birek meriv dicivin.

Polîs dibêje:

- Ez dibêjim qey tiştek qewimî, amîr efendî!

Oçûmelov, ber bi hêla çepê dizivire û bi aliyê koma merivan de diçe. Dibîne ku li ber deriyê cihê êzingan, ew merivê bi îşligê lastîkotîn, piyê xwe î rastê rakirî û tiliya xwe ya bi xwîn nîşanê xelkê dike. Di ruyê wî yê nîvserxweşî de maneyeke mîna ku bibêje: «Tu ê nuha bibînî, ez ê nîşanê te bidim, dêlik!» hebû. Ji xwe, tiliya wî ya bi xwîn jî mîna aleke serketinê dixuya.

Oçûmelov nêlinî ku ev mêrika Hiriyûkînê seraf e. Sedema vê bûyerê cêwreke tajiyê ye: Pirçspî, poztûjik û zerbelek di nava koma merivan de li erdê sekiniye, lingên xwe ji hev kiriyê û bi tevayî dicirife. Di şileçavên vê heywana reben de tirs û xem tevlihev dixuye.

Oçûmelov, xwe di nava civatê re dike û dipirse:

- Hûn ji bo çi li vir kom bûnin? Hûn ji bo çi li vir in? Çi li tiliya te hat? Ew kî bû diqêriya?

Hiriyûkîn di nava mista xwe de dikuxe û dest pê dike:

- Amîr efendî ez diçûm... Ez wusa di kêlekê de, bêyî ku ez tu têkilî kesî bibim... Bi Mîtrîy Mîtrîç ve, em ê di derheqê êzingan de bipeyiviyana... û ji nişka ve ev melûna ha, bê sedem bi tiliya min ve zeliqî. Li min biborin, ez merivekî karkirim. Karê min jî karekî barîk e. Bila xwîna min bidin. Lewra dibe ku heta heftêkê ez ê nikari bim vê tiliya xwe bilivînim. Ji rûyê heywanan de xisara merivan ne qanûn û ne jî heqî dipejirîne. Ku bi vî awayî herkes bête gezkirin, nejiyina li vê dinê bi xêrtir e...

Oçûmelov, bi kuxîn biruyên xwe bi jor û jêr de dilivîne û dûre jî, bi dengêkî hişk dibêje:

- Him!... Baş e!... Ev kûçika kê ye? Ez viya wusa nahêlim, ez ê nîşanê wan bidim bê meriv çawa kûçikan bêxwedî berdi-

de nava kuçan. Wexta çavdêriya li van efendiyên ku li hember qanûnên natewin, hat. Ku ez wî serseriyî ceza bikim, Ew ê bizani be ka bêxwedîberdana kûçik û heywanên din çawa ye... Ez ê nêşanê wî bidim...

Û ji polîs re dibêje:

- Yeldirîn, xwediye vê kûçikê bibîne û di derheqê wê de raporekê binivise! Divê kûçik jî tavilê bête kuştin. Tavilê! Dibe ku kûçik harbûyî jî be... Ez ji we dipirsim, ev kûçika kê ye?

Ji civatê yek dibêje:

- Ez bawer im, ya general Jîgalov e!

- Çi?... Ya general Jîgalov e? Him?... Yeldirîn! Ca vî paltoyê min ji navpiyê min derxîne! Dinê pir germ e. Wusa dixuye ku wê baran bibare, ji ber vê ye...

Oçûmelov ji Hiriyûkîn re dibêje:

- Lê bes, hişê min di ber tiştêkî de naçe; ev kûçika, çawa dikare bi te bigire? Ma dikare xwe bigihîne tiliya te? Binêre, ev piçûk e û tu jî fena gayekî ye. Wusa xuyaye ku te tiliya xwe bi bizmarekî birîn kiriye û nuha jî tu rabûye davêjî hustiyê kûçikê û dibêjî wê bi min girtiye. Ez we dinasim hûn çi deqdor in. Ez şeytanên nola we, mîna kefa destê xwe dizanim.

- Amîr efendî, bi qastika cixara xwe bi pozê kûçikê ve da. Ma qey kûçik jî ne ehmeq e, rabû pê girt... Ji xwe ev merivekî şerût û bêcir e, amîr efendî.

- Tu derewan dikî kulek. Te him ne dît û him jî tu derewan dikî! Amîr efendî merivekî baqil e. Ew dizane ku kî derewan dike û kî jî wek li huzûra Xwedê, rastiye dibêje. Ku ez derewan bikim bila hakimê dadgehê biryarê bide. Ji xwe ev hemû di nav pirtûka pêş wî de hatiye nivisandin... Aniha herkes wekhev in... Birayê min ye helal jî cendirme ye... Bila wusa bizani be...

- Zimandirêjiyê meke!

Polîs bi ramanekî fere dibêje:

- Na, ew ne kûçika general e. Li ba general yên weha tune. Yên wî hemû yên nêçirê ne.

- Ma tu baş pê dizanî?

- Belê, ez baş dizanim efendî.

- Ji xwe min jî dizanî bû. Kûçikên general him bi rûmet û him jî sovên wan baş in. Lê ev kûçika tew naşibe tişteki. Ne pirça wê pirç e û ne jî cira wê xweş e. Bi kurtî tişteki xirab e! ... Çawa kûçikek mîna vêya dihewînin?.. Birastî tînegihîjim... Ku kûçikeke wusa li Petersbûrgê an jî li Moskvayê bihata girtin, çi dihanîn serê wê, tu dizanî? Li wir qet guhên xwe ne didan qanûnê û ew ê tavilê bikûştana! Hirîyûkîn tu êşiyaye, viya wusa bernede... Divê meriv tişteki wusa bike ku bila îbretî alem be. Êdî wexta viya hat...

Polîs dûr û dirêj li ser difikere.

- Dibe ku ya general be. Ma li eniya wê ne hatiye nivisandin ku... gava din min di bexçê wî de kûçikek wusa dîtî bû.

Ji nava komê yekî din dibêje:

- Lê qeyê ya general e!

- Him... Yeldirîn, ca alîkarî bike ez paltoyê xwe li xwe kim! Mîna ku bayekî sar tê... Merivan diqefilîne... Li min binêre, tu ê kûçikê bibî ji general re, dîyin û şandina min jê re bibêjî û him jî qewutiyar lê bike ku carek din bila bêxwedî bernede kuçê. Dibe ku kûçik birûmet û ji soveke baş be. Her ehmeqê ku rastî wê bê û cixara xwe bi pozê heywanê ve bide, heywana reben ê perîşan bibe. Kûçik heywaneke nazdar e. Tu jî... Heywan! Piyê xwe daxê, çi ye tu ji sibê de tiliya xwe ya ehmeq nîşanê xelkê dikî... Gunehkarî ya te ye...

- Rawestî, va aşpêjê general tê. Ca em ji wî jî bipirsî... Hêw, hêw!... Prohor, ca ji kerema xwe re were vir, ezîzê min! Li vê kûçikê binêre, ma ev ne ya we ye?...

- Tu ji ber xwe derdixî. Yê mîna vêya tu carî li mala me ne hatiye dîtin.

Oçûmelov dibêje:

- Ê ma pêwîst e, em ewqas ketine pey? Ji her tiştên wê jî diyar e, ku dêlikek tolaz e! Ku ez bibêjim tolaz e, tolaz e! Ewqas!... Wenda bikin û hew...

Aşpêj didomîne:

- Ev ne ya me ye. Ev kûçika ya birayê general e, yê ku çend roj berê hati bû ba me. Kêfa general zêde ji tajiyan re nayê. Lê kêfa birayê wî ji wan re tê...

Oçûmelov jê dipirse:

- Tu çi dibêjî, ma birayê general kerem kirin? Ha! Birayê wî yê Vîladîmîr Îvanovîç, ne wusa? Wexta dipirse ruyê Oçûmelov bi pişirînek kêfxweş dixuye. De binêr ha! Tu haya min jî jê ne bû. Ma bi mêvanî hatin?

- Belê, bi mêvanî...

- De werin ha... qeyê bêriya birayê xwe kirine... Hayûbaya min jî jê tune bû. Ma kûçika wî ye? Ez gelek kêfxweş bûm... Wê bigire, heval... Ne kûçikeke xirab e... Him jî wusa jêhatî ye ku... gotiye hip û dev li tiliya vî merivî kiriye! Ha, ha, ha! Ê, ê... tu ji bo çi dicirifî, ca binêrim? Nirrr, nirrr... Şûmê diqehire... Heyla gidiyê li te şûmê...

Prohor ban kûçikê dike, bi wê re ji ciyê êzingan bi dûr dikeve. Civat tinazê xwe bi Hirîyûkîn dike û pê dikene.

Oçûmelov bi tiliyên xwe gefan li wî dixwe û diqîre:

- Ka bisekin, qeyê wê rojekê roja min û te bê!

Paltoyê xwe li xwe dipêçe, di meydana bazarê re derbas dibe û riya xwe didomîne.

DE WERE SAFÍ BIKE

«Tobe, ez careke din meyé venaxum!.. Na... qet! Ji zû ve wext hatiye ku ez hişê xwe bidime serê xwe, divê kar bête kirin, divê tu xizmetê bikî. Madem tu ji meşgirtinê kêfxweş î, bi namûs, bi hemî qeweta xwe, bi wijdana xwe bixebite. Bêyî ku tu guh bidî bihgirtinê û xewê, her bixebite... te xwe hinî girtina meşa belaş kir, ji xwe ya xirab jî ev e.»

Piştî ku serokonduktor Podtyagîn çend şîretên din jî li xwe dike, evîna xebatek dilsoz dikeve dilê wî.

Saet li duduyê şevê, konduktorina jî xewê radike û bi wan re dest bi kontirola bilêtan dike. Bilêtbirê bi kêf di dest xwe de dişîrqîne, deng dike û dibê:

- Bilêtên we.

Rêwiyên kir di nava tarîtiya fargonê de raketi bûn, bi leri-zîn serên xwe dihejinin û bilêtên xwe dirêj dikin. Podtyagîn, li mewqîya duemîn, li rêwîyekî hişk û jar î ku bi post û lihêfekî peçandî û bi balgiyan dorgirtî deng dike û dibê:

- Bilêt! Bilêta we!

Mêrikê jar bersivê nade. Di xew ve çû bû. Serokonduktor

li milê wî dide û bêtewatî dubare dike:

- Bilêta we.

Rêwî diricife, çavên xwe vedike û bi awirên tûj li Podtyagîn dinêre.

- Çi? Kî? Lebê?

-Wek merivan ji we re dibêjin, bilêta we, ji kerema xwe re!
Mêrikê jar, bi dengekî kelagirî:

-Hewar Xwedêyo! dibê û dinale. Hewar Xwedêyo! Ez bawî me... Ev sê şev in ku ez bêxew im, ji bo ku hinekî razêm min morfîn bi kar anî, lê we... Bi bilêta xwe xewa min revand. Ev çavreşî ye, ji mirovatiyê der e. Ku we bizani bûya ji bo ku ez bikevim xew min çî zehmetî kişandiye, wê çaxê we ê ji ber van tiştên vala ez nerihet nekirama... Ne dilovanî ye ev! Ma çî karê we bi bilêta min ketiye? Ev çî bêehlaqî ye?

Podtyagîn xwe bi xwe difikire û dibê. «Ez lê bixeyidim an ne?» lê dûre biryara xwe dide, lê dixeyide û dibêje:

- Li vê derê neqîrin! Vê derê ne meyxane ye!

- Merivên di meyxanê de jî ji we dilovantir in. Nuha ez ê çawa cardin rakevim? Tiştêkî ecêb e: Ez li hemî welatên biyanî geriyam, lê tu kesekî ji min bilêt ne xwest, û li vir jî tu dibê qeyê şeytan ketî binçengên wan; bilêt û bilêt!...

- Ku kêfa we ji welatê biyanî re tê, biçin wê derê!

- Şerm e, efendî, şerm e! Bi vê bêhna komirê, bi vê hêwa fetisok û fisqayê, şikenca ku hûn li rêwiyên dîkin ne bes e, tew di ser de jî dixwazin bi formalîteyan ruhê rêwiyên bistînin! Ji efendiyê me re bilêt divêt! Ev çî jîrî ye! Ku ji bo kontrolê be, dikeve serê min. Lê ya rast, nivê rêwiyên trêne bê bilêt diçin û viya nabînin!

Podtyagîn dinêre:

- Ca li min binêrin, efendî. Ku hûn dengê xwe ne birin û bi vî awayî nerihetkirina rêwiyên din bidomînin, wê çaxê divê ez we ji trêne daxînim xwarê û ji bo vê yekê jî qirêbendekî dagirin!

Vê carê rêwiyên din diqehirin:

- Ev çi rezaletî ye! Bi mêrikê nexweş ve pevdîçine, ca bi-nêrin... Ma çilka dilovaniyê di we de nîne?

Podtyagîn bi venciqîn pilepil dike û dibê:

- Lê ew bi xwe çêran dikin. Baş e, wê çaxê ez bilêtê naxwazim... Mîna ku hûn dizanin... Lê hûn jî dizanin ku karê min viya divêt. Ku ev ne karê min bûya, wê çaxê lê qeyê... Hûn dikarin ji amîrê îstesonê jî bipirsin. Hûn jî kê dipirsin bipirsin...

Podtyagîn qet guhê xwe ne dayê û ji cem nexweş dût dikeve, pêşiyê xwe dilşikestî û mîna yekî ku tinaz lê bû be, hîs dike. Piştî ku di çend fargonan re derbas dibe, di dilê wî de nerihetiyeke dilovanî dest pê dike: «Bi rastî jî diviya bû min merivekî nexweş ji xew şiyar ne kirana.» dibêje û difikire. Lê sûcê min nîne. Ji wan wetrê ez viya jî kêfa xwe dikim. Ew nizanin ku berpirsiyariya min wusa divêt... Ku ji min bawer nakin, ez banî amîrê îstesonê bikim bila ji wî bipirsin.

Li îstesonê, trênc pênc deqan radiweste. Berî ku jama sisiyan lê dide, Podtyagîn dikeve fargona mewqîya duyemîn, li pey wî jî kumsorê amîrê îstesonê kete hundur.

Podtyagîn:

- A ev efendiya ha, dibê û dest bi gotinê dike. Li gor wî ez ê nikari bim bilêtê ji wî bixwazim, û di ser de jî dixeyidin. Ez tika dikim, ji kerema xwe re jê re bibêjin: Ca bilêtxwestina min ji kêfê ye, an ji ber vatiniya min e?

Ji mêrikê jar re dibêje:

-Efendî... Efendiyê min, ku hûn baweriya xwe bi min nayinin, kerem bikin bi xwe ji amîrê îstesonê bipirsin.

Mêrikê jar diricife, mîna ku mozekê pê ve dabe çavên xwe vedike, bi ruyekî girayî pišta xwe dispêre qenepê:

- Hewar Xwedêyo! Min morfinheba xwe ya duduyan bi kar anî bû û nuh xew keti bû çavên min! Lê ew dîsa... Ez ji we lava dikim, ji Xwedê bitirsin!

- Fermo, hûn dikarin bi amîrê îstesonê re jî biaxîfin, bipirsin ca mafê bilêtbirîna min heye an ne?

- Êdî sebra min ne ma! Ha ji we re bilêta we! A ji we re! Ez dikarim 5 bilêtên din jî ji we re bistînim, bes ji min re ne-

bin asteng ku ez rihet bimirim! Ma hûn qet nexweş nakevin?
Mirovên bêpêjn!

- Rêwiyekî ku unîforma leşgerî lê bîn:

- Ev rasterast tinazkirin e! dibê û dixeyide. Ez di viya de tu maneyeke din nabînim.

- Amîrê îstesonê mirûzê xwe tirs dîke:

- Dev jê berdîn, dibê û bi piyê Podtyagîn digire û dikişîne.

Podtyagîn milê xwe dizivirîne, dide pey amîrê xwe û ji fargonê derdikeve.

Tu tişt ji vê rewşê fahm ne dikir û xwe bi xwe weha difikirî: «De were ji van mirovan re qencyê bike! Ji bo dilgirtin û serwextkirina wî, ez çûm, min amîrê îstesonê jî heta ber lingê wî anî, lê ew... Dijûnan dîke.»

Îstesonêke din. Trên deh deqan radiweste. Beriya jama duduyan, Podtyagîn, li ber bufeya îstesonê rawestiyayî û dema sode vedixwar, du ciwamêr nêzîkî wî dibin. Li ser piyê yekî unîforma muhendîsiyê heye û li ser yê din jî qapûtekî leşgerî.

Muhendîs ji Podtyagîn re dibê:

- Ca li min binêrin serokondûktor! Tevgera we ya ku li hemberî merivekî nexweş, ew hemû kesên li wir nerihet kir. Ez Pûzîtskyê muhendîs im, ev ciwamêra jî serheng e. Ku hûn tavilê bexşa xwe ji wî nexwazin, em ê giliyê te bi hevalbendê xwe î serokê garê de bikin.

- Gelî efendiyan, ez, gelî efendiyan hûn...

- Daxuyane ne hewce ye. Lê em viya bi we bidin zanîn ku hûn bexşa xwe jê nexwazin, wê çaxê em ê li rêwî xwedî derkevin.

-Baş e... ez... ez dikarim bexşa xwe jê bixwazim... Fermo...

Piştî niv saetê Podtyagîn bi fikrê a dîtina hevokek wusa dikeve hundurê fargonê ku him pê dilê rêwî xweş bike, him jî pê piçûk nekeve.

Deng li nexweş dîke û dibêje:

- Efendiyê min, ca ji kerema xwe re bibên!

Rêwî diricife û ji ciyê xwe çeng dibe.

- Çi? Hîi?

- Min... ewk... min ê çi bigota? Ne xeyidin...

Nexweş, destê xwe dide ser sîngê xwe û bi dengekî xerikî dinale:

- Hewar... av... min morfinheba xwe ya sisiyan bi kar hanî bû, mîna ku ez hinekî qiriya bûm, dîsa Xwedêyo, ev şikence ew ê kengî biqedê?

- Ez... ewk... li min biborin...

- Ca binêrin... Min li îstesona yekemîn daxin... Êdî sebra min qediya. Ez... dimrim...

Rêwîyan serî hildidin:

-Ev çi rezalet e, çi bêbavî ye! Bica Himin ji vê derê! Ev qeşmeriya te ê ji te re nemîne! Bica Himin!

Podtyagîn destê xwe li ba dike, keserê¹ vedide û ji fargonê derdikeve. Dizivire fargona xwe, bi rewşeke xişxalî diçe li ser masa xwe rûdine û xwe bi xwe dest bi gazinên xwe dike: «A li min û a li viya! De were qencyê bike, de were ji dil kar bike. Bivê nevê meriv ji hertiştî dilsar dibe û xwe dide meyxuriyê... Ku tu nexebitî diqehirin, tu dest bi kar dikî dîsa dixeyidin... Çi bikim. Qet nebe ez ji xwe re vexum!»

Podtyagîn di carekê de şûşê dibe nîvî. Ji vir û weha êdî ne vatînî, ne xebat û ne jî namûs tê bîra wî.

ŞEVA BI TIRS

Gwînê Îvan Petroviç Panîhîdîn vemirî, fitîla fanosê nizm kir û bi hilkehilk dest pê kir:

- Ji şevên 1883, şeva noelê bû. Ez ji bo ceribandina *îspîrîtîzmayê*(*) heta derengî şevê li mala hevlekî xwe yê rehmetî rûnişti bûm. Dema ez vedigeriyam mala xwe, tariyeke ripûreş xwe dagirti bû ser dinê. Ez bi yarmetiya dest û lepên xwe bi dijwarî dimeşiyam. Di wan çaxan de, li Moskovayê, li taxa goristanê, li quncikekî tenhayê Uspeniye-na-Mogiltezehê, di mala karmend Trûpov de dimam. Dema ez dimeşiyam ramanên gelek giran û nexweş di serê min de diçûn û dihatin.

«Dawiya temena te nêzîk dibe... Tobe bike...»

Di ceribandina *îspîrîtîzmayê* de, ruhê Spînoza î ku me gazî kiri bû, gotinên ku ji me re goti bû weha bûn. Min jê tika kir ku bicarîne, tebexa çayê li min vegerand û ne tenê bi ve-

(*) *Îspîrîtîzma*: *Bewerîyek e, û li gor vê bawerîyê ruh nemir e, bi ruh ve pêwendî dibe.*

gerandinê ma, gotinek jî pê ve kir û got:

«Îşev.» Ez baweriya xwe bi îspîrîtîzmayê naynim, bi kêmanî li ser ramanên mirinê fikirîn jî kêfa min direvîne. Geli efendiyan, ji destê mirinê xelasî tune. Mirin tiştêkî xwezayî ye. Lê dîsa jî fikirîna li ser mirinê tirsekê dixê dilê merivan. Dema ku meriv bi şeveke sar û tarî pêçandî be, dilopên baranê li ber çavên meriv wek harbûyî bizîze... Rêveçûna min ya bêyî ku ez çav li rihberekî bixînim, tirseke wusa ruhê min dagirti bû ku bi bêjeyan nayête teswîrkirin. Min î ku tu carî baweriya xwe bi xurafan ne dihanî, lê dîsa jî min newêrî bû li paş xwe, li derûdora xwe bimeyiziya. Min digot qeyê dema ez li paş xwe bizivirim, ez ê rastî xeyaletêkî mirinê bêim.

Îvan Petroviç Panîhîdîn keserek kûr kişand, piştî ku av vexwar, domand:

- Mîna ku hûn jî pê dizanin, ev tirs nependî heta ku ez hilkişiyam mala Trûpov, ez derketim tebaqa pêncan, min deriyê oda xwe vekir, ketim hundur jî, pêşîra min berneda. Oda min ya ezeb, tarî bû. Ba, di hundurê sobê de diqûriya, li qapaxa sobê dida mîna ku dixwest bikeve hundurê oda germ.

Bi pişirîn:

«Ku baweriya min bi Spînoza hebûya, ez ê îşev di bin vê giriyê bayê de bimirama. Lê çi be jî, ev tiştêkî bi xof e!»

Min kibrît vexist... Ba mîna ku bi êrîşeke har, li ser banî bazdida. Dewsa wî giriyê nerm qîreqîrekê girti bû. Qulika deriyê sobê jî weke ku hewar bike, dikir vizînî...

Ez fikirîm û min got: «Di şeveke wusa de Xwedê bêmalan bihewîne!»

Lê nuha ne dema fikirandina tiştên wusan bû. Wexta ku serê kibrîta min hêşîn hêşîn dişewitî, min bala xwe da oda xwe. Hewar gidî... Li pêş min dîmeneke bi xof... Mixabin ev êrîşa bayê xwe ne gihandî bû arê kibrîta min. Wê çaxê min ê tiştêkî ne dîta û wê mûyên porê min jî nebûya wek şûjin. Ez qîriyam, min paşkîno çend gav ber bi derî avêtin, bi ecêbmayî, bi tirs û xemgîn min çavên xwe girt...

Li rasta odê tabûtek hebû.

Reviya hêşîn zêde ne ajoti bû, lê min tabût baş dîti bû... Min li ser qapaxê, xaça bi pembeçarşefa ku diçirûskî û bi qeytanê zêrînî dît. Gelî efendiyan, tiştên wusa hene ku bi dîyinekê re di hişê meriv de bi cî dibe. Ev tabûta jî wusa bû. Min ew tenê bi qasî saniyekê dît, lê nuha hertiştên wê di bîra min de ye. Tabûteke, ji bona merivek navbejn hati bû çêkirin. Ji rengê wê î pembe jî xuya bû ku ji bo keçeke ciwan hati bû çêkirin. Çarşefa giranbuhaya hevrişîm, ling û destikên wê yên tûncîn, herweha ji hertiştên wê jî diyar bû ku ew ji bona yeke dewlemend hati bû rastkirin.

Bêyî ku ez li paş xwe binêrim, min xwe avêt der. Ne hiş di serê min de ma bû û ne jî min dikarî bû ez li ser tiştêkî bifikiriyama. Bes min tirseke bêteswîr hîs dikir. Di ser dirêncekan de wek birûskeke bazdam jêr. Korîdor û dirêncek ripûreş bû, lingên min li dawa qapûtê min dipiçikî. Çi ecêb ku ez di dirêncekan de gêr ne bûm û min serê xwe ne şikand. Ez hîn jî ecêbmayî me. Dema ku min xwe li derve dît, min bala xwe da sitûna şil ya lampê, min dest pê kir û av li ser dilê xwe reşand. Kutekuta dilê min bû, bêhn li min diçikiya...

Ji guhdaran jinekê, fitîla fanosê hilda, xwe nêzîkê çîrokbêjê ku didomand, kir.

Ku min di oda xwe de diz, şewat an jî kûçikekî har bidîta, ez hewqas ecêbmayî ne dimam... Ban bikupiya, dîwarina bifeleşiya, ez dîsa ecêbmayî ne dimam... Ewana bûyerên gengaz bûn. Lê tabûtek bi çi awayî dikarî bû bihata oda min? Ji kuderê derketi bû? Tabûteke ji bo hirmeteke ciwan û arîstokrat çêbû bû, çawa dikarî bû bihata oda karmendekî piçûk? Gelo vala ye, an tê de laş heye? Aya ev mêvana min ya dewlemenda ku di ciwaiya xwe de çavên xwe girti bû û bi celebekî ecêb û bitirs, kî bû hati bû oda min? Sireke xemgîn!

Di serê min de fikrek çêbû:

«Ku ev ne mûcîzeyek be, ji sedî sed mêrkujî ye»

Min nizanî bû ez çi bifikiriyama. Dema ez ne li mal bûm, deriyê min girti bû, şûna niftê jî, çend hevalên min yên nêzîk dizanî bûn. Ma qey ev tabûta, dostên min ne hanî bûn! Dibe

ku xeratan bi xeletî anî bûn oda min. Ev jî tişteki ber bi aqilan e. Dibe ku tebeqe û oda ku dibirinê, şaş kiri bin û anî bin oda min. Lê herkes jî dizane ku xeratên me heta pere an jî beşîşa xwe negirin, tu carî naçin.

Ez fikirîm ku:

«Ruhina xebera mirina min dabûn, gelo ne be ku wan tabût jî peyda kiri bin?»

Gelî efendiyan, ez bi îspîrîtîzmayê bawer nakim û min bawer jî ne kiriye. Lê rашtatinek wusa hişê feylezofekî jî tev li hev dike.

Min di dilê xwe de got:

«Ev hemê xurafe ne, ez jî wek xwendevanekî ditirsim. Ev ji bilî çavxetiyekê qet tişteki nibû! Di riya malê de ez keti bûm nava ramanên wusa kûr ku û ev jî ji ber tesîra nexweşiya min bû. Tabûtdiyina min ne tişteki ecêb e... Lê qeyê ev çavxetiyê ye! Ma wekî din ew ê bikare be çi be?»

Baranê bê rawestîn li ruyê min dixist. Ba jî bi hêrs, bi dawa qapût û bi kolozê min keti bû. Ez him qefilî bûm, him jî tayekî zuwa di min de ne ma bû. Diviya bû ez biçûyama derekê, lê bi kuderê de? Ku ez vegeyiyama malê, ez ê dîsa rastî tabûtê bihatama, ev rашtatina jî tişteki bêtehmûl bû. Dema li derûdora min tu aferîdek nebe, tu dengê benîademekî neyê bîhistin, wê çaxê bi tena serê xwe bi tabûtekê re mayina min, dikarî bû bibûya sedema çelqûyina serê min. Li kuçê, di bin vê barana ku mîna ji dewlê birije û di sermayê de rawestîn jî ne mîmkûn bû.

Min da ser hev û da ber hev, min biryar xwe da ku ez biçim li mala hevalê xwe î Upokoyev î -mîna ku hûn jî dizanin-xwe kuştî bû, razêm. Ew di pansiyona Kiladbîşçenskiyê tacirê ku di kolana Mertvoy de bû, dima.

Îvan Petroviç Panîhîdîn dilopên xwîdana sar yên ku li ser ruyê xwe î vemirî peyda bû bûn, paqij kir, bêhn veda û do-mand:

- Min hevalê xwe di mal de ne dît. Dema ji lédana derî min fahm kir ku ew ne li mal e, min sedera ser dêrî sax kir,

min nifte girt, derî vekir û ez ketim hundur. Min qapûtê xwe î şil derxist û avêt erdê, di tariyê de bi yarmetiya destan min sedir dît. Ji bona bêhngirtinê ez rûniştim. Hundurê odê tarî bû...

Ba di berbayê pencerê re xemgîn xemgîn dikir vizinî. Çir-çirikek ji dereke sobê bi dengê xwe î monoton ve, ew sitrana xwe ya bêser û bêbinî dixwend. Jamên dêra Kremlîn ji bona ayîna sibeha noelê lê didan. Min bi lez û bez kibrîtek vêxist. Lê ronahiya kibrîtê ez ji ramanên tarî xelas ne kirim, bilakîs xof û tirseke mezin girt ser min... Qîriyam, heziyam, wek dî-nekî min xwe ji odê havêt der.

Wek di oda xwe de, min tabûtek di oda hevalê xwe de jî dîti bû.

Tabûta hevalê min, du cara jî tabûta min mezintir bû. Çarşefa wê ya bi rengê qehweyî ew xemgîntir raber dida. Çawa hati bû vir? Bê guman ev êdî çavxetiyek bû... Ma qeyê li her odeyekê jî tabûtek ne dibû! Wusa xuya bû ku ev jî tesîra nexweşiya min bû. Ev xuyanekek bû. Ku nuha ez biçûyama kuderê, min ê li pêş xwe xaniyekî bi xofa mirinê bidîta. Mana vê ev e ku, ez ê dîn bibûma û nexweşiyê wek «Tabûtomanî» bi min girti bû. Ne hewce bû ku ez dûr û dirêj li sedema dînbûna xwe bigeriyama. Di ceribandina îspîrîtîzmayê de bîranîna gotinên Spînoza têr dikir...

Ez bi xof fikirîm û min got:

«Ez dîn dibim!» Û min serê xwe kir nava lepên xwe. «Ya Xwedê! Nuha ez çi bikim?»

Mejiyê min dizonqiya, çog li min sist dibûn... Weke ku jî dewlê birije, baran dibarî. Tesîra bayê xwe dida hestiyê min. Ne qapût û ne jî kolozê min li min bû. Ji bona anîna qapût û kolozê xwe, çûyina min ya heta pansiyonê jî békês bû. Dûrî îrada min bû... Tirsê ez di nava lepên xwe yên sar de hişkfirî girti bûm. Mûyên serê min bû bûn wek şûjin, dilopên xwîdana sar jî ruyên min dihatin xwarê. Gerçî min bawer dikir ku ev xuyanekek bû.

Îvan Petroviç Panîhîdîn domand û got:

- Diviya bû min çî bikira? Hindik ma bû ku min hişê xwe wenda bikira. Xetera sermagirtinê jî hebû. Ji xêra Xwedê re, hinekî dûrî kolana Mertvoy, mala hevalê min î ku tib xelas kiri bû -doktor Pogostov di wê şeva ceribandina îspirîtizmayê de bi me re bû- hat bîra min. Ji bo ku biçim wir, min lezand... Pogostov wê çaxê hîn bi keça tacirê dewlemend re ne zewucî bû. Di xaniyê Kladbîşçeskiyê karmend de, di tebaqa pêncan de dima.

Qeyê di qedera min de hebû ku şikencên nû ê di mala Pogosto de jî bihata serê min. Di derketina tebeqa pêncan de, min xirecîreke bi xof bihîst. Yekî li jor bi lingên xwe deng derdixist, li deriyên diqelibî û bazdida.

Min bihîst ku yekî bi dengêkî dişewat digot:

- Zû were vira! Were vir xulam!

Piştî saniyekî jî min dît ku şiklekî bi qapût û bi kolozekî pelixî bi dirêncekan ve baz dida û dadiket xwarê...

Min hevalê xwe yê Pogostov nas kir û got:

- Pogostov! Ma hûn in? Çî ye?

Dema Pogostov hate cem min û sekinî, bi destên xwe yên ku dicirifî, bi destê min girt. Rûçikê wî vemirî bû. Bi dijarî bêhn vedida û her diricifî. Çavên wî bêmane li vir û wir doş dibû, sîngê wî radibû û dadiket...

Bi dengêkî nîvçe pirsî:

- Ma hûn in, Îvan Petroviç? Ca raweste, bi rastî jî hûn in? Mîna miriyên ku ji gornê derketî be, ruyê we vemirîye... Ne be ku hûn xuyanek bin. Hewar Xwedêyo! Hûn bi xof in... Lê çî bi we hatiye? Wecê we reng avêtiye!

- Oxx, ezîzê min, îcazê bidin ku ez weha bêhnekê berdim. Ku ev çavxetiyek nebe û bi rastî jî hûn bin, bi dîyina we, ez kêfxweş bûm. Nalet li ceribandina îspirîtizmayê bê... Serê min wusa tev li hev kir ku, tu dizanî bê ez nuha çûm malê, min çî dît?... Tabût!

Min nikarî bû bi guhên xwe bawer bikira, min jê xwest ku bicarîne.

Doktor bêmecal li ser dirêncekan rûnişt û got:

- Belê tabût, him jî tabûteke rastîn. Ez ne merivekî tirso-
nek im, lê piştî ceribandina îspîrîtîzmayê, ku şeytan jî di oda
xwe de li tabûtekê biqelibe, wê bitirse!

Zimanê min li hev geriya, lalîkî bûm û min jî jî doktor re
tabûtên ku min dîtî bûn, got.

Me herduyan jî çavên xwe wusa vekir, mîna ku ji kortikên
xwe derkevin, bi qasî deqîqeyekê me devjihev li ruyên hev
yên mitûmat meyizî. Dûre jî ji bo ku em têbigêhin ku ev xuya-
nek e an ne, me dest pê kir û di hevdu de qurincand.

Doktor:

- Herweha ku em herdu jî nerihet bûbin, diyar e, em ne di
xewê de ne û em xewnê jî nabînin. Wê çaxê tabûta min û ew
herdu tabûtên te ne çavxeletî ne, ev tiştên rastîn in. Baş e he-
val, em ê nuha çi bikin?

Bi qasî saetekê em li ser dirêncekan rawestiyan, em li ser
dişêwirîn. Piştî ku em gelekî jî qefîlîn, me biryar girt ku em
tirsê dilê xwe bavêjin aliyekî, ban xulêm bikin û bi wî re biçin
oda doktor. Me wusa jî kir. Dema em ketin lundur, me fînd
vêxist. Bi rastî jî me tabûteke bi çarşefeke spî, bi rêşî û guli-
kên zêrînê dît. Xulam bi baweriyek jidilî xaç derxist.

Doktorê gwînvemirî hemû canê wî dilerizî, got:

- Ca em lê binêrin, em ê nuha têbigêhin bê tabût vala ye,
an yek tê de heye?

Piştî rawestinek dirêj doktor xwar bû, ji ber tirs û rawestê,
diranên xwe bi hev de şidand û qapaxa tabûtê vekir. Me he-
mûyan bala xwe da hundurê tabûtê û...

Tabût vala bû...

Di nava tabûtê de mirî tune bû. Lê me li wir nameyek
weha dît:

«Pogostovê delal! Tu dizanî ku karên xezûrê min baş
naçe. Heta qirikê ketiye nava deynan. Sibê dusibê ew ê ji bo
hecizkirina malê wî werin. Ev jî him mala wî û him jî mala
min xerab dike û wê namûsa me bixe nava lîngan. Ji xwe ji
bona min tiştê herî giring jî ev e. Do êvarê di civîna malbatê
de, me biryar girt ku em hemû tiştên xwe yê giranbuha yê

ku hene, veşêrin. Lewra hebûna xezûrê min, tenê tabût in. (Mîna ku tu jî dizanî, xezûrê min xeratakî bi nav û deng î bajarê me bû.) Me biryar da ku em tabûtên xweşiktir veşêrin. Ez, te wek dostekî dihesibînim. Alîkariya min bike, mal û şerefa me biparêze!... ez bawer im ku tu ê alîkariya veşartina malên me bikî, lewra ez vê tabûtê ji te re dişînim. Alîkariya nas û dostan nebe em ê perîşan bibin. Tabût, ê di mala te de ji hefteyekî zêdetir nemîne. Ji ber vê yekê jî tu ê vê daxwaza min bi cî bînî. Min ji her dostên xwe yên nêzîk re tabûtek şand. Baweriya min bi ciwamêrî û xanuwadeyiya wan heye. Hevalê te Îvan Çelûstîn.»

Ji ber vê yekê qasî sê mehan ez bi xwe, ji ber nexweşiyên esebî ketim nexweşxanê. Hevalê min î ku zavayê xerat bû, him şerefa xwe, him jî mal û milkê xwe xelas kir. Nuha jî dikanek defna miriyan vekiriye, kêl û kevirên mekan û berselan difroşe. Di van rojan de karê wî baş naçe. Nuha dema ez dikevim oda xwe, tirs dikeve nava dilê min ku li ber sedira xwe, ez bersal an meşfenekî bibînim.

MÊRIKÊ BEXTIYAR

Ji îstesona «Bologoye» ya dagêra rêhesina Nîkolayev, postetrên bi rê dikeve. Li ser fargona dereca duduyan «Cixare tê vexwarin» nivisandî ye û pênc rêwî tê de dihênjin. Hîna nû nanê xwe xwarine û naha jî serê xwe sipartine qenepeyan û dixwazin bixewin. Bêdengî ye.

Ji nişka ve derî vedibe û merivekî bejndirêj î mîna misasekê, dikeve hundur. Fotêrekî soravî li serê wî, paltoyekî nola yê nûçenîgarên di operet û romanên Jul Vern de, li navpiyê wî ye.

Li rasta fargonê rawestiyaye, bêhnê vedide, çavên xwe bi hev de dişidîne, dûr û dirêj li qenepeyan dinêhire û xwe bi xwe dibêje:

- Na, û ne ev e jî! Wey Xwedê xezeba xwe bideyê! Ev çi teba ye? Na, vir jî nine.

Ji rêwîyan yek, piştî ku bi bal lê dinêhire, bi kêf diqîre:

- Îvan Alekseyîç! Hûn û van derina?

Îvan Alekseyîçê ku mîna misas, divenciqe, bi mitûmatî li rêwî dinêre, piştî ku wî dinase, bi kêfxweşî destên xwe di hev

re dide û dibêje:

- Wey! Pyotr Pyotrovîç! Ev ji kengî ve ye ku me hevdu ne dîtiye! Min nizani bû ku hûn di vê trêne de ne.

- Hûn Çawa nin?

- Bi Xwedê... a wusa, lê ero min fargona xwe wenda kiriye û naha jî ez dikim nakim, nikarim bibînim. Ez çî merivekî gêjim! Kesek tune ku min bide ber çoyan!

Îvan Alekseyîçê ku mîna misas dirêj, li ciyê xwe li ba dibe û bi pişirîn didomîne:

- De qeyê tiştên weha jî dibin! Piştî jama duduyan, ji bo vexwarina konyakê ez ji trêne daketi bûm û min vexwar. Ji xwe îstesona piştî viya hêj gelekî dûr e, ma ez piyalek din jî vexwum ew ê çî bibe? Heta ku ez fikirîm û min vexwar, jama sisiyan lêket... fena dînekî, ez bazdam û min xwe havête fargonekê. De ka naha rast bibêje, ez bi gorê; ma ez ne ehmeq im, lê ez çî me?

Pyotr Pyotrovîç dipirse:

- Lê ez dinêhirim ku kêfa we li cî ye. Kerem bikin, danişin!

- Na... na... ez ê biçim li fargona xwe bigerim! Bi xatirê we!

- Tarî ne bi xêr e, dibe ku hûn ji sahanekê de gêrî xwarê bibin. Naha rûnin, kengî ku em gihîştin îstesonê, hûn ê li fargona xwe bigerin û bibînin. Danişin!

Îvan Alekseyîç keserekê vedide, derbasî pêş Pyotr Pyotrovîç dibe û bê dil rûdine. Diyar bû ku hêj bi hêrs bû. Lewra mîna ku li ser dirikan rânîştî be, tewatî ne diketê û her dili-viya.

Pyotr Pyotrovîç dipirse:

- Hûn bi kuderê de diçin?

- Ez? De... ez diçim ah, bi ciyekî bêser û bêber de... Tevli-heviyeke wusa di serê min de heye ku, ez jî nizamim bê ez bi kuderê de diçim. Felekê daye pêşiya min û ez jî diçim ah. Ha, ha, ha... Ma hûn tew rastî ehmeqên bextiyar hatine, birako? Lê na, ku hûn rast ne hati bin, a fermo ji we re binêrin! Aniha

merivekî herî bextiyar li pêş we ye! Belê! Ma tew ji ruyê min jî ne xuyaye?

- Ango, xuyaye hûn... piçekî.

- Wê çaxê divê rûçikê min ehmeqane bixuye! Lê mixabin li pêş min neynik tune ye ku min carekê li tûka xwe binêriya! Ez wusa dizanim ku xoşewîstê min; her ku diçe ez kêmaqil dibim. Bi şeref! Ha, ha, ha... Ma hûn dizanin? Ez derketime gera mehanguviyê. Ku ez ne bêhiş layê bêhişa me, lê ez çi me?

- Hûn? Ma hûn zewucîn?

- Îro, bexê min, îro! Piştî ku em ji dêrê jî derketin, me rasterast xwe havête trêne.

Pîrozbahî û pirsên mîna hertim dest pê dike.

Pyotr Pyotrovîç bi ken dibêje:

- Ca binêre... We tewş ewqas xwe ne xemilandiye.

- Belê, ji bo ku bêtir helbestvane bibe, min lewante jî di xwe da. Ez gelekî dilpekîn im. Ne derdekî min û ne jî fikreke min heye, lê bes weha... Pêjneke seyr... Ji bo katkirinê ez nikarim peyvan bibînim... Ez bextiyarî bibêjim, ez jî nizamim ku?... Ji bûyina min heta îro, min tew xwe wusa hîs ne kiri bû!

Îvan Alekseyîç çavên xwe dide hev, serê xwe dihejîne û didomîne:

- Ez gelekî bextiyar im. Ca carekê hûn bifikirin. Ez ê naha biçim fargona xwe. Li wir, li ser qenepê, li ber pencerê yeke ku bi her tiştên xwe bi min ve girêdayî, rûniştiye. Wusa kejkî, pozpiçûk... tiliyên wê hûrik... ruhika min! Horîya min! Şêrina min! Kezêba min! Lê tew lingên wê! Xwedêyo! Dema ku ez dibêjim ling, bila ev pêtikên me neyên bîra we; ew weha hûrikî, wek wersirekî tiştêkî fena xewnê ne! Dilê meriv dibijiyê ku wan bixwe! Lê ez dizanim ku hûn tiştêkî jî jê fahm nakin! Lewra hûn materyalist in! Hûn ê tavilê dest bi vejînê bikin û vir de û wir de bibêjin. Hûn ezebên bê ruh in û hew! Ku hûn bizewucin, hûn ê min bînin bîra xwe û bibêjin: «Kî dizane aniha Îvan Alekseyîç li kuderê ye?» Belê, ez ê bi qasekî din biçim fargona xwe. Li wir, bê tewatî li bende min in... bi

kêfxweşî dibêjin ew ê aniha were... Serçavekî bi pişirîn ew ê bergitî min were. Ez ê rûnim, bi herdu tiliyên xwe wê argûşka piçûk weha bigirê.

Îvan Alekseyîç serê xwe ji jêr ber bi jor dihejîne û bi dengekî pir bextiyar dikene.

- Dûre serê xwe didî ser milê wê, destê xwe li nava wê dipiçikî. Derûdora we bêdeng e... wek helbestekê, nûvtarî. Ax, di wê gavê de min ê hemî dinê hemêz bikira. Pyotr Pyotrovîç, ka hûn bihêlin ez we hemêz bikim.

- Lê qeyê, wey!

Herdu hevalbend di nav kenên rêwiyên de li hev dipiçikin û bextiyarê nûzewucî gotinên xwe didomîne:

- Û dûre jî, ji bo ku tu beradayiya xwe zêdetir bikî, an jî herwekî ku di romanên de tê nivisandin; ji hilavêtina pêjnên helbestvanîyê tu ê biçî bufeyê û du sê piyalan bi ser xwe de bikî. Wê çaxê di dil û serê merivan de tiştên wusa dibin ku meriv nikare vana di çîrokan de jî peyda bike. Ez merivekî piçûk, hîç û pûç im. Lê ez tu astengiyekê li pêş xwe nabînim... Bi hebûna xwe ez dikarim tevayiya dinê hemêz bikim!

Rêwî jî li nûzewuciyê serxweş û bextiyar dinêrin, şayî û pesnê wî parve dikin û êdî naxwazin rakevin. Piştî gavekî, ji dêla guhdarekî ve pênc guhdar li dor Îvan Alekseyîç duxuyin. Îvan Alekseyîç mîna ku li ser kuna mîroyan rûniştî be, xwe dilivîne, şorgermiyê li dora xwe direşîne, piyên xwe li ba dike û her dipeyive. Her ku ew xwe pê ve berdide, biqîna rêwiyên jî zêde dibe.

Îvan Alekseyîç dibêje:

- Begino! Di karûbarên wisa de, tiştê herî girîng heta ku dest dide, kêmfikirîn e! Divê vejinîn mejinîn bête havêtin... Ku dilê te vexwarinê dixwaze, vexwe bila biçê. Ne hewce ye ku tu felsefê bikî ku ev baş e, an ne... Bila hemî feylezof û psîkolog di erda reş kevin!

Di vê navberê de konduktor di fargonê re derbas dibe û nûzewucî jê re dibêje:

- Xoşewîstê min! Di fargona numera 209-an de jinikek bi

kofîyeke rengê xulavî heye û li ser kofîya wê jî çûçîkek sipî heye. Li ser riya xwe wê bibînîn û jê re bibêjin: ez li vir im.

- Ser çavan, lê di vê trêne de fargona 209 numeroyî tune. Numeroya 219 heye!

- Baş e, bila 219 be! Hemî wek hev in, ji wê xatûnê re bibêjin ku: Mêrê we sipûsax e.

Îvan Alekseyîç ji nişka ve dinale:

- Qaşo mêr e... jin e. Ji kengî ve ye? Mêr e... ha, ha, ha... Diviya bû qatek çoyê baş li te bida da ku te mêtî bidîta! Hey gidî beradayî hey! Lê ew? Do ew hêj keçîkek piçûçik bû... kezalokek bû... Lê nayê bawerkirin!

Ji rêwîyan yek dibêje:

- Di vê demê de rastî bextiyarekî hatin, tiştêkî seyr e. Dîyina filekî spî, ji dîyina merivekî bextiyar asantir e.

Îvan Alekseyîç:

- Baş e, lê guneh yê kê ye? dibêje û bi lingên xwe yên dirêj şekalên xwe yên poztûjik ber bi pêş dîke û didomîne. Ku hûn nikari bin bextiyar bin, dîsa jî gunehkarî ya we ye! Belê, lê we digot qeyê çi ye? Meriv qedera xwe bi destê xwe diafirîne. Ku hûn bivên, hûn jî dikarin bextiyar bin. Lê hûn naxwazin ku!... We kirye rik û hûn bi rikebarî ji bextiyariyê direvin!

- De binêrin ha!... bi çi awayî?

- Gelekî asan e!... Piştî ku meriv digihîn salekê, notir êdî destûra hezkirinê dide. Bi hatina vê demê re, hez bike heta ku ji te tê. Lê hûn guhê xwe nadin notirê ku... kî dizane bê hûn çi dipên! Û paşê... di rêdara civaka şaristanî de jî tê gotin ku, zewaca hemwelatîyekî, bûyereke pêwîst e... Bê zewac, bextiyarî nabe! Wê çaxê, çer ku wexta zewacê hat, nesekine, tavilê bizewuce! Dirêjkirina payinê bêmane ye... Hûn naze-wucin û hûn her li bende tiştêkî ne. Di Încilê de jî hatiye nivîsîn ku: Şerab, şayiyê dide ruhê meriv. Ango kêfa te li cî be û tu bixwazî kêfxweşiya xwe zêdetir bikî, tew nesekine, tavilê biçe bufeyê û vexwe. Ya girîng tewşûmewş nebe, ango li gor pîvanê vexwe! Pîvan serê her tiştî ye!

- Bi qasekî berê we got ku meriv qedera xwe bi destê xwe

diafirîne. Baş e, ku ji bona felîşîna vê qederê diranekî bi êş, an jî xesûwek cadûkar têrî viya bike û zêdetir jî be; wê çaxê aferîdîtiya vî merivî bi kêrî çî tê? Her tişt bi rasthatinê ve girêdayî ye. Ku di vê gavê de, mîna ya Kûkûyev qezajentiya trê-nê bibûya, hûn ê bi awakî din bipeyiviyana...

Nûzewucî viya napejirîne û dibêje:

- Ev ne tiştên rast in. Qezajentiya trênan, salê careki dibin. Ez tew jî rasthatinan natirsim, lewra jî bo qewimîna rasthatinan tu sedem nînin û rasthatin jî kêman caran dibin! Bila qet jî bibin! Ez tew naxwazim li ser bipeyivim jî! Ê, ez dibijim qey em nêzîkiyê li îstesoneke piçûk dikin.

Pyotr Pyotrovîç jê dipirse:

- Ê ma hûn niha bi kuderê de diçin? Hûn diçin Moskwayê, an dereke li başûrtir?

- Loo, de hûn jî! Ma yekî ku ber bi bakur biçe, çawa diçe ciyekî li başûrtir?

- Baş e, lê Moskva ne li bakur e ku!...

Îvan Alekseyîç dipirse û dibêje:

- Ez dizanim, lê ma naha em naçin Petersbûrgê?

- Em diçin Moskwayê xoşewîstê min, Moskwayê!

Nûzewucî bi rewşek matmayî dibêje:

- Moskwaya çî?

- Seyr e... Ma we bilêta xwe jî bo kuderê girt?

- Ji bo Petersbûrgê.

- Wê çaxê, ez we pîroz dikim. Hûn li trêneke din siwar bûne.

Bi qasî niv deqeyekî bêdengiyek dibe. Nûzewucî radibe ser lingan, bi mitûmatî li rêwiyan dimeyize.

Pyotr Pyotrovîç kat dike û dibêje:

- Belê, belê! Li «Bologoye» yê we xwe havêtiye trêneke din... Ev jî diyar e ku piştî konyakê we xwe wenda kiriye û hûn li trêneke pêrghatî siwar bûne.

Îvan Alekseyîç zer dibe, bi herdu destên xwe serê xwe digire, dest pê dike di fargonê de bi gavên lez diçe û tê. Bi hêrs xwe bi xwe dike pilepil û dibê:

- Ax, ehmeqê mezin! Ax, rezîlê rezîlan, şeytan te rûreş bike! Lê ez ê naha çi bikim? Jina min di wê trêna din de ma! Li wir dipê, tewatî nakeviyê! Û ez jî... Ax, qure, ax!

Nûzewucî xwe davêje ser qenepê, mîna yekî ku pêl terikên lingên wî bûbe, diqepije, dinale û dibêje:

- Ez merivekî bextreş im!... Lê ez ê çi bikim, naha? Çi bikim?

Rêwiyan dest bi hewardina wî kirin.

- De bes e, bes e... Li ber nekevin, ne xem e... Telgrafekê ji jina xwe re bişînin, hûn bi xwe jî xwe bavêjin eksprêsa ku wê ji paş ve bê, û hew... Herweha hûn ê xwe bigihînin jina xwe.

Nûzewucî, aferîdendeyê qedera xwe bi dengê kelagiri dinale û dibêje:

- Eksprês! Ji bo ku li eksprêse siwar bim, ma ez ê peran ji kuderê bînim? Hemû perê min bi jina min re ye!

Rêwiyan ku kenên xwe didomandin, di pey pistepistê re perê bilêta mêrikê bextiyar di nava xwe de bêj dikin.

PEYMAN

Şevtariyeke payizê bû.

Bankîrê bisal di oda xwe de diçû û dihat, li ser wê xwarina payîza ku panzdeh sal berê dabû, difikirî. Di wê xwarinê de gelek kesên zana cî girti bûn û qisedanên balkêş hati bûn kirin. Mijara qisedanê çû bû, hati bû û di dawiya dawîn de li ser tawana mirinê sekinî bû. Gelek zana û rojnamevanên ku di nava van mazûbanan de, bi piranî li dijî tawana mirinê bûn. Li gor wan, ev babetê tawanê êdî kevn bû bû, xiristiyanîyê ne dihewand û ji berborê der bû. Ji wan hinekan dixwestin ku bigotana bila li her ciyê, tawana mirinê bi tawana jiyane ve bête guhertin.

Bankîrê xwediyê malê goti bû:

- Ez wek we nafikirim. Gerçî ez bi tawana mirinê ne arihîme û di zîndanê de jî heta mirinê ne mame, lê *a priori* (*) ez

(*) *A priori*: Gotineke latînî ye, bi mana «serqisê» hatiye gotin.

dikarim viya bibêjim ku tawana mirinê rêyeke gelek rastir û merivanetir e. Tawana mirinê, merivan di carekê de dikuje, û tawana jiyane jî hêdî hêdî. Ca bibêjin, kîjan çêtir e? Balbasên ku di çend deqeyan de we dikuje, an yê ku bi salan jiyana we nivxeniqî dike û berdide?

Ji mazûbanan yekî goti bû:

- Herdu jî xirab in. Ji ber ku di herduyan de jî armanc yek e, herdu jî di dawiya dawîn de merivan dikuje. Dewlet ne Xwedê ye. Tiştê ku ew nikari be bi şunde bide, mafê wê jî nîne ku ji destê merivan bigire. Di nava mazûbanan de dadmendekî ciwan î bîstûpêncsale jî hebû. Dema ku dîtinên wî yên li ser viya hati bû pirsîn, wî weha goti bû:

- Li gor min, tawana mirinê jî û ya jiyane jî bi qasî hev xirab in. Lê ku ez di tengasiya hîlbijartina tawana mirinê an ya jiyane de bimînim; bê guman ez ê ya duduyan hîlbijêrim. Çi dibe bila bibe, jiyîn ji nejiyînê çêtir e.

Keti bûn nava : raberizînek germ. Bankîr, di wê demê de hêj ciwan û xwîngerm bû. Tavilê dilhejiyê pê girti bû, kurmîka xwe li masê dabû û di ser dadmend de qîriya bû:

- Ev bû derew! Ez bi du mîlyonan bi te re dikevim şert û peymanê ku tu ê nikari bî pênc salan jî di selulê de rûnî.

Dadmend bersiv dabû û goti bû:

- Ku hûn li ser gotina xwe bin, ne pênc, ez ê panzdeh salan jî rakevim.

Bankîr bi qîrîn goti bû:

- Panzdeh sal? Berdin, ez du mîlyonan datînim!

Dadmend:

- Baş e! Hûn du mîlyonên xwe datînin, û ez jî azadiya xwe.

Dûre jî keti bûn vî şertê xirab û bêmane! Bankîrê ku di wan deman de hejmara mîlyonên xwe ne kiri bû, bi perê xwe bong bû bû; dinê di ser guhê xwe re havêti bû û vî şertî ew xisti bû nava dilhejiyekê. Li ser xwarinê zimandirêjî li dadmend dikû û weha digot:

- Xorto, hêj ku wext derbas ne bûye, hişê xwe bidin serê xwe. Ji bo min du sê mîlyon qet tiştekan nîne. Lê hûn ji jiyana

xwe, xeteriya wendakirina sê çar salên baştirîn didin ber çavan. Sê çar *sal* dibêjim, ji ber ku hûn ê nikari bin zêdetir li ber xwe bidin. Dostê min î reben! Viya ji bîr nekin ku zîndaniya bi daxwaza meriv, ji ya bêdilî dijiwartir e. Ew ramana ku ew ê bibêje; «Kengî bixwazim mafê derketina min heye.» ew ê di selulê de serê we biêşîne. Bi rastî jî heyfa min bi we tê!

Naha dema ku bankîr di odê de ji quncikekî diçû yê din û dihat, ev yên ha hemî bi bîr dihanî û xwe ji xwe dipirsî:

- Ez ji bo çi ketim vî şertî? Ma ew ê çi fêde bigihanda kê ku dadnend ji jiyana xwe panzdeh sal wenda bikira, û min jî du mîlyonên xwe? Ma ev ê bikari be raberî merivan bike ku tawana mirinê ji ya jiyane baştir e, an ne? Na, û dîsa jî na! Dînitî! Ev tiştêkî bêaqilî ye! Ji bo min, ev qorqapiziya merivekî têr bû, û ji bo dadmend jî daxwazeke peran bû...

Ew tiştên ji wê şevê û heta îro bû bûn, hemî jî bi bîr hanîn. Biryar hati bû girtin ku panzdeh salên dadmend li bexçê bankîr, di xaniyekî piçûk de, di bin raçaviyeke xurt de derbas bibûya. Di van panzdeh salan de, ew ciyê ku ji dadmend re hati bû veqetandin, ew ê ji wir derneketa der. Çavên wî ê li merivan neketa, dengê kesekî nebihîsiya; name, rojname negirta. Tenê îcaza wî ya xwestina havçanên nîûsikî, xwendina pirtûkan, nivisîna nameyan, kêşandina titûnê û vexwarina şerabê hebû. Li gor hoyên peymanê, danûstandina wî ya bi dinê re ew ê bêdeng bibûya. Û ew danûstandina jî, ew ê tenê di qulika derî re bibûya, ya ku bi vê armancê di dêrî de hati bû vekirin... Hemî tiştên ku jê re hewce bûn (pirtûk, nota, şerab, û hwd...) çiqas bixwesta, dikarî bû bi namê bixwesta. Lê wî ê dîsa hemî di wê qulika piçûk re bigirta. Peymanê tiştên herî piçûk û bêrûmet jî dihundurand ku dadmend van panzdeh salên xwe bêguman bi tena serê xwe bibuhurîne. Rasterast panzdeh sal zîndan lê hati bû birîn. Ji saet 12 roja 14 payiza paşîna sala 1870, heta saet 12 roja 14 payiza paşîna 1885. Ku ev peymana bi qasî du deqeyan jî ji hêla dadmend ve bişikiyana, ew ê bankîr ji dayina du mîlyonan bifilitanda.

Bi qasî ku ji kurtenameyên dadmend dihate fahmîn, di

zîndaniya wî ya sala pêşin de, tenêti û bêhtengî gelekî pê dijwar hati bû. Ji wî ciyê ku ew tê de bû, şev û roj her dengê piyanoyê dihate bihîstin. Xwe ji şerab û titûnê vekîşandi bû. Wî dinivîsî ku şerab di meriv de daxwazê bi pêş dixê. Û daxwaz jî, ji bo zîndaniyekî neyarekî herî mezin e. Lewra ji vê bêhtengiyê xirabtir tiştek tune ku meriv rûne û bi tena serê xwe şerabek baş vexwe. Û titûn jî, ew ê hêwa oda wî biherimanda. Sala pêşin, jê re zêdetir pirtûkên bi navarokên sivik şandin: Evînromanên bi bûyerên tevlihev, pirtûkên polîsî, çîrokên xeyalî, komedî û hwd...

Sala duduyan, dengê piyanoyê ji xaniyê nava bêxçe hati bû birîn. Dadmend êdî di nameyên xwe de bes klasîk dixwestin. Di sala pêncan de dengê piyanoyê dîsa hate bihîstin, û zîndanî şerab xwesti bû. Yê ku di pencera piçûk re raçavî lê dikiirin, digotin ku wî îsal her xwariye, vexwariye û li ser nivînên xwe ramdiyaye, hergav bawîşik kişandiye, û bi hêrs xwe bi xwe peyiviye, wekî din qet tiştek ne kiriye. Dev ji xwendina pirtûkan berda bû. Carina bi şev li ser masa xwe rûdinişt, heta derengiya şevê dinivîsî. Lê piştî ku dibû sibe, ew hemî tiştên ku nivîsî bûn, diçirand û hûrhûrî dikir. Gelek caran dengê girîyê wî bihîsti bûn.

Di dawiya sala şeşan de, zîndanî li ser ziman, felsefe û dîrokê xebateke xurt dikir. Xwe bi hêrs dabû van zanistan û dixwend. Wusa ku, pirtûkên ku wî dixwestin, bankîr bi dijwarî pê re digîhand. Di nava çar salan de nêzîkî şeş sed pirtûk jê re dabû hanîn. Di vê dema xebata dijwar de, bankîr carekê ji zîndaniyê xwe nameyek weha girti bû:

Pasebanê min yê berêz!

Ez van rêzan ji we re bi şeş zimanan dinivîsim. Wan pêşanî kesên zana bikin. Bila bixwînin. Ku tu xeletiyek tê de tune be, ez ji we lava dikim ku hûn li bêxçe destekî bidin teqandin. Ev dengê teqînê ew ê bi min bide zanîn ku keda min li avarê ne çûye. Zaniyarên hemû sedsalan û hemû welatan bi zimanê cuda cuda dipeyivin, lê agirê ku di dilê wan de pêl dide, yek e. Ax, we bizanî bûya ku aniha bi têgihîştina wan ez

çiças dilxweş im û diltengiyeye çawa girtiye ser min!

Daxwaza zîndanî bi cî hati bû. Bankîr du dest li bêxçe dabû teqandin.

Piştî deh salan zîndanî bê liv li ser masa xwe rûniştî bû û ji bilî încîlê tişteq ne dixwend. Bi bankîr tişteki seyr bû ku meriveki di çar salan de şeş sed pirtûkên zanistiyê serûbinî hev kiri be; naha jî nêzîkî salakê xwe tenê bide pirtûkek navarok-sivik û tew jî ne stûr. Di pey încîlê re wî hinek pirtûkên olnasî û dîrokuasîyê xwendin.

Di du salên xwe yên dawîn de dadmend bêyî ku bineqîne, her xwendi bû. Geh bi zanistên notirşinasîyê ve mijûl dibû û geh Byron an jî Shakespeare dixwest. Carina jê name dihatin ku di carekê de pirtûkên; kîmyayî, pizîşkî, roman, felsefe û yên olî dixwest. Xwendina wî, bû bû mîna nimûna meriveki ku keştiya wî di nava avê de ji hev de keti be û ji tîrsa mirina xwe, bi dilhejî xwe ji ser perçekî bavêje ser perçê din.

* * *

Bankîrê bisal ev hemî bi bîr dihanî û li ser difikirî:

«Sibê saet li duwanzda, ew ê bigihêje azadiya xwe. Li gor peymanê me, divê ez du mîlyonan bidime wî. Ku ez vî pereyî bidim, ez ê ji her tiştê xwe bibim. Ez ê li erdê bimînim...»

Panzdeh sal berê nikarî bû mîlyonên xwe bihejmarta. Û naha jî ditirsiya ku ji xwe bipirsiya ka perê wî pir bûn an deynê wî. Pêlên borsayê, malmîratîyên xeternakî û ew heşşiyên ku wî hêj di pîrîtîya xwe de jî dikir, hêdi hêdi karê wî ber bi xirabiyê biri bû û ew xisti bû rewşa bankîrekî bêrûmet.

Kalepîr di nava bêhiviyekê de dest havête porê xwe û kire pilepil:

- Xwedê xezeba xwe bide vê peymanê! Çima ne mir û ne çû, ev meriva? Hêj çelsalî ye. Dewlemendiya ku di destê min de heye; ew ê hemûyî bigire, bizewuce, bi bextiyarî bijî û beşdarî listikên borsayê bibe. Û ez ê jî mîna parsekekî rawestim, bi dilbijokî lê binêrim û her roj vê gotinê bibîhisim: «Îcazê bidin ku ez alîkariya we bikim, lewra ez sipasdarê we me ku, we

ev bextiyariya bi dest min xist!» Na, evqas jî zêde ye!

Saetê li sisiya da. Bankîr guhê xwe ragirt. Herkes keti bûn xew. Ji bilî xişîna dengê giliyên darên qefilî, li derve tu tiştek ne dihate bihîstin. Nifta vî deriyê ku ev panzdeh sal e qufilandî bû, bêdeng ji dûlapê derxist, paltoyê xwe li xwe kir û ji hundur derket.

Derve sar û tarî bû. Baran dibarî. Di bêxçe de bayekî hişk û şilek dihat û tewatî ne dida daran. Bankîr çavên xwe bi hev de dişidand û dinêhirî. Lê ne pêş xwe, ne pûtikên sipî, ne xaniyê piçûk, ne darina... didît. Heta ber wî ciyê ku zîndanî tê de dima, bi du caran bani nîgehban kir. Lê tu kesî bersiv ne da. Xweş diyar bû ku nîgehban ji ber şilî û şepeliyê reviya bû. Û aniha di xwarinxanê de an jî li derekê di mexeliyê de raketi bû.

Kalepîr xwe bi xwe fikirî:

«Tiştê di serê xwe de, ku ez aniha bikim, ew ê ji nîgehban têkevin şikê.»

Di tariyê de bi alîkariya destan bi pêlikê ve hilkişiya, derî vekir, kete xaniyê piçûk. Dîsa bi alîkariya destan derbasî korîdoreke piçûk bû û li wir kirbîtek vêxist. Kesek li vir tune bû. Li vir textenivîneke bêlihêf, sobekê piçûk û hesinî hebû. Mora li ser deriyê zîndanê saxlem bû.

Dema ku kirbît vêsiya, kalepîr bi ricifin di pencera piçûk re li hundur nêhirî. Oda zîndanî bi ronahiyeke nîvçe ronî dibû. Ew bi xwe jî li ber masê rûnişti bû. Piştî wî, porê wî û piyên wî tenê dixuyan. Li ser masê, li ser herdu sandaliyên nerm û li ser palasê pirtûkên vekirî hebûn.

Di navberê de pênc deqe buhurîn, lê zîndanî bi carekê jî xwe ne livand. Zîdaniya panzdeh salan ew hînî rûniştina bêliv kiri bû. Bankîr bi tiliya xwe hêdîka li pencerê da, lê tew li vîneke piçûk jî bi zîndanî ne ket. Wê çaxê bankîr hêdîka mora li ser dêrî derxist û nifte di qulika kersegê re kir. Kersega zengalî bi dengê nîvxeniqî kire çirînî û derî vebû. Bi vê çirîna dengê derî re, bankîr dengê hewara lingan dîpa. Di navberê de sê deqe derbas bû bûn, lê fena berê dîsa li paş

dêrî bêdengiyek hebû. Bankîr biryara xwe da ku têkeve hundur.

Li kêleka masê merivek rûnişti bû ku tew ne dişibiya merivan. Ev, sikeletek bû û bi post hati bû nixumandin. Porekî mîna yê jinan dirêj û rîyekî tevlihev li ser bû. Rengê ruyê wî zerokî wek xweliyê bû û gupên wî keti bûn hev. Milê wî dirêj, rî û porê wî li nav hev keti bûn. Û piyê wî yê ku serê xwe siparti bû ser; ewqas zirav, ewqas jar bû ku bi nêhirînê re tirs dikete dilê merivan. Di nava porê wî de tayên sipî jî hebûn. Yekî ku serçavê wî yê qermiçî bidîta, ew ê tew bawer nekira ku ew hêj di çelsaliya xwe de ye.

Dixewiya...

Serê wî keti bû ber. Li ser masê, li pêş wî kaxizeke bi destnivîseke xweş hebû.

Bankîr di dilê xwe de got:

«Mêrikê reben razaye, dibe ku naha di xewna xwe de milyonan dibîne! Ez ê bes rahêjim vî merivê nîvmîrî, bavêjim ser lihêfan, hêdîka balivê bidime ser devê wî û hew. Pisporekî herî dilpak jî, ew ê nikari be di viya de şopek mêrkujiyê bibîne. Lê ez ê berê li vê kaxiza binêrim ka çi nivisiye...»

Bankîr ji ser masê kaxez girt û dest bi xwendina wê kir:

«Sibê saet di duwanzda de, ez digêhijim mafê azadiya xwe û ketina xwe ya nava merivan. Lê beriya ku ji vê odê derkevim û dîsa royê bibînim, ez dixwazim ji we re çend gotinan bibêjim. Li hafa wî Xwedêyê ku aniha min dibîne, ez bi dilpakî dibêjim: Azadî jî, jiyana jî, saxî jî û ew hemî tiştên li dinê, yên ku di pirtûkên we de bi navê tiştên xweş hatiye nivisîn, ji bo min bêmane û bêrûmet in.

Di van panzdeh salan de, min jiyana dinê bi baldarî xwend. Rast e, min ne dinê û ne jî meriv dîtin. Lê min di pirtûkên we de şerabên xweş vexwar, min sitranina got, li daristanan ez li pey xezal û berazên kûvî beziyam, min ji jinan hez kir... Dîlberên asimanî yên ku fena bi nivîstên helbestvanên we yên mezin hati bin afirîn, bi şev hatin ba min, çîrokên gelek xweş ji min re gotin û ez pê sermest bûm. Di pirtûkên we

de ez hilkişiyam serê Elbrûs û Mon Blanc; li wir min dît ku sibehan ro çawa derdikeve û êvaran çawa asiman, derya û serê çyan bi soraviya xwe dixemilîne. Min li wir dît ku di ser min re çawa birûskan vedidan û ewr diqelaştin. Min daristanên ter û şîn dît. Min çîmen, çem, deryaçê û bajarina dît. Min guhdariya sitranên keçên deryayî û xweşdengên bilûrên şivanan kir. Ew melekên ku hatin ji min re qala Xwedê bikin, min destê xwe di perazingên wan re da... Di pirtûkên we de min xwe havête asêgehên bêbinî, min derhoje afirandin, min kuşt, min agir berda bajaran, min olên nû belav kir, min keyserîna xistin bin desthilatiya xwe.. Pirtûkên we ez kirim yekî zaniyar. Hişê hemû merivên ku ew tevayiya tiştên ku ji sedsalan vir de bêwestan afirandiye, min ew gişt dewusand hundurê serê xwe. Ez dizanim ku ez ji we hemiyar jî baqiltir im. Aniha pirtûkên we jî, xweşiyên dinê jî û zanyarîti jî di çav min de piçûk in. Li dinê hertişt vala, bêbingeh û mina mijê xapînok e. Hûn çiqas payedar, baqil û baş dibin bibin, lê mirin ew ê di dawiya dawîn de we mîna lorên kwîr ji ruyê dinê baqij bike; nevî, dîrok û kesên we yê nemir jî, ew ê rojekê bi guloka dinê re wek kevir hişk bibin, an jî bişewutin û bibin xwelî.

Hûn dîn bûnin û we rîya xwe wenda kiriye. Hûn derewan wek rastiyê dibînin û kerehiyê jî wek xweşikiyê. Li hember rewşeke taybetî, ku ji nişka ve di dewsa fêkî de beq û gumgumok bi darên sêf û potqalan ve hêşîn bihata; an jî ku gulan mîna hespên xwîdayî bêhn bida der, hûn ê bivenciqiyana, ne wusa. A, ez jî wusa li we ecêmayî dimînim ku hûn erdê ji asiman çêtir dibînin. Ez naxwazim we bifahmim.

Ew hemû tiştên ku hûn pê jiyana xwe serast dikin, min bi livên xwe jî pêşan da ku ez jê dilversîn im. Ez wan du milyonan naxwazim; yê ku di demekê de wek rîya buhuştê dixuya û naha jî li ser guhê min nîne. Ji bo ku ez xwe ji girtina mafê vî pereyî bikim, pênc saet beriya ku peyman me biqede, ez ê ji vir biçim û herweha ew ê peyman me xirab be...»

Bankîr kaxiz danî ser masê, serê vî mêrikê seyr maç kir, hêsir ji çavan herikî û derket der. Xwe ewqas piçûk dît ku di

jiyana xwe de, di demên wendakirinên mezintirînên borsayê de jî, bi qasî aniha nibû. Piştî ku hat malê, kete nava lihêfan, lê dilhejiyê û hêsrên çavan heta demeke dirêj jî ne hişt ku xew têkeve çavên wî...

Sibetirê nîgehbanan bi gwînên vemirî û bi bez hatin jê re gotin ku: mêrik ji pencera hêla bêxçe de xwe havête xwarê, di derê hewşê re derket û çû. Bankîr bi destirmanên xwe ve tavilê bazdan xaniyê piçûk û revîna zîndanî wî bi xwe jî dît. Ji ber ku dûre peyvên navnotiyê neyête gotin, bankîr ew kaxiza ku zîndanî tê de dabû xuyakirin ku peran naxwaze, ji ser masê girt. Piştî ku vegeriya oda xwe, havête paş nifta dûlapa xwe.

LAWIKÊ ŞÛM

Keçika ciwan Anna Semînovna ku hinekî pozqame, bi xortê lihevhatî Îvan Îvanoviç Lapkîn ve, ji hewrêz daketin jêra peravê û li ser textekî rûniştin. Text, di nav avê de, di binê tovgiliyên biyek ciwan de bû. Çi ciyekî xweş! Ku hûn li vir rûnin, hûn ê xwe ji tevayiya dinê veşêrin. Tenê masî û bihokên ku bi beza birûskê li ser avê diçin û tên, we dibînin. Xort bi nîk, tor, qutiyên tije kurm û bi hinek tiştên din yê masîgirtinê hati bûn. Çer ku rûniştin, dest bi masîgirtinê kirin.

Lapkîn li derûdora xwe nêhirî:

- ...Di dawîya dawîn de bi vê tenêmayina me, ez ewqas kêfxweş im ku, got û dest bi peyivînê kir. Anna Semînovna, divê ez gelek tiştina ji we re bibêjim! Gelek tiştina. Cara pêşîn dema ku min çav li we xist... Masî hate nîka we. Min fahm kir ku ez ji bo çî dijîm. Min fahm kir ku ew evîna min ya ku divê ez hebûna xwe ya bişeref û xebatkar jê re fêda bikim, li kuderê ye... Wusa xuyaye ev masiyekî mezin e! Dema min çav li we xist, ev yekemcara min bû ku ez dilgirtî bûm û wek dînan min ji we hez kir. Nîkê nekêşin! Bihêlin bila daqultîne...

Dilgirtiya min, ez ji we lava dikim ku hûn ji min re bibêjin: Hûn ji min, ne bi qasî ku ez ji we hez dikim, na, ez ne xercî viya me, lê qet nebe min ev hanî ser hişê xwe û bi viya... bikêşin!

Anna Semînovnayê nîka di destê xwe de bi zerp kişand, rakir jor û qîriya. Masiyekî şînzîvîn li hewa biriqî.

- Xwedêyo... çi masiyekî gir! Zû... alîkariyê bikin... filitî...

Masî ji nîkê filitî, li ser giyayên qeraxê avê ket, ber bi newalê pirpitî... û noqî avê bû.

Lapkîn li pey masî beziya, ji dêla masî ve bê hemdê xwe bi destê Anna Semînovnayê girt û ber bi lêva xwe bir. Keçika ciwan xwest ku destê xwe bikêşîne, lê pê re ne gihand û lêvên wê rastî maçekî hat. Bi rastî jî ev bêhemdî bû bû. Piştî vê maçê ramîsaneke din û dûre sond, sozdayîn... gavên bextiyariyê dan pey hev û hatin. Lê çi fêde ku li vê dinêya derewîn bextiyariya safî tune. Her bextiyarî di nava xwe de jahrekê dinuxumîne, an jî bi jahreke ji der ve dijahre. Vê carê jî wusa bû. Wexta ku xortan hevdu maç kirin, ji nişka ve biqîna kenekî hate bihîstin. Ê dema ku ber bi newalê nêhirîn gwîn li wan zer bû: Zarokek di newalê de heta navê di nava avê de rawestiyayî bû. Ev, Kolîayê birayê Anna Semînovnayê bû.

Lêwik di nava avê de li xortan dinêhirî û bi çavreşî dipişirî.

- A, wusa... We hevdu maç dikir, ne? De qeyê ez ê ji diya xwe re bibêjim.

Bi rûşermî zimanê Lapkîn li hev geriya û got:

- Ez bawer im, wek merivekî bişeref hûn... Çavdêriya xelkê kirin, bêpayetî ye. Nerindî jî tevgerek xirab û riswatî ye... bawer dikim ku wek merivekî bişeref û xanûwade, hûn...

Merivê bişeref got:

- Ku hûn rûbilekî bidin, ez nabêjim. An ne, ez ê bibêjim.

Lapkîn rûbilek ji bêrika xwe derxist û da Kolîa. Lêwik rûbil di kefa destê xwe î şil de şidand, fikand û bi avjenî dût ket. Vê carê xortan zêde hevdu maç ne kirin.

Dotira rojê Lapkîn ji bajêr ji Kolîa re boyax û gogek lastî-

kî hanî. Xwenga wî jî hemî qutî û şûşên xwe yên vala dîyariyê wî kir. Dûre ji bêgavî bişkovên zendên xwe yên bi serê kûçik jî pêşkêşî wî dike. Wusa xuya bû lawikê şûm ji vê rewşê kêfxweş bû. Bi fikra ku hinek tiştên din jî bi dest xwe bixîne, loma her çavdêriya xortan kir. Lapkîn û Anna Semînovna bi kuderê de diçûn, ew jî her li pey wan bû. Bi qasî deqeyekê wî ew bi tenê bernedidan.

Lapkîn diranên xwe bi hev de dişidand û xwe bi xwe digot:

- Bêrûmet! Bi vê bejna xwe ya kin çi tilîfirekî mezin e! Kî dizane bê ew ê dûre çi jê derkeve!

Heta ku meha havîna pêşîn qediya jî, Kolîa tu rê ne da van evîndaran. Çavdêriya wan dikir, gef li wan dixwar û dîyarî ji wan dixwest. Çi didanê jî, çavê wî têr ne dibû.

Û di dawîya dawîn de jî saetek bi kostek xwest. Wan ê çi bikirana? Ji bêgavî rabûn soza wê jî dan wî.

Rojekê li ser xwarina nîvroyê dema kulince dixwarin, ji nişka ve biqîna kenekî bi Kolîa girt. Çavekî xwe şikand û ji Lapkîn pirsî:

- Çawa ye? Ez bibêjim?

Lapkîn sor û mor bû. Bi kulince re destmala masê jî cût. Anna Semînovna bi lez ji ser xwarinê rabû û beziya odeyek din.

Ev herdu xort heta meha havîna navînê, heta roja ku Lapkîn bi mar zewaca xwe bi Anna Semînovnayê re kir jî, her di vê rewşê de man. Ax, ev çi rojê bextiyar bû! Piştî ku bi dê û bavê keçikê re peyivî û dilê wan girt, tavilê beziya nava bêxçe û li Kolîa geriya. Dema ku çav lê xist, ji kêfxweşî hindik mabû bigiriya. Bi guhê lawikê şûm girt. Li hêla din Anna Semînovnaya ku li Kolîa digeriya, wê jî xwe gihandê û bi guhê wî yê din girt. Her ku Kolîa bi giri:

- Ez bi gora we... Ez carek din nakim! Ax, ax, ax... biborin, got û li ber wan geriya, wê çaxê we kêfxweşiya herdu dildaran bidîta!

Herdu dildaran dûre li xwe danîn û ji hevdu re gotin: Di

wan hemî wextên ku hevdu didîtin de, û di wan hemî wextên ku hevdu radimîsand de û heta vê dema ku guhê Kolîa dikişandin, tu carekê jî bextiyar ne bûn.

HENEKEK PIÇÛK

Zivistan... ber bi nîvroya rojêke sayî... Sermayek hişk heye, bi pêlîkirinê re dibe xirtexirta berfê. Nadenka ketiye piyê min. Lûlên porê wê xwe berdane ser cînegan û pirça ser lêva wê ya jorîn, mîna pûrta beyokê bi tewarek zîvînî hatiye lewitan-din. Em li serê girekî bilind in. Rastek, ji ber lingên me heta jêr, mîna neynikek ku bi royê bibiriqê, berwar dirêj dibe û diçe. Li kêleka me taxûkek bi çûxayê sor nixûmandî heye.

Ez bi bergerîn jê re dibêjim:

- Tu were em xwe şûş bikin! Bi kêmanî carekî. Bawer bike, heta jêr tew tiştekek bi me nayê. Lê Nadenka ditirse. Ew rasta ku ji ber lastîkên hûrik yên di lingên wê de, heta serê wî aliyê gir î bi cemed, li ber çavên wê bi xof dixuye. Dema ku ez dibêjim em li taxûkê siwar bin, ew bi meyzîna jêr re fena ku dilê wê bisekine, bêhnçikayî dibe. Lê tew ku taxûk ber bi gelî bişemitiya wê ê çi bikira? Ew ê bimira û ji tirsê dîn bi-bûya.

Lê ez dîsa ber wê digirim û dibêjim.

- Lava dikim, ev tiştekekî bi tirsê nîne. Ev tenê ji newêrekî û

tirsonekiya we ye.

Di dawîya dawîn de Nadenka qayîl dibe. Ez ji rûçikên wê têdigêhim ku wê serê xwe rasterast daye ber mirinê û bi viya qayîl bûye. Dilerize, gwîn lê zer dibe, ez wê hemêz dikim di taxûkê de didim rûniştin û bi wê ve em xwe serjêrî geliyê newalê dikin.

Taxûk wek gulokê diçe, bayê ku diqelişe li serçavên merivan dikeve, bi vizînî di guhên merivan de difikîne, ji hêrsan gupên merivan perîncok dike û meriv dibê qeyê wê naha serê merivan jê be. Meriv ji bayî bêhnçikyayî dibe. Mîna ku şeytên em xisti bin nava lepên xwe û bi har û hewar ber bi dojhê bikêşîne. Tiştên li dor me, wek xetek dirêj dikevin hev û di ber me re zûzûka dibuhurin... Bi me wusa dixuye ku em di gava dawîn ya jiyana xwe de ne.

Di vê navberê de ez bi dengêkî nîvçe dibêjim:

- Ez ji we hez dikim, Nadya!

Her ku diçe, taxûk hêdî diçe. Di şûşkirinê de ew vizîna bayê û ew dengê ku derdixist êdî ewqas bi xof naxuye û bêhn li merivan naçike. Di dawîya dawîn de em xwe digihînin jêr. Nadenka nîvmirî û gwînvemirî ye. Bi dijwarî bêhnê vedide... Ez alîkariya wê dikim, da ku rabe ser xwe.

Bi wan çavên xwe yê gir, bi tirs li min dinêre û dibêje:

- Ez li darê dinê carek din xwe şûş nakim. Tu carî! Hew ma bû ku ez bimirama.

Di pey re tê ser xwe. Vê carê, bi meyzinên xwe yê pirsîyarî, li nava çavên min dinêre. Aya ev şeş peyvikina, min jê re goti bû? An di nava vizîna bayî de bi wê wusa hat? Û ez jî li kêleka wê rawestyayî, cixarê dikeşim û bi bal li lepikên xwe dinêrim.

Ew dikeve piyê min û em hêdî hêdî li dora gir dimeşin. Dibe ku ev pirsî, wê rihet bernade. Aya ev peyvikina hat gotin? Erê, an ne? Ev tiştêkî pêjn û paye, jiyana û bextiyariyê ye. Ev pirs girîng e, li dinê girîngtirîn tişt e: Nadenka bê tewatî û bê xem, bi çavekî lêkolînanê li ruyê min dinêre û sawirî bawirî pirsên min dibersivîne. Û ew li bende min e, ku ez tiştêkî

bibêjim. Di serçavê wê î xwînsêrîn de, çi tişt dibin, çi tişt! Xweş diyar e ku bi xwe ve pevdiçine. Dixwaze tiştina bibêje, bipirse. Lê peyvikan nabîne! Ji tirs û şermê nabêje, kêfa wê berê pirsîna wê digire. Bêyî ku li ruyê min binêre, dibêje:

- Ma hûn dizanin?

Ez jê dipirsim:

- Çi, çi ye?

- Ka em carek din xwe şûş bikin.

Em bi pêlikê ve dîsa derdikevin serê gir. Ez dîsa Nadenkaya lerizok û gwînvemirî di taxûkê de didim rûniştin. Em dîsa xwe di wî geliyê kwîr de berdidin jêr. Ba dîsa dike vizîni, heşinê taxûkê difikîne û di wê helhelê de û li wî ciyê ku taxûkê ba digirt, ez dîsa bi dengê nîvçe dikim pinepin.

- Ez ji we hez dikim, Nadenka!

Piştî ku taxûk disekine, Nadenka wî girê ku me xwe jê berda xwarê, bi çav dadiwerivîne dût û dirêj li ruyê min dinêre, guhdariya dengê min î sar û bêbal dike, bi tevayî her tiştên wê, ji temeziya wê heta manşonê(*) wê, di mitûmatiyekê de ye. Di ruyê wê de ev nivisandî ye:

«Ev çi ye? Kê ev peyvana got? Wî got an bi min wusa hat?»

Ev şika, wê dixîne nava xemgînîyeke kwîr, wê nahewîne û keçika reben pirsên nû nabersivîne. Her bi mirûzekî tirş û tijî ye. Ku meriv destê xwe pê bike, ew ê bir û berde girî.

Ez jê dipirsim:

- Ma em êdî neçin malê?

Ew bi rewşeke şermesarî dibê:

- Lê ev... xweşûşkirina pir xweş e. Ma em carek din jî xwe şûş nekin?

Ev xweşûşkirina «pir xweş e.» Lê dema ku di taxûkê de rûdine, dîsa gwîn lê divemire, ji tirsê bêhn lê diçike û her derên wê diricife.

(*) *Manşon*: *Lepikekî bi betan e, û destê meriv ji serma hişk diparêze.*

Em cara sisiyan xwe berdidin jêr û ez dibînim ku ew çawa bi bal li ruyê min û livîna lêvên min dinêre. Lê ez hustumala xwe didim ber devê xwe, dikuxum, dema em digîhîjin nivê rê ez xwe pê re digîhînim û dibêjim:

- Ez ji we hez dikim, Nadenka!

Û ew, wek tişteki nependî dimîne. Nadenka deng nake, li ser tiştina difikire... Dûre ez bi wê re heta malê dikevim rê. Ew jî gavên xwe hûr hûr davêje da ku bizani be, ca ez wan peyvikan dîsa dibêjim an ne.

Lê ez dibînim ew çawa dişewatî bûye û xwe çawa dêşîne da ku bibêje: «Qet ne ber bi aqilan e, ku ev peyvana ba goti be! Ez naxwazim ku ba ev peyvana goti be!»

Sibetirê kaxizeke wusa dikeve destê min: «Ku hûn îro biçin ciyê şûşkirinê, werin û min jî bi xwe re bibin. N.» Ji wê rojê pê ve, ez û Nadenkayê em heroj bi hev re diçin. Her cara ku em bi taxûkê xwe berdidin jêr, ez dîsa bi dengêki nivçe wan peyvikan dibêjim:

- Ez ji we hez dikim, Nadenka!

Di demeke kin de çawa ku meriv xwe dihewisîne şerabê an morfînê, Nadenkayê jî wusa xwe hewisandi bû vê hevokê. Nikarî bû ku bê viya bijiya. Ya rast, xwe ji jor de berdana jêr, dîsa bi qasî berê xeternakî bû. Lê êdî ev tirs û xeterî, peyvên evîna ku wek girêkekî mayî û dişewat, dike rewşeke din. Her, ji wan du kesan dikeve şikê; yek ez û yê din ba... Ew nizane ku ji wan herduyan kîjanê evîna xwe jê re digot. Lê reng e ku êdî ew ji bo wê ne girîng e. Ji kîjan piyalê tê vexwarin bila bê vexwarin, ne girîng e, armanc serxweşbûyîn e.

Rojekê ez bi tena serê xwe çûm ciyê şûşkirinê. Ez di nava welwelê de wenda bûm û min dît ku Nadya çawa nêzîkî gir dibe, çavên xwe li min digerîne... Bi şerm û fedî bi pêlikan ve hildikşe... Bi tenê xweşûşkirin çiqas xirab e, çiqas! Ruyê wê wek berfê sipî, dilerize, fena ku biçê ber mirinê dimeşe. Lê dîsa jî bêyî ku li paş xwe binêre, bi gavên ewle dimeşe. Diyar e ku biryara ceribandîne daye. Aya wê ê bêyî min ev peyvên xweşik û nivîştîkirî bibihîsiya? Ez wê dibînim bê çawa bi gwînê

xwe î vemirî û devjihev di taxûkê de rûdine, çawa çavên xwe digirê, çawa di vê cara dawîn de xatir ji dinê dixwaze û dilive. Taxûk bi dengêkî «ş ş ş» diherike. Ez pê nizamim ku Nadenka van peyvikan dibîhîse an ne? Lê tenê ez dibînim ku ew bi rewşeke westiyayî û bêhêle ji taxûkê radibe. Ji ruyê wê duxuye ku ew bi xwe jî nizane tiştek bihîstiyê an ne. Dema ku xwe berda jêr, xof lê bû bû astenga bihîstinê, jihevderxistina deng û têgihîştinê...

Lê va ye meha buharê, adar tê... Tîrêjên royê merivan bê-tir dikewîne. Girê me î bi cemed şewla xwe wenda dike û dûre jî dihele. Em êdî nikarin xwe şûş bikin. Nadyaya reben ê êdî van peyvikan ji derekê nebihîse û tu kesekî ku van bi lêv bike jî tune. Ji ber ku êdî ba nayê, ez jî xwe tev dikim ku biçim Petersbûrgê. Ji bo wexteke dirêj, dibe ku her li wir bimînim.

Bi çend rojan beriya ku biçim, ez di bexçê xwe î piçûk de rûniştî me. Ev bexça, ji bexçê mala ku Nadya tê de dima, bil-indtir û bi perçîneke pîjkirî hatiye veqetandin. Dinê hêj gelekî sar e. Di binê kêşên sergînan de belekiyên berfê dixuyin. Dar jî hîna ji xew şîyar ne bûne. Lê êdî bêhna buharê tê. Refên qijalekan bi qîjevîj dikevin lîsê. Ez ber bi perçînê diçim, dûr û dirêj di nav re dinêrim. Ez dinêrim ku Nadya derket ber derî, bi çavên tijî kul û keser, xemgîn xemgîn li asiman dinêre... Bayê buharê ruyê wê î xemgîn û vemirî dikewîne... Ev bayê ha, wî bayê ku di wextekê de bi vizînî ew şeş peyvikan pê dida bihîstin, tîne bîra wê; ruyê wê xemgîn dibe, dilopek hêsir xwe ji gupa wê de berdide xwarê...

Herdu destên xwe radike mîna ku li ber bayê bigere û bi-bêje wan peyvikan dubare bike. Ez jî dipêim ku ba were. Dûre bi dengêkî nîvçe dibêjim:

- Ez ji we hez dikim, Nadya!

Xwedêyo, bê çi gwîn tê Nadenkayê! Hewar dike, hemû ruyê wê dikene. Destê xwe ber bi bayê dirêj dike.. Di vê gavê de wusa kêfxweş, wusa dilxweş, wusa xweşik e ku!

Ez jî diçim ku xwe tev bikim... Demeke dirêj di navberê

de derbas dibe. Nadenka êdî zewucî ye. Ne girîng e ku bi zor dane mêr an bi xwe zewuciye. Bi Seroknivistanê Yekitiya Arîstokratan re zewuciye. Naha jî sê zarokên wê hene. Ew ciyê ku em bi hev re diçûn xweşûşkirinê û ew bayê ku jê re peyvikên «Ez ji we hez dikim, Nadenka!» dihanî, divê wê ji bîr ne kiri be. Ev bîraweriya, di jiyana wê de dilxweştirîn, dilhejtirîn û baştirîn e. Naha dema ku ez êdî pîr bûme, têngê-hîjim ku min wê çaxê çima ev peyvana digot, min ji bo çî henek dikir...

PÍRÍTÍ

Úzelkovê avahîzan, ji bo hin guhertinên ku ew ê di dêra goristanê de bihata kirin, hati bû bajarê ku lê çêbû bû. Li vir hati bû dinê, xwendi bû, mezin bû bû û zewicî bû. Lê wexta ku ji fargonê derket, bajar nas ne kir. Hertişt guherî bû... Hîjdeh sal berê, dema koçbarê Petersbûrgê kiri bû, li vî ciyê ku aniha avahiya îstesonê lê ye, zarokan nêçira lorên kwîr dikirin. Li wî ciyê ku derdiket ser kuça mezin, naha «Hotela Viyanayê» li ser çar qatan bilind dibû. Berê, li vir perdetextînek cirnexweş dirêj dibû û diçû. Lê ne dîwarina, ne malina û ne jî tiştên din bi qasî merivan hati bûn guhertin. Úzelkov ji destirmanê hotêlê pirsî û têgihîşt ku nivên wan merivên ku wî dikarî bû bi bîr bihaniya; an miri bûn, an xizan keti bûn, an jî hati bûn jibîrkirin.

Pîremêr, xwe ji destirmên pirsî:

- Ma Úzelkov tê bîra te? Avahîzan, ew î ku jina xwe berda bû... Di kuça Svîrebeyevê de xaniyekî wî jî hebû... De qeyê ew ê were bîra te!

- Na... Nayê bîra min.

- Çawa nayê bîra te, lo! Çîrokek bi hingeme bû, hemû duruşkevanan pê dizanî bûn. Ca bîne bîra xwe! Karê jinberdanê, Şapkîné awûkat dabû ser xwe. Fêlbazekî bi nav û deng bû. Te dît carê li klûbê dabûn ber repikan...

- Ma, ne Îvan Nikolayîç?

- A... Rihme li bavê te, ew bi xwe... Çawa ye, sax e? Mirî ye?

- Şikir ji Xwedê, sax in. Naha noteriyê dikin. Gelek baş dijîn. Di kuşa Kîrpiçniyê de du xaniyên wan hene. Bi çendekî berê, keçên xwe zewucandin.

Ûzelkov di oda xwe de bi vir de û wir de geriya, bi qasekî ramiya û dûre biryara xwe da ku biçe Şapkîn bibîne. Ji hotelê derket û bi gavên hêdî ber bi kuşa Kîrpiçniyê çû. Wext li ber nîvroyê bû. Wî Şapkîn li nivistana wî dît û ew bi dijwarî nas ku. Ew Şapkîné ku di demekê de awûkatekî deqdor, libevhatî, şehşelanî, bêgiram, hertim serxweş digeriya û ji rûçikê wî meyxurî dibarî; aniha nefspiçûk, porspî, bû bû wek kalekî bedenjar.

Ûzelkov:

- Ez dibêm qeyê we ez nas ne kirim, we ji bîr kiriye, got û dest bi qisedanê kir. Ez ji dozdarên we yên kevn, Ûzelkov im...

Şapkîn tavilê bi bîr hanî, ew nas kir û mitûmat ma. Dengê peyvîkên seyrê, pirsina, bîrawerina dest pê kirin û dan pey hev.

Tewatî ne diket Şapkîn û her dikire pilepil:

- Bi rastî jî min tew ne dipa! Min qet hêvî ne dikir! We çi divê, şampanya an *îstîrdyan*(*) ji we re kerem bikim? Dostê xoşewîst, di wextekê de min ewqas pere ji we xwar ku aniha ez nizanîm bê ez çi pêşkêşî we bikim.

Ûzelkov got:

- Tew nerihet nebin. Wext li min dereng e. Divê ez aniha biçim goristanê û dêrê di ber çav re derbas bikim. Min sipa-

(*) *Îstîrdye*: Ji şeytanokên avê ye, goştê wî tê xwarin.

riş girti bûn...

- Gelek baş e. Em ê bixwin, vexwin û bi hev re biçin. Hespên min pir baş in! Ez ê him te heta wir bibim û him jî ez ê te bi dagêrê dêrê bidime naskirin... Ji bo we, ez ê hertiştî bikim... Hûn wusa tevdigerin, mîna ku hûn xwe ji min vedikiştînin û ditirsin. Çima xoşewîstê min? Nêzîk werin, nêzîk! Aniha tiştê ku hûn jê bitirsin ne maye êdî... Hi, hi, hi... berê, bi rastî jî ez merivekî deqdor, destkêr û çavekirî bûm. Lê naha ez bûm merivekî bêdeng, kal bûm, xwedî jin û mal im... zarokên min hene. Êdî wexta mirinê jî hat.

Piştî xwarin û vewxarinê herdu dostan xwe havêtin ser taxûka cothespîn, berê xwe dan derveyî bajêr û ketin rêya goristanê.

Şapkîn di taxûkê de baş cî da xwe û di ber xwe de kir pinpin:

- Hey gidî hey, ew çi roj bûn! Meriv difikire, lê tew naxwaze bawer bike. Ma ciyêbûna we ya jî jina we, tê bîra we? Bi qasî bîst salekî dibe. Dibe ku we hertişt jî bîr kiri be, lê ez, mîna ku do jî we qetiya bim, we bi bîr tînim. Xwedêyo, ez wê çaxê çiqas li ser sekinîm! Ez xortekî deqdor, destkêr çavekirî bûm... Ji bo destxistina dozek tevlihev, min ber davêt. Tew ku buhayê cînîştîyê jî zêde bûya, serqisê mîna doza we... ma we wê çaxê çiqas dabû min? Pênc şeş hezar! Meriv jî bo karekî wusa çawa mijûl nabe! Hûn wê çaxê çûn Petersbûrgê, we doz hemû bi dest min ve berda û got: «Hûn çawa dizanin, fena xwe bikin.» Jina we ya rihmetî jî tacîrzade bû, lê jineke payedar bû. Ji bo ku bedkarî li xwe daniya, xapandina wê dijwar bû. Gelek! Dema ez jî bo qisekirina li ser vî karî diçûm cem, di ser destirmana xwe de diqîriya: «Maşa, min ji te re gotî bû ku derî li merivên bêrûmet vemeke!» Min vir de kir, wir de kir... Min jê re name nivisîn, ji bo ku ez pêrgî wê bêm, li rasthatinan geriyam, lê bêkêş bû! Di dawîyê de, ji bêgavî, min destekî sisiyan xiste navberê. Ez demeke dûr û dirêj li ser mijûl bûm, piştî ku hûn bi dayina deh hezar rûbilan qayîl bûn, paşî ew radest bû. Li hemberî deh hezaran li ber xwe ne da, li dij

derneket... giriya, tufî serçavê min kir, lê qayîl bû û neheqî li xwe danî.

Ûzelkov got:

- Ez bawer im deh nibû, panzdeh hezar girti bû.

Şapkîn sor bû û got:

- Belê, belê... min xelet got, panzdeh hezar bû. Lê tişteki buhuriye, gunehveşartinî bêmane ye êdî. Min deh hezar dabû wê, pênc hezarên mayî jî min ji xwe re dabû hêlekê. Min hûn herdu jî xapandin... tiştêkî derbasbûyî ye, ma qey ez ji viya şerm nakim... ku min ji we ne girta, ma min ê ji kê bistanda, Borîs Petroviç. Ca ji kerema xwe re bibên... hûn merivekî têr û dewlemend bûn... dilê we xwesti bû û hûn zewucî bûn. Ji bo ku kêfa we xwesti bû, hûn ji hev veqetiyen... We pir pere bi dest dixistin... Ez bi bîr tînim ku carekê, we ji carekê avahiyê bîst hezar rûbil berdan bêrika xwe. Ku min pere ji we venedizîya, ma min ê ji kê biqurmiçanda? Û ez dikarim li xwe daynim ku ez ji we çavnebar bûm... Dema ku we li kê dixist, li ber we kumê xwe derdixistin. Lê min repik dixwarin û ez dihatim sîlekirin. Êdî bîranîna van tiştan ne, divê meriv van ji bîr bike, ji bîr!

- Ca tu ji kerema xwe re dibêjî? Ka Sofya Mihaylovna, dûre çawa jiya?

- Bi deh hezar rûbil? Gelek xirab jiya. Nizanim ku ew bû bû pûlperest, an ji bo peran hati bû firotin, pêjnê payedariya wê serî hilda bû, an birastî jî ji xwe hez dikir... Lê hûn dizanin, xwe dabû ber vexwarinê... piştî ku pere girtin, dest pê kir û bi taxûkan derket gerê. Kêfkinên vexwarinê, cumbûşina, gewzûşadî... Dema ku bi efseran re dihat meyxanê, şerab an jî meyên sifîk ne, lê bi piyalan konyak vedixwar ku sîngê wê bişewutîne û hertiştî ji bîr bike.

- Belê, ew jinikek hercayî bû... Min jî ji dest wê gelek kişand. Ku ji tişteki bixeyidiya, hêrs lê radibû... lê puşîngê çawa bû?

- Di navberê de bi qasî du heftan buhurî... ez li oda xwe rûniştî bûm. Min tişteki dinivisî. Ji nişka ve derî vebû, Sofya

Mîhaylovna kete hundur... «Wergirin, perê xwe bi şûnde bigirin, perê we serê xwe bixwe!» got û desteyên peran havêt serçavê min. Hûn dizanin, jara wê ne hewand. Min pere berhev kir û jimart. Pêncsed rûbil jê kêmbû. Hew ewqas serifandi bû.

- We ev perana çi kirin?

- Ev tişteki derbasbûyî ye... ez ê ne kim ku veşêrim... min ew bin ax kirin! Hûn çima weha li min dinêrin? Xwe ragirên, hemî ne ewqas in. Binêrin ca ew ê hîn çi bibe. Rasterast romanek e, dînitî! Bi qasî du mehan şûnde, şevekê ez bi rewşeke xirab vegeriya bûm mala xwe. Min lampe vêxist, min nêhîrî ku ez çi bibînim, Sofya Mîhaylovna li ser qenepê rûniştiye! Serxweş bû, di tevliheviya rewşeke psikolojîk de bû, weke dirêndeyekê dixuya, mîna ku ji dojhê derketi be... got: «Pereyên min bi şûnde bidine min, min fikra xwe guherand. Ew e ku min daye nav, bila ez heta ber qirikê tê de biçim xwarê û bixeniqim! De bilivin pespaye, peran bidin!» Riswatî!

- Herweha we jî da wê... ne wusa?

- Belê, tê bîra min ku min deh rûbil da...

Ûzelkov mirûzê xwe tîrş kir û got:

- Ax, ma tew tişteki wusa jî dibe. Ku we ne dida, an jî we ne dixwest hûn bidin, qet ne, diviya bû we ji min re binivisiya... Min jî nizanî bû, bi navê Xwedê min nizanî bû!..

- Dostê min, ma tu hewceyî nivisîna min ne kir ku! Dema keti bû nexweşxanê, wê bi xwe ji we re nivisî bû.

- Gengaz e, lê wê çaxê ez ewqas di bin vî karê zewacê ve bû bûm, ewqas serê min tevlihev bû bû ku, rewşa min tew dest ne dida ku min li nameyan binêhîriya. Lê hûn merivekî dûrî Sofyayê bûn. Li hemberî wê tu dilêşiyek we tune bû. We çima destê xwe î alîkariyê navêt wê?

- Bi pîvana naha nayê pîvan, Borîs Petroviç. Em aniha weha difikirin, wê demê em bi her awayî wekî din difikirîn. Min ê naha hezar rûbil jî bidayê, lê ya rast, wê çaxê min ew deh rûbila jî... berhewa ne da wê. Serpêhatineke xirab! Divê bête jibîrkirin... Va em hatin goristanê...

Taxûk li ber goristanê rawestiya. Ûzelkov û Şapkîn ji taxûkê peya bûn û di derî re ketin hundir, dest pê kirin di riya fere de meşyan. Rûtedarên gêlasan, darên akasiyan, xaçên gewr û bersalên gornan bi berfê nixûmî bûn. Her hebên berfê bi tîrêjên royê dibiriqîn. Herweha wek hemû goristanan, bêhna xweliya rojane û nukolayî ji vir jî dihat.

Ûzelkov got:

- Goristana me gelek xweşik e. Herwekî baxçekî ye!

- Belê, lê çi heyf e ku diz kêlan didizin... Binêrin, Sofya Mîhaylovna li paş wî beryadî binax bûye. Ma hûn dixwazin bî-bînin?

Herdu hevalbend li ser piyê rastê zivirîn, li nav berfê ketin û berê xwe dan wî beryadî.

Şapkîn bersalekî ji mermerê sipî nîşan da û got:

- A... li vir e... Ev bersalê gorna wê ye, sutvanekî daçikan-diye.

Ûzelkov kolozê xwe ji serê xwe kir, serê xwe yê rût berpêşî royê kir. Şapkîn lê nêhirî û wî jî kolozê xwe ji serê xwe kir, serê rût î duyemîn li ber royê biriqî. Li hawîrdor hertişt di bêdengiya goristanê de bû, mîna ku hewa jî xirab bixuye... Herdu hevalbend li pêş bersal bêdeng bêdeng ma bûn û difikirîn.

Şapkîn bêdengî birî û got:

- Dixewe! Aniha êdî ne xema wê ye ku gunehkarî li xwe daniye, konyak vexwariye. Ka hûn li xwe deynin, Borîs Petrovîç.

Ûzelkov bi mirûzekî sar, pirsî û got:

- Çi?

- Viya li xwe deynin ku herçend rojên derbasbûyî dilversîn bûya jî, ji van rojan çêtir bûn.

Şapkîn bi van gotinên xwe re, porê xwe î sipî rayê da û domand:

- Ez tew li ser gava mirina xwe ne difikirîm. Ku ez li mirinê rast bihatama ez ê bikeniyama, lê naha... çi bêjim?

Xemgîniyek nependî xwe dagirt ser canê Ûzelkov. Ji niş-

ka ve bi hîskîn û ji dil daxwaza girî hatê, herwekî daxwaza hezkirina wî ya li demekî... Di xwe de hîs dikir ku ev girîya, ew ê pê gelekî xweş bê û bêhna wî fere bike. Lîlik bi çavên wî keti bûn û kelagirî li qirikê piçikî bû, lê Şapkîn li ba wî bû. Ûzelkov jî li ba yekî din, ji nimandina diltenikiya xwe şerm ku. Bi şûnde ber bi dêrê zivirî.

Piştî du saetan, bi dagêrê dêrê re peyivî, dêr di ber çavan re derbas kir û paşê balêhatinek dît. Di vê navbera ku Şapkîn bi metran re keti bû galegalên dûr û dirêj, ji bo girî ew bazde wir.

Serî gavê li paş xwe dinêrî û mina dizekî, bi dizî nêzikî li gornê kir. Li pêş vî sipîkevîrê piçûk ewqas bi ponijîn, ewqas diltijî, ewqas reben dawestiya bû, mîna ku ew çêşina di bin vî kevîrî de ne jinek berdayî, nola keçek bêguneh be...

Ûzelkov fikir kir ku «Girî divê, girî.»

Lê êdî wext li girî jî derbas kiri bû... Pîremêr çavên xwe kuta û kir ku bigirî. Lê çî kir ne kir, hêsir bi çavên wî ne ket, kelagirî jî li gewriya wî ne dipiçikî... Ûzelkov bi qasî deh deqeyên din jî rawestiya, dûre destên xwe dawşand û çû li Şapkîn gerîya.

KÊFXWEŞÎ

Saet duwanzdehê şevê bû.

Mûyê serê Mîtya Kuldarov lê pij bû bû û bi dilpekî kete odê. Bi gavên lez dest pê kir ode bi ode geriya. Dê û bavê wî li raketinê bûn. Xwenga wî di nava nivînan de ramedî bû û ji romana di dest xwe de rûpela dawîn dixwend. Birayên wî yên xwendekarên lîseyê jî dixewiyan.

Dê û bavê wî bi mitûmatî jê pirsîn:

- Tu ji kuderê têy? Çi bi te hatiye?

- Ax, tew nepirsin! Min qet ev ne dipa! Na, min tew ne dipa! Ev... ev ne tişteki ber bi aqilan e!

Biqînek bi Mîtya ket, ji bextiyariyê nikarî bû li ser lingên xwe rawestiya, ji ber vê jî di diwançê de rûnişt.

- Ev tişteki dûrî aqilan e! Hûn tew nikarin fikra wê jî bikin! Ca binêrin!

Xwenga wî xwe ji ser nivînan de havêt xwarê, lihêfa xwe havêt navpiyê xwe û xwe nêzîkî birayê xwe kir. Birayê xwe yên xwendekarên lîseyê jî ji xew şiyar kirin.

- Ca çi bûye? Gwîn li te bûye xwelî!

- Ji kêfa ye, dayika min! Ma hûn dizanin bê aniha tevayîya Ûristanê min dinase! Tevayîya Ûristanê! Berê, we hew dizanî bû ku li dinê nivismendekî bi navê Dimîtrî Kuldarov heye. Lê aniha êdî tevayîya Ûristanê viya dizane. Ax, dako! Hewar Xwedêyo!

Mîtya rabû ser xwe, ode bi ode bazda û car din li ciyê xwe rûnişt.

- Ma çi bû, canekem? Ca ji serûber ve kat bike!

- Hûn herwekî heywanên hov dijîn, hûn rojnameyan naxwînin û guh nadin dengûbahsan. Lê di rojnameyan de her tiştên wusa seyr hene ku! Ku tiştêk bibe, tavilê tê weşandin û tu tiştêk nayête veşartin! Ez çiqas bextiyar im! Xwedêyo! Hûn dizanin ku tenê rojname di warê kesên girîng de nivisaran dinivîsînin. Lê li vir, li ser min jî... nivîsîne!

- Ca tu çi dibêjî! Ka li kuderê?

Gwîn li bavê wî zer bû. Diya wî li wênexaçê nêhirî û guneh weşandin. Xwendekarên lîseyê ji nava nivînên xwe çen bûn, bi tena derpê û kiras xwe nêzîkî birayê xwe kirin.

- Belê! A, wusa! Li ser min nivîsîne! Aniha Ûristan min dinase! Dako, vê rojnamê veşêrin! Em ê carina bixwînin. Ca binêhirin!

Mîtya rojnameyek ji bêrika xwe derxist, da bavê xwe, ciyekî ku bi pênuşa hêşîn hati bû çarçovekirin bi tiliya xwe pêşan da û got:

- Bixwînin!

Bavê wî berçavka xwe da ber çavê xwe.

- De bixwînin!

Diya wî dîsa berê xwe da wênexaçê û guneh weşandin. Piştî ku bavê wî kuxuya, dest pê kir û xwend:

«...Saet li yanzdehê paş nivroya 29'ê meha çileyê paşîn, dema Dimîtrî Kuldarovê nivismend ...»

- We dît, ca we dît! Ê dûre!

«... Dimîtrî Kuldarovê nivismend li Malaya Bronnayê, ji meyxana mala Kozîhîn bi rewşek...»

- Ez û Semîon Petroviç bi hev re bûn... Her tişt ji serûber

ve hatiye katkirin. Hûn bidomînin! Ca hûn guhdar bikin!

«... bi rewşek serxweş derketiye, lingê wî terişîye û ketiye nava lingên hespê Drotovê gundê Dûrikîna bajarê Yûhnovskiyê. Hespê rawestî ji viya veniciqiye û pêl Kuldarov kiriye. Taxûka ku ji tacirên destê duduyan Stepan Lûkovê Moskoÿî tê de jî, bi xwe re kaş kiriye û di ser Kuldarov re derbas bûye. Û heta ku ji hespê hatiye di kuçê de beziyaye. Lê dûre ji hêla dergevanan ve hatiye sekinandin. Kuldarovê ku bêhiş ketiye, rakirine polîsxañê û ji hêla doktor ve hatiye saxîkirin. Derba ku li paş hustuyê wî ke...»

- Bavo, ez li sermûsla taxûkê qelibîm. Dûre! Dawiya wê bixwînin, dawiya wê!

«... li paş hustuyê wî ketiye, dûre diyar bû ku ne giran e. Di vî warî de girêbend hatiye girtin û ji qezajentî re alîkariya dermanî hatiye kirin...»

- Ji min re gotin ku, paş hustuyê xwe bi ava sar paqij bigire. We xwend, ne? A, wusa! Û aniha li hemû deverên Ûristanê belav bû! Ca rojnamê bidine min!

Mîtya rojname girt, tev kir û di bêrika xwe re kir.

- Ez bazdim û rayê Makarovan jî bidim... Divê ez rayê Îvanîtskiyan jî bidim, pêşanî Natalya Îvanovna, Anîsim Vasîlyevîç jî... Ez diçim! Bi xatirê we!

Mîtya kolozê xwe î fermayî da serê xwe, mîna ku nav û deng dabe, bi liva merivekî kêfxweş, xwe havête kuçê.

LI BERBERXANÊ

Serê sibê. Saet hîna heft jî ne bûye. Lê berberxana Makar Kûzmîç Blyostkîn vekirî ye. Serûguhê xwedîdikanê bîstsale bi gend û gemar e, lê kincên xweşik li xwe kiri ye û xerîkî paqîjiya dikanê ye. Ya rastî tiştêkî ku bihata paqîjirin jî, tune bû. Lê dîsa jî di bin xwîdanê ve bûye. Derekê bi paç paqîj dike, pembo bi dereke din re dide, li vir texterişkekê dibîne, ji diwêr digire û davêje erdê.

Berberxane jî piçûk, teng û tiştêkî xirab e. Dîwarkaxizên ku bi dîwarên textînî ve zelqandî bûn, fena îşligên duruşkevanan xewirî ye... Di navbera du pencerên bi ximam -tîrêjê derbas nakin- de, deriyekî ji textên tenik û bi çîreçîr... Zengilekî ku ji nedawê keskbûyî, di ser viya re her dileqe û bi dengêkî ne xweş, xwe bi xwe dike çîngeçîng. Ew neynika ku bi dîwarekî ve daliqandî ye, ku Xwedê neke hûn carekê lê binêrin, hûn ê bibînin serçavê we çawa bi bêbavî, bi her çar aliyê de xilûxwarî dibe! Li pêş vê neynikê rî tê kurkirin, por tê qusandin. Li ser maseyek ku ji rûn hetikî, hertişt heye. Heye, lê hemî jî bi qasî Makar Kûzmîç bi gendûgemar e: Şehina, dû-

zan, meqesina, krema bi kapîkekî, pûdra bi kapîkekî, gulavek bi kapîkekî ku ew jî heta nivî av berdaye ser... ya rastî tevayiya berberxanê pir bike pir bike, hew bi bîst û pênc kapîkan dike.

Dengekî nexweşik ji wî zengilê ser derî re tê bihîstin û mêrikek dikeve berberxanê. Ji postê mîyan saqoyekî kin li navpiyê wî û sapokên kulavî di lingên wî de ne. Ser û hustuyê wî bi kefiyeke jinan pêçayî ye.

Ev, Erast Îvanoviç Yagodovê vaftîzbavê Makar Kûzmîç e. Di demekê de li konservatuvarê pasebanî kiri bû, naha jî li Krasnî Prûdê dimîne û hesingeriyê dike. Dengekî li Makar Kûzmîçê ku xerîkî paqijiyê bû, dike û dibê:

- Merheba Makarê min, delalê min!

Hevdu maç dikin. Yagodov kefiya serê xwe vedike û bi gunehweşîn rûdine.

Bi uf û pif dibê:

- Çi rêyek dûr! Ne bi henekan e! Ji Krasnî Prûdê heta ber deriyê Kalûgayê ez peyatî hatim.

- Hûn çawa nin?

- Xirab, birako. Ez bi tîfoyê ketim.

- We go çi? Tîfo, hi?

- Belê, tîfo. Ez bi demekî ketim cilê, min digot qeyê ez ê bimrim. Lê min kefen çirand, naha jî porê min diweşe. Dibêjin ku ji dêla yê berê ve, porê ku ji nû ve bêt, ew ê tovtir be. Ez jî rabûm hatim ba te. Ji dêla ve ku meriv biçe ba xelkê, meriv ê were ba nasê xwe baştir e. Min got ew ê him baştir serê min biqusîne û him jî pera ji min nestîne. Ku meriv rastyê bibêje, rê hinekî dûr e, lê xem nake! Ev ji bo min bû gerek ser lingan.

- Ji dil û can ez diqusînim, kerem kin!

Makar Kûzmîç xwar dibe û sandaliyê pêşan dike. Li ciyê ku tê pêşankirin Yadogov rûdine û di neynikê de li serçavê xwe dinêhire. Wusa diyar e, ew ji vê dîmena ku dibîne, xweş e. Lewra di neynikê de; serçavekî bi lêvên mogolî, pozekî qut û fere dixuye û çav lê berjor derketine ser eniyê. Makar Kûzmîç çarşefek sipî û bi çilkên zer davêje ser milê merivê

xwe, meqesa xwe dişîrqîne û ji Erast Îvanoviç re dibêje:

- Ez ê porê we ji binî de jêkim!

- Belê, belê. Bişibîne tatarekî, bike fena kundir. Por ê tov-tir bêt.

- Xaltiya min çawa ye?

- Baş e, jiyana xwe didomîne, ah. Bi çendekî beriya viya, ji mala serheng re zarokek çêbû. Ew çû bû wir û wan jî rûbilek dabûn wê.

- Rûbilek hi! Bi guhê xwe bigirên!

- Ez pê digirêm... Bala xwe bidiyê ku tu nebiri. Ax, diêşe! Tu porê min dikêşî.

- Xem nake, xem nake. Di vî karê me de ku ev jî nebe, nabe. Ma Anna Erastovna çawa ne?

- Keça min? Baş e, lotika dide xwe û diçe. Çarşemiya hefta berê, me nîşana wê bi Şeykîn re birî. Ma tu çima ne hatî?

Şîrqîna meqesê tê birîn. Makar Kûzmîç destên xwe dadixê û bi dengê tirsok:

- Nîşan li kê hat birîn? dipirse.

- Li Annayê.

- Çawa dibe? Bi kê re?

- Şeykîn. Bi Prokofî Petrov re. Xaltiya wî di kuşa Zlataûstenskîyê de wekîlxerc e. Jinikek baş e. Şikir ji Xwedê re. Em hemî dilxweş bûn. Piştî hefteyekî din jî, ew ê dîlana wan li dar keve. Tu jî were, em ê gewzûşadiyê bikin.

Gwîn li Makar Kûzmîç zer dibe, rengê matmayiyê li ruyê wî dide der, fena ku hişê wî di ber de neçe, dibêje:

- Ev çawa dibe, Erast Îvanoviç? Ev çawa dibe? Ev... ev nabe! Bi Anna Erastovnayê re ez...ez li wê xwînkeli dibûm, min tem fikir. Ev çi tişt e?

- A, wusa. Me nîşana wê birî. Bi rastî jî merivekî baş e.

Dilopên xwîdana sar bi eniya Makar Kûzmîç dikevin. Meqesê datîne ser masê, dest pê dike bi kurmika xwe pozê xwe mist dide û dibêje:

- Min tem fikir... Ev tiştêkî dûrî aqilan e, Erast Îvanoviç! Ez... ez evîndarê wê bûm, min ji wê re dilê xwe perwerde kiri

bû... Xaltiya min jî soz dabû min, fena ku hûn bavê min î helal bin, hertim ez li hemberî we bi tevgerek giramgîr bûm... Ez hertim bê pere porê we diqusînim. We gelek qencî ji min dît. Dema bavê min mir jî, we qenepe û deh rûbilê min girt û bi şûnde ne dan. Ma nayê bîra we?

- Çawa nayê bîra min? Tê bîra min! Malava, ma ji te jî zava dibe, Makar? Tu li ku, zavatî li ku! Ne perê te heye, ne jî ciyekî te î girîng û karê ku tu dikî jî nuha karek ba... vikûvala ye...

- Baş e, Ma Şeykîn dewlemend e?

- Şeykîn pişekar e. Binêhire, ji bo karekî, rasterast hezar û pênc sed rûbilên gilover pêşîn daniye. A, wusa ye heval... Tu çi dibêjî bibêje, tişteki bûye û çûye. Meriv nikare bi şûnde vegere, Makarê min. Ji xwe re li yeke din bigere... Ma ne tore ye ku li ruyê dinê keç qediya bin! Ca biqusîne! Tu çi sekinî ye?

Makar Kûzmîç deng nake, bêliv radiweste, ji bêrika xwe destmalê derdixe û dest bi girî dike.

Erast Îvanoviç dixwaze dilê wî xweş bike û dibêje:

- Ê de, çi ye lo? Dev jê berde! Ma çi bûye ku tu jî fena jinan digirî? Porqusandina xwe bidomîne û dûre bi dilê xwe bigirî. De rahêje meqesê, lo!

Makar Kûzmîç radihêje meqesê, piştî ku bi qasî deqeyekê bi mitûmatî li wî dinêhire, vedigere ber masê. Destên wî dile-rize û dibê:

- Ez ê nikari bim! Ez ê naha nikari bim, gelekî jar ketime. Ez merivekî bextreş im! Ew jî ne bextiyar e! Me ji hevdu hez dikir, me soz dabû hev... Gunehên merivên dilreş bi me ne hat û em jî hev veqetandin. Ji vir biçin, Erast Îvanoviç! Her ku çavê min bi we dikeve, serê min tev li hev dibe.

- Baş e, Makarê min. Tu ê sibê bidomîni û biqedîni..

- Baş e.

- Tu hinekî were ser xwe, ez ê jî sibê zû werim.

Nîvê serê Erast Îvanoviç hatiye qusandin û nîvî jî por pê ve ye. Bi vê rewşa xwe, Erast Îvanoviç fena tawanbarekî karê

zorê ye. Gera bi serekî wusa ne tişteki jidil e, lê çi bike. Kefiyê li ser û hustuyê xwe dipêçe û ji berberxanê derdikeve. Makar Kûzmîçê ku bi tena serê xwe dimîne, li ser sendaliyekê rûdine û dest bi girî dike.

Sibetirê zû, Erast Îvanovîç dîsa tê.

Makar Kûzmîç bi dengê sar dipirse:

- Hûn çi dixwazin?

- Qusandina porê min biqedîne, Makarê min. Nivê serê min hêj maye.

- Berê perê xwe kerem bikin! Ez bê pere naqusînim.

Erast Îvanovîç bêyî ku qet tişteki bibêje, ji hundur derdikeve. Heta naha porê aliyekî serê wî dirêj û yê aliyê din jî kin e. Li bende porê xwe ye ku xwe bi xwe dirêj be. Lewra porqusandina bi pera tişteki zêde dibîne û di dîlanê de jî bi vî awayî gewzûşadî kir.

SERMIYANÊ MALÊ

Ev, pirî caran piştî rûtbûyina di listika qeremaçan de an jî di pey şayiyên vexwarinên ku dibin sedemên zikêşiyê re, dibin. Stepan Stepanîç Jîlîn, bi rewşeke ruhê tevlihevî şiyar dibe. Bergeha wî tirs, belengaz û tevlihev; mîna ku jî yekî enirî be an jî dilê wî jî tiştêkî li hev keti be... heyîna bêkêfiyekê li mirûzê wî yê ku weke asîmanê rojên şiliyê diyar e. Kincên xwe hêdî hêdî li xwe dike. Piştî ku ava vichy(*) yê qum bi qum vedixwe, dûre dest pê dike ode bi ode dikeve hemiyan û jê derdikeve.

- Min dixwest bizani bim ka kîjan heywanî derî serpiştê hiştine û li hundur geriyaye? dibêje, bi hêrs dike birebir, şevkirasê xwe li xwe dipiçikîne, bi hêrs tufî erdê dike û didomîne:

- Bila ev kaxiza li vir neyê hiştin! Li vir, di nava lingan de çi dike? Di malê de bîst destirman hene, lê dîsa jî bi qasî meyxanekê tékûziyek tê de nîne. Kê li zengilê derî dida? Şey-

(*) *Vichy: Ava sodayê ye.*

tên, kî bi xwe re hanî dîsa?

Jina wî bersivê dide û dibê:

- Anfisa pîrejîn, ya ku dadêtiya Fedayê me dike.

- Li vir, teral teral doş dibin... kurtêlina!

- Tu merivekî seyr î, Stepan Stepanîç. Te bi xwe banî wê kiri bû û tu naha jî lê didî çêran.

- Ez çêran nadim, ez dibêjim. Ji dêla ve ku tu wusa teral û betal rawestî û bipeyivî, ku destê xwe bavêjî kerekî tu û baştir bikî. Bi namûs sond dixum ku ez nikarim tiştêkî ji van jinan fahm bikim. Ji sibê heta êvarê, çawa ji betaliyê naqirqilin? Mêrê wan mîna ga, fena heywanan dixebitin; jinên wan yên ku jê re dibin şirîgê jiyanê jî, xwe li quncikekî davêjin erdê, tew tiştêkî nakin, ji bêhtengî ji bo ku têkevin qirika mêrên xwe fesalê dipên. Wexta devjêberdana vî xwiyê enstîtuyê, ji zû de hatiye! Êdî tu ne xatûnek xwendekara enstîtuyê ye, tu dê î, jin î! Tu berê xwe dizivirîni, ne wusa? Guhdarkirina rastiyên tal li te nayê, erê?

- Lê seyr e ku van rastiyên xwe yên tal, dema zikêşiya te pê digire, tu dibêjî.

- Belê, ca dest pê bike, dest bi xaxên xwe bike!...

- Ma tu do derketî derveyî bajêr? An tu li deverekê qere-maçan lîstî?

- Ku wusa be, ma wê çi bibe? Ji kê re çi? Ma hewce ye ku ez bersivê bidim? Aya perê ku ez di lîstikê de winda bikim, ne yê min e? Perê ku ez ji xwe re xerc dikim û li malê serf dibe, yê min e! Deng hat te! Perê min e!

Û gotinên herwekî van. Lê ya rast, dema ku hemû zarok li ser nanxwarinê dicivin; yekî bi qasî Stepan Stapanîç xweş-raman, dilovan, giran û mafparêz nayê hişê merivan. Doz, weke hertim ji şorbê dest pê dike. Piştî ku Stepan kevçiyekî di şorbê de dike, ji nişka ve mirûzê xwe tîrş dike, dev ji şorbê berdide û bi pilepil dibêje:

- Ev çi xwarin e... wusa xuyaye, em ê biçin zikê xwe li aşxanê têr bikin.

Jina wî bi rewşek bêtewatî dipirse:

- Çi ye? Ma şorbe nexweş e?

- Ji bo ku meriv ji vê ava daran re bibêje şorbe û bixwe, ez nizamim bê divê hûrekî çawa li ser meriv be? Gelek şor û bêhna girîşan jê tê... Ji dêla pîvazan ve, tiştên mîna texterişkan li ser diçin û tên...

Û dûre dizivire ser mêvana xwe ya Anfisa Îvanovna:

- Ev, merivan dîn dikin! Tu ji bo kirîna xwariniya malê herroj bi mistan pere didiyê... nefsa xwe ji gelek tiştan dibirî, lê ew ê dîsa viya bi te bidin xwarin! Qeyê dixwazin ku ez dev ji karmendiyê berdim û ez bi xwe dakevim xwarinxanê.

Anfisa dadê, bi dengekî tirsonek xwarinê pêşan dide û dibê:

- Îro şorbe xweş e...

Stepan bi hêrs û gef lê dinêre, çavên xwe bi hev de dişidîne û bersivê dide:

- Ha? Ma bi we xweş e? Lê dilbijiya herkesî cuda cuda ye. Divê em viya jî li xwe daynin ku dîtinên me yekcar ji hev dûr in. Serqisê: Li gor we rewşa wî zarokî baş e. (Stepan wek destlivîna aktorekî trajediyê, destê xwe ber bi kurê xwe î Fedya dike û pêşan dide.) Û bi her awayî hûn wî diecibînin, lê ez... ez... li wî dinêrim, xwîn ji hundirê min diçe. Belê!

Rebenê Fedya î heftsale, gwînvemirî û nexweş; dev ji xwarina xwe berdide, serê xwe dixê ber xwe û gwîn lê bêtir dive-mire.

- Belê, hûn heyrana wî ne û ez jî di ber de dişewutim... Ez nizamim bê kîjan ji me rast e, lê ez wusa bawer im ku... ez kurê xwe ji we baştir dinasim. Ca lê binêrin bê çawa rûniştîye! Ma zarokên bi sinç weha rûdinin? Rast rûne!

Fedya, argûşka xwe ber bi jor û hustuyê xwe jî ber bi pêş dike. Ji wî kira wusa kirin, rûniştina rastir e. Û hêsir bi çavên wî dikeve.

- Nanê xwe bixwe! Kevçiyê xwe rast bigire! Xwe piçekî ragirê, kero ez ê çavê te derxim, şûmo! De megirî! Req li min binêre!

Fedya dike ku rasterast lê binêre, lê serçavê wî dilerize û

çavên wî tije hêsir dibin.

- Çi-i-i... girî hi? Him bi tir e, him bi sir e! Biçe, li quncik rûne! Heywan!

Jina wî xwe davêje nav û dibêje:

- Lê... bila berê nanê xwe bixwe!

- Xwarin tune! Ji bênamû... ji nerindên wusa re nan navêt!

Fedya mirûzê xwe tirş dike, her dernê wî dilerize, xwe ji ser sendeliyê de dixuşikîne xwarê û diçe quncik.

Bav didomîne:

- Ew ê tenê bi viya nemîne! Mafir ku kesek naxwaze li sinça te binêre, wê çaxê ez ê lê binêrim... Xoşewîstê min ê di destê min de nikari be şûmiyan bike û di nanxwarinê de ew ê zirezirê neke. Ker! Divê meriv kar bike, dizanî tu! Kar!.. Mafir ku bavê te dixebite, divê tu jî kar bikî. Divê kesek berhewa nan nexwe! Divê meriv bibe meriv! Me-r-i-v!

- Jina wî bi fransî li ber digere û dibê:

- Tu bi Xwedê dikî, bes e êdî! Tew nebe, di nava xelkê de serê me mexwe... Pîrejinê hertişt bihîst û ew ê ji devê wê li te-vayê bajêr belav bibe...

Stepan bi ûrisî bersivê dide û dibêje:

- Tirs min ji xelkê nîne. Anfisa Îvanovna dibîne ku ez rastiyê dibêjim. Ma ji te kira ez ê bi rewşa vî kurikê nerind qayil bibim? Ma tu dizanî ku ew li ser min tê çi buhayî? Û tu, lawikê nerind, dizanî tu li ser min tê î çi buhayî? An destê min pera dibire? Ez li kuçê pera berhev dikim, ne wusa? Meke zirezir! Hiş be! Deng hat te! Riswa, an tu dixwazî ku ez rabim, te baş repik bikim?

Fedya bi dengê hêl digirî û dûre dest bi hîskandinê dike.

Diya wî:

- Ev êdî nayê kişandin! dibêje, ji ser masê radibe, destmala nanxwarinê divirvirîne û davêje: tew wextekê nahêle ku meriv bi rehetî xwarinekê bixwin. Pariya nanê te, va ye di vi-rayê min de maye!

Gewriya xwe pêşan dide, bi destmala xwe çavên xwe paqij

dike û ji oda nanxwarinê derdikeve.

Stepan bi pişirîneke bêdil dike pilepil:

- Pozê xwe kirin... delalî mezin bûne... A wusa ye, Anfisa Îvanovna; di vê demê de peyva rast li kesekî nayê... Yê neheq dîsa ez im!

Çend deqîqan wusa bi bêdengî derbas dibe. Stepan çavên xwe li namkiyan digêrîne; dema dibîne ku kesek dest nade sorbê, ji kwîr de keseran vedide. Dûre bi awirên xwe yên sar, req li ruyê dadêya bi xem û şermesar dinêre û jê dipirse:

- Hûn çima naxwin, Varvara Vasîlyevna? Hûn xeyidîn, erê? Wusa ye... kesek ji peyva rast hez nake. Ê, li min biborin, xuyê min jî wusa ye... Durûtî çî ye, ez pê nizanim... Rastî çî be, ez hertim wê dibêjim (keserekê vedide). Lê ez dinêrim ku livirbûyina min, nerihatiyê derdixîne. Dema ku ez li vir im, ne nan dixwin û ne jî dipeyvin... Ê ez çî bikin? Ku berê ji min re bigotana; ji vir biçê, ez ê biçuwama... û ez diçim jî.

Stepan ji ciyê xwe radibe, bi gavên qure ber bi derî diçe. Dema ku di ber Fedya -hîna digiriya- re derbas dibe, Stepan radiweste.

Bi quretî dîsa serê xwe bi paş de dike û dibêje:

- Piştî ewqas xirecira ku li vir bû, êdî hûn serbest in! Ez êdî têkilî xwiyê we nabim. Bi min ne ketiye! Ji ber ku ez bavê we bûm, ji bo çêyiya we loma min ew yên ku li we dinêrin, nerihet kir. Bibexşin! Herweha hemî berpirsiyariya jiyana we ya raberdû, ez ji ser xwe davêjim.

Fedya diricife, dest pê dike û bi dengê bilindtir digirî. Stepan bi mezinayî ber bi derî dizivire û diçe oda xwe ya razanê.

Stepanê ku piştî nîvro ji xew şiyar dibe, ji neheqiyê diltengiyek lê radibe, ji jina xwe, kurê xwe û Anfisa Îvanovnayê şerm dike, ew bûyerên ku li ser firawînê bû bûn, bi bîr tîne û tirs lê çêdibe. Lê xwedî payedariyek wusa bilind e ku, newêre li xwe dayne. Xeyidîna xwe, pilepila xwe didomîne...

Sibetirê ji xew radibe, kêfa xwe li cî dibîne, di ruşuştina xwe de difikîne. Dema ku ji bo vexwarina qehwa xwe ya sibê

dikeve xwarinxanê, li wir çav li Fedya dixîne. Çer ku zarok çav li bavê xwe dixîne, ji ciyê xwe radibe û bi mitûmatî lê dinêre.

Wexta ku Stepan diçe ser masa xwe, bi kêfxweşî û dilşayî dibêje:

- Ka tu çawa î, xorto! Çi heye, çi tune? Tu dijî, ne wusa? Nahso, ca were bavê xwe maç bike.

Fedya bi gwînekî vemirî û giranî nêzîkî bavê xwe dibe, piştî lêvên xwe yên lertzok bi gupa bavê xwe dike, bi şûnde vedikişe û bêdeng li ciyê xwe rûdine.

BISERNEKETIN

Îlya Sergeyîç Pevlov û jina xwe Kleopatra Petrovnayê guhê xwe li dêrî ragirti bûn. Gudarî dikirin da ku bibîhisiyana li hundur çî tiştina dibûn.

Di paş dêrî de, li eywana piçûk çêlî evînê dibû. Yên ku ji hev re qala evînê dikirin jî, keça wan ya Nataşanka û Şçûpkînê mamostê dibistana navîn bû.

Pevlov bêtewatî destên xwe di hev re dan û bi pistepist got:

- Çûçik li ser dafikê ye! Petrovna, baldar be! Çer ku wan dest bi pêjnên dil û dildarîyê kirin, tu ê wênexaçê ji dîwêr daxînî, em ê têkevin hundur û pîrfîraz bikin... Jê pê ve jî ew ê êdî nefilite... Ku me bi wênexaça pîrozwer pîrfîraz kir, êdî qediyaye... Ku giliyê xwe jê bi dadgehê de bike, nikare marê betal bike û nikare pêşîra xwe jî bifilitîne.

Li wê hêla dêrî jî weha dipeyvîn:

Şçûpkîn:

- Em regtarê te li hêlekî bihêlin, got û kirfita bi şîma di şalê xwe î çarxetî re da û vêxist. Mîn qet ji we re name ne ni-

visiye.

Keçikê serî gavê li neynikê nêhirî, lihevhanî lihevhanî ti-lor li xwe hezand, bi dengekî berz kenîya û got:

- Belê, belê! Ma ji we kira ez destnîvîsa we nas nakim. Min tavilê nas kir! Bi rastî jî hûn gelek seyr in! Erê hûn ma-mostê nivîsê ne, lê nivîsa we xilûxwârî ye! Nivîsa we ewqas ne baş e jî. Ez têngagihîjim bê hûn çawa dersa nivîsê didin?

- Him!... Ma ev xem nake ku! Di fêra nivîsê de bîngehiya girîng xwiyê xwendekar e, nivîs nine. Rastekekî textînî li serê hinekan dixînî, hinekan li ser çogan dadiwestînî... Ma nivîsa xweşik çi ye? Qet tişteki! Binêrin, Nekrasov helbestvanek bû. Lê ku hûn destnîvîsa wî bibînin, hûn ê ji ber şerm bikin. Di tevayîya destnîvîsa Nekrasov de nimînek henin.

- Nekrasov cuda, hûn cuda... (keserekê vedide). Min ê ji dilûcan nivîskarek bikira. Wî ê hertim wek yadîgarî ji min re helbest binivîsiya.

- Ku hûn bixwazin, ez jî dikarim ji we re helbestan binivîsim.

- Baş e, hûn ê bikari bin li ser çi binivîsin?

- Li ser dilan... li ser pêjnan... li ser çavên we... ku hûn bixwînin, hûn ê hişê xwe wenda bikin... Ew ê ji çavên we wek laserê hêsir biherike!... Lê ku ez bi awayekî helbestvane binivîsim, tew hûn ê destûra maçkirina destên xwe jî bidine min.

- Tew, de qeyê tişteki wusa girîng e!... Hûn dikarin naha jî maç bikin.

Şûpkîn ji ciyê xwe pengizî, çav li xwe kirin mîna qolît, lêvên xwe bi destên gupikî yên ku bêhna sawûna hêkan jê dihat, kir.

Peplow bi enîşka xwe niqûçand jina xwe, ji dilpekiyê gwîn lê vemirî, bişkojên saqoyê xwe pev xist û dûre bi zûzûka:

- Wênexaçê daxîne, em têkevin hundur! Lez bike! got û herdu perên dêrî bi hev re vekirin û bi pinepin:

- Zarokuo... got, çavê xwe yên avî kutan û destên xwe ber bi jor kir. Xwedê we pîrfîraz bike, zarokên min... Bijîn, fêkiy-

an bidin, zêde bibin...

Dêya ku ji dilxweşî digiriya jî, bi pinepin got:

- Ez... Ez jî pîrfîraz dikim... Dilxweşî ya we be zarokên min! Delalên min!

Dûre vegeriya ser Şçûpkîn û got:

- Ax, hûn histûna mala min ji dest min derdixin... Ji keça min hez bikin, bila gunehê we pê bê...

Ji têngihîştin û tîrsê, devê Şçûpkîn vekirî ma bû. Ev êrişa dê û bavê, di wextek ewqas nepayî û bi wêrek wusa bû bû ku, mamoste êdî gotina peyvekê jî di xwe de ne dît.

Ji vê boblata ku lê rast hat, Şçûpkîn di ciyê xwe de ziwa bû û xwe bi xwe fikirî û got: «Tu destgîr bûy! Cî li te teng kirin! Tu êdî ji feqê nafilitî birako, nafilitî.»

Dûre mîna ku bibêje: «De min bigirin, ez bi ser ne ketim.» Bi cirxweşî hustuyê xwe ber bi pêş kir.

Dema ku bavê bi dengê nizm:

- Ez pîrfîraz dikim... got, dest bi girî kir û domand: Natoşa min, keça min, derbasî teniştê dergistiyê xwe be... Petrovna, tu jî wênexaçê bide...

Lê li vir bavê giriyê xwe birî, ji hêrsê ruyê wî serabinî hev bû. Û bi hêrs di ser jina xwe de qîriya:

- Gêjê! Gêjika kwîrfahm! Ma ev çi wênexaç e?

- Wey, ev çi bû li serê min ê reben hat!

Aya çi bû bû? Mamostê nivîsê bi tîrs û xof serê xwe ji ber xwe rakir û dît ku filitiye: Ji lez, dayikê ji dêla wênexaçê pîrozwer ve, ji nivîskaran portrê Lajeçnikovê nivîskar daxisti bû. Peplovê pîremêr û jina xwe Kleopatra Petrovna sekîni bûn, nizanî bûn bê çi bikirana û çi bigotana. Portre di nava lepên wan de şermesar ma bû. Mamostê nivîsê ba li vê tevliheviyê hanî û ji nav derket.

DERGEVANÊ BAQIL

Fîlîpê dergevan li rasta xwarinxanê sekinî bû û şîret didan. Çend xulam, seyîs, du destirmanên malê, jinika xwarinpêj û herdu zarokên wê yên ku berdestkar bûn, guhdariya wî dikirin. Êdî hewisî bû ku her sibe gotarek bigota. Mijara gotara wî ya vê sibê jî zanîn bû.

Kumê wî yê fermayî di dest de bû û digot:

- Binêrin, hûn bi jiyaneke wek jiyana berazan dijîn. Hûn şev û roj her li vir rûdinin, hûn nezan in, tiştekî we û şarizatiyê li ber hev nîne. Mîşka daxmê dilîze, Matryona bindeqan dişikîne û Nîkîfor wext bêwext her dibêşe. Ma ev yên ha, karê merivên baqil in? Ev ne ji baqiliyê, ji ehmeqiyê tê. Di we de jîriya xwendin û hînbûnê tune! Lê, ji bo çi?

Xwarinpêjê xwe havête nava peyivîne û got:

- Wusa ye, Fîlîp Nîkandrîç. Ma aqilê ku di serê me de, çi ye ku? Aqilê gundiyan e. Ma em dikarin van tiştan têbigihîjin?

Dergevan gotinên xwe domand:

- Baş e, çima jîriya xwendinê di we de tune? Ji ber ku we xwe ne daye ber karekî bikêr, loma. Hûn pirtûkan naxwînin û

li ser zanînan jî nafikirin. Serqisê, ku hûn pirtûkekê bigirin û xwe bidin aliyekî û bixwînin, ma xirab e? Ez dibêjim qeyê hûn dizanin bixwînin û tîpan ji hev derxînin. Em bibêjin tu, Mîşka! Ku te pirtûkek bigirta û li vir bixwenda, ew ê baş bibûya. Him te ê tiştina jê derxistana û him jî te ê kesên din pê kêfxweş bikirana. Di pirtûkan de jî, bi her babetî zanîn hene. Di wan de mijarên ku li ser notirê, olê û li ser gelên din hene. Tu ê têbigêhijî ku çi ji bo çi çêdibe, û gelên têvel bi zimanên têvel dipeyivin. Di wan de qala pûtperestiyê jî dibe, hemî tiştên ku di pirtûkan de hene tu ê bikari bî bibînî, lê ku daxwazî hebe. Hûn li ber sobê rûniştine; dixwin, vedixwin û mîna heywanên dulingî dijîn. Tifû!

Jinika xwarinpêj ew haydar kir û got:

- Wexta nîgehbanîya we hat, Nîkandrîç.

- Ez dizanim. Karê min bi te ne ketiye. Serqisê, min bidin ber çavan. Di vî salê xwe î pîr de, ez çi bikim? Ruhê xwe bi çi bihewînim? Ma wê ji pirtûkê an ji rojnamê baştir çi hebe? A ez ê naha biçim nîgehbanîya xwe. Heta sê saetan ez ê li ber derî rûnim. Ma ji we kira ez ê wexta xwe bi bawîşkan, an jî bi kurtepîsta bi jinan re bibuhurînim? Hûn xelet difikirin. Ez ne ji wan kesan im. Ez ê pirtûka xwe bigirim, rûnim û bi kêfxweşî bixwînim. A wusa...

Fîlîp pirtûkek kevnare û rizyayî ji refikê derxist û xiste paşîla xwe.

- A karê ku ez dikim, ev e! Di piçûktiya xwe de ez hewisîme. Zanist ronahî ye û nezanî jî tarîti ye. Ez dibêim qeyê we ev bihîstiye? A wusa...

Fîlîp kumê xwe bi serê xwe de kir, kuxuya û bi pilepil derket. Ji derê kuçê derbas bû, li ser textik rûnişt, li ser wan yên ku di xwarinxanê de, bi gef ramanên xwe domand û kire pilepil:

«Ev ne meriv in, rasterast heywan in!»

Piştî ku hêrsa wî piçekî daket, pirtûk ji paşîla xwe derxist, bi serbilindî keserek veda û dest bi xwendinê kir.

Piştî ku rûpela yekem xwend û qedand, serê xwe hejand û

li ser ramiya:

«Wusa hatiye nivisîn ku ji viya jî baştir, rihma Xwedê ye. Çi gotinên baqil!»

Pirtûk, pirtûkek gelek baş bû û li Moskvayê çap bû bû. Bi vî navî bû: «Çandina şînebarên bi reh. Ma ji bo me şêlim pêwîst e?»

Dergevan herdu rûpelên pêşîn xwend, serê xwe hejand û kuxuya:

«Gelek rast hatiye nivisîn!»

Piştî ku Fîlîp rûpela sisiyan xwend, kete nava ramanan. Li ser amojgariyê û her dixwest li ser fransiyan bifikiriya. Herweha serê wî di ber de hat, bi enîşkên xwe, xwe sipart çogên xwe û çavên wî hatin girtin.

Di vê navberê de Fîlîp xewnek dît. Di xewna wî de hertişt hati bû guhertin. Dinê dîsa ew dinê, xanîna dîsa ew xanî bûn, deriyê kuçan jî dîsa wek xwe bûn. Lê merivîna, ne ew merivên berê bûn. Hemî merivên xwende bûn, di nava wan de tu merivekî nezan tune bû. Di kuçan de tim Firansîz digeriyan. Tew ew avkêşê ku bi teşkerê av dikişand jî bû bû xwedîraman: «Ya rastî, ez tew jî ji vê avûhewayê ne dilxweş im. Min dixwest ku ez li germepîvê binêrim.» Û di destê wî de jî pirtûkek sitûr hebû.

Fîlîp bersiv dayê û got:

- Wê çaxê li salnamê binêre û bixwîne.

Tew jinika xwarinpêj jî bi wê saxikiya xwe beşdarî peyivî-nên baqil dibe û ramanên xwe dibêje. Fîlîp diçe polîsyanê da ku koçmalên nûhatî bide nivisandin. Çi tiştêkî seyr e! Li vî ciyê sar jî bes tiştên baqilî tînin peyivîn. Li ser hemî maseyan kom bi kom pirtûk li ser hev in. Va ye yek ber bi Mîşkayê xulam diçe, bi piyê wî digire, dihejîne û diqîre:

«Ma tu radizî? Ji te re dibêjim: Ma tu radizî?»

Fîlîp dengêkî mîna dengê ewran dibihîse ku dibê:

- Tu di nîgehbanîyê de radizî, hi? Radizî, erê? Heywanê beradayî!

Fîlîp ji ciyê xwe hildifire, çavên xwe mist dide û li pêş xwe

Amîrpolîs dibîne.

- Tu radizî, hi? Ez te biarihînim da ku tu bibînî, mende-
bûr! Tu bisekine, ez pêşanî te didim ca di nîgehbanîyê de ra-
zan çawa ye! Beradayî!

Piştî du saetan ji polîsxaanê banî dergevan dîkin. Dûre di-
bîne ku Mîşka pirtûkekê kîr bi kîr dixwîne, yê li dorê dîsa lê
civiyane û guhdariya wê dîkin.

Bi mirûzekî tîrş û ruyekî soravî ber bi Mîşka diçe, bi lepi-
kê xwe î postîn li pirtûkê dixê û di ber xwe de dibêje:

- Dev jê berde!

ÇÎROKA N. YA XATÛN

Neh sal beriya naha ez û Pyotr Sergeyeviç î dadpîrs, ji bo girtina nameyên xwe, ber bi êvarekê em bi hespan çû bûn îstesonê.

Dinê gelek xweş bû lê di vegeê de, bû xurîna ewran. Me dît ku ewrekî soravî dadiket ser me. Ewr nêzîkî me dibû, û em jî nêzîkî wî dibûn.

Li wê taxa binê ewrê ripûreş, dêr û mala me dixuyan. Spîndarên bilind jî mîna ku di ava zîv de bû be, dibiriqîn. Bêhna baran û rêsiyên giyê dihat. Kêfa hevalê min li cî bû. Her dikeniya sawirî bawirî dipeyivî û digot:

- Naha ji nişka ve, ji çaxa navîn de qesrek derketa pêş me ku; bendên wê bizmarkirî û ji pêçekê nixumandî bûya, hundurê wê tije bûm û kundên çolan bûya û em jî ji ber baranê bazdana hundurê wê, dûre birûskê li me xista û em bikuştana, ew ê çiqas xweş bibûya.

Lê ev tava pêşîn di nava zeviyên sorik û cehdasik re zûzûka derbas bû. Ba rabû tozûtewar ji erdê bilind bû. Pyotr Sergeyeviç keniya, dema hespê xwe zengû kir, qêriya û got:

- Çiqas xweş e! Çiqas xweş e!

Kêfxweşiya wî bi min jî girti bû; ramanek hate hişê min ku heta tayekî ziwa di min de bimîne, ez ê şil bibim û birûskek vede, dibe ku ez bimrim jî û bi vê ramanê re min dest bi ken kir.

Dema ku meriv di bahozê de li ser piştê hespê, wek bayî bifirin û biçin, di sîngê meriv de pêjnên dilhejiyê dijene. Wexta ku em ketin hewşa mala me, êdî bayî xwe ragirti bû. Baranê bi çilkên xwe yên mezin ban û giya dukuta. Li hinda axo kes tune bû.

Pyotr Sergejevîç zîn ji hespan kir û ew kişandin tewlê. Heta wî van karên xwe qedandin, ez di devê dêrî de li bende wî sekinî bûm û min li çepirastiya şîpên çilkên baranê temaşê dikir. Bêhna giyakî xweş û dilvekok, li vir, ji yên çolê pirtir dihat. Ji ewr û baranê derûdor reş û tarî bû bû.

Xurîn û şîrqîna ewrekî wusa hat ku meriv digot qeyê asiman qelişî. Dûre Pyotr Sergejevîç nêzîkî min hat û qêrîya:

- A meriv ji viya re dikare bibêje ku ev xurîna ewran e. Hiii hi... Çawa ye?

Di devê dêrî de li ber min sekinî bû. Ji beza gavek berê hêdî hêdî bêhn vedida, li min temaşê dikir û digot:

- Natalya Vîladîmîrovna, ji bona ku heta demek dirêj ez li we binêrim, ku hûn weha rawestiyana, min ê her tiştê xwe bida. Hûn îro gelek bedew in.

Bi çavekî heyranî û bergerîn li min dinêrî, gwîn lê vemirî bû û çilkên barana ku li ser rî û simbêla wî, mîna ku bi kêfxeşî li min temaşê dikirin.

Pyotr Sergejevîç peyvên xwe domand û got:

- Ez ji we hez dikim. Belê hez dikim, ji bo ku min hûn li pêş xwe dîtiye, ez merivekî bextiyar im. Ez dizanim ku hûn ê nebin jina min, lê xem nake. Ez tiştêkî naxwazim û tu daxwazek min jî tune. Tenê bizani bin ku ez ji we hez dikim, ji bo min bes e. Deng nekin, bersivê nedin, bes weha bizani bin ku hûn li dinê ji bo min tiştêkî herî bi rûmet in û bihêlin ez li we binêrim.

Kêfxweşiya wî bi min jî girti bû. Min li rûçikê wî yê bête-wat dimeyizî, tev xuşîna baranê, min guhdariya dengê wî dikir û mîna ku devê min hati be girêdan, ez di ciyê xwe de sekinî bûm.

Min gelek dixwest ku ez têr li wan çavên rohnî binêrim, heya û heya guhdariya wî bikim.

Pyotr Sergejevîç got:

- Lê hûn tew deng nakin, baş e, bêdengiya xwe bidomînin.

Min xwe ewqas baş hîs dikir ku ji kêfxweşî ez keniyam, di binê wê barana fena devê kun de, ez ber bi malê bazdam. Ew jî keniya û ji bo ku pêl kortikên avê neke, li pey min lotik dan xwe.

Mîna zarokan bi xirecir û bazdan em bi pêlikan ve hilkişyan û em bi lez ketin odê. Em herdu jî bû bûn wek av û ji bazdanê bêhn li me çikiya bû.

Bav û birayê min yê n ku heta naha dilşadiya min ne dîtî bûn, mitûnat li min nêhirîn û wan jî dest bi ken kirin.

Ewrên tavên bagêrê belav bû bûn û xurîna asiman sekinî bû. Çilkên barana ku li ser riyê Pyotr Sergejevîç, hêj dibiriqîn. Heta şîva êvarê her sitran got, fikand, di cî de ne sekinî, bi kûçikê re leyîst, ode bi ode bera wî da û hûndik ma bû li destirmanê ku semawer dihanî, biqelibiya. Li ser şîvê jî gelek dixwar, ji vir û wir dipeyivî û digot; li zivistanê bi xwarina xiyarên teze, bêhna buharê ji devê meriv tê.

Beriya ku têkevim xewê min find vêxist, pencera xwe heta dawiyê vekir û diltenikîyek bêpîvan bi min girt. Min bi bîr hanî ku ez yeke azad, malmezin, liserxwe û dewlemend im, û ez tîm hezkirin. Lê ya herî girîng malmezin û dewlemendbûyîna min bû. Xwedêyo, him malmezin û him dewlemendbûyî n çî tiştêkî xweş bû! Dûre ji ber pêlên bayê sar î ku tev xunavê di bêxçe re derbasî hundurê oda min dibû, min di nava lihêfê de xwe dabû hev û min serê xwe di ber de êşand ku ez fahm bikim ka ez ji Pyotr Sergejevîç hez dikim an ne... Lê bêyî ku ez tiştêkî têbigêhim, ketim xewê...

Sibê dema ku min dît periyên royê û siya giliyên sipînda-

ran li ser lihêfa min dipirpitîn, ew hemî bûyerên do êvarê di hişê min de vejîn. Jiyan bi min ve dewlemend, rengoreng û gelek barîk duxuya. Bi sitrangotin min xwe zûzûka tevgirêda û ez bazdam bêxçe...

- Baş e, dûre çî bû? Qet. Zivistanê dema ku em li bajêr dijiyan, Pyotr Sergeyeviç carina dihat mala me. Gundiyên nas tenê li gund, ew jî li havînê xwînsêrîn dibin, lê li zivistanê li bajêr ew nivê vê xwînsêrîniya xwe wenda dikin. Li bajêr dema ku meriv çayekî keremî wan dike, meriv dibê qeyê ew çayên xwe zêde li hev dixin û ew *redîngotê*(*) ku li xwe kirine jî, ji ser milên hinekan girtine. Pyotr Sergeyeviç li bajêr jî çêlî evîna xwe dikir, lê ev tew ne fena ya li gund bû. Ew dîwarê ku em ji hev diqetandin, me li vir bastir tê derdixist. Ez malmezîzin bûm, dewlemend bûm. Lê ew xizan bû, kurê metranekî wusa bû ku tew ne ji malmezînan jî bû. Ew bes dadpirsek bû û hew. Me herduyan jî -ji ber ku ez ciwan bûm û Xwedê dizane bê çima- ev dîwara him gelekî bilind, him jî sitûr didît. Li bajêr, wexta dihate mala me, bi zorê dipişirî û bi rexnegirî li civatê dinêrî. Dema ku li eywanê yekî biyanî hebûya, ew bi mirûzekî tirş û tal bêdeng dima. Tu dîwarek tuneye ku meriv nikari be jê derbas bibe. Lê lehengên romanên vê dewra me ya ku ez gelek baş dinasim, merivên zêde şermok, sist û teral in, baweriya wan bi wan nîne. Li hember ramana ku dibê: Jiyanê hûn xapandine û li hember fikra têkçûyinê, pir zû hustuxwar dibin. Ji dêla ve têkoşînê çilkên qirêj davêjin civakê û dixwazin rexna lê bigirên. Lê haya wan jê nîne ku gazinên wan hêdî hêdî ji rûmetê de dikevin.

Ji min hez dikirin. Bextiyarî li ber lingê min bû, ji min kira destê me di destê hev de em dijîn, min hewildan ne dida xwe ku ez xwe fahm bikim ka ez li bende çî me, ji jiyane çî dixwazim. Lê wext diçû û her diçû...

Xelk bi evînen xwe di ber min re diçûn û dihatin, rojên

(*) *Rêdîngot*: Çakêtekî dirêj î fermayî ye, û li ser du rêzan bijkojkirî ye. Mêr li xwe dikin.

sayî û şevên germ didan pey hev, bilbilan dixwendin, bêhna rêşîyan hawirdor dadigirt, aniha tenê ev bîranînên ku ji demên xweşik û barîk de mane, wek herkesî di min de jî bêyî ku bandorekê bihêle zû bi zû derbas dibûn, rûmetê wan ne dihat zanîn, wek mijê wenda dibûn û diçûn... Aniha ev hemî li kuderê ne?

Bavê min mir, ez pîr bûm, tiştêkî ku bête ecibandin, bête hezkirin, hêviyê bide, dengê baranê, xurînên ewran, ramanên bextiyariyê, dengê evînan, ev hemî yek bi yek tenê wek bîranînekê man. Ez naha li pêş xwe beyarek rût û bêdeng dibînim, li wê rasta çolê tu aferîdek tune, li wan asoyên dûr hertişt tirs û tarî ye...

Va ye zengil lê dide û ev Pyotr Sergeyeviç e tê. Dema ku ez li zivistanê daran dibînim, tê bîra min ku ew li havînê çawa ji bo min hêşîn dibin. Wê çaxê ez xwe nagirêm û xwe bi xwe dibêjim:

«Ax, evîndarên min!»

Wexta ez wan merivên ku min bi wan re buharên xwe derbas kirine dibînim, dilgermî û xemgînyekê di xwe de dihîsim û van gotinan ji wan re jî dubare dikim.

Bi pêşniyara bavê min, Pyotr Sergeyeviç ji mêj ve karguhêzî bajêr bû bû. Hinekî pîr bû, hinekî ket. Ji zû de qala evîne ne dikir. Êdî ji vir û wir ne dipeyvî, ji karmendiyê hez ne dikir, xwedîkeserek veşartî bû, tiştêkî ku ez nikarim têbigêhijim dest û ling lê sar kiri bû û hêviya wî ji jiyane birî bû... Diyar bû ku bêdîl dijiya... Va ye çû li pêş pixêriyê rûnişt, bêdeng bêdeng li êgir nêhirî... Bêyî ku ez bizani bim çi bibêjim, min jê pirsî:

- Çi ye?

Bersiv da û got:

- Qet...

Bêdengiyê dîsa girt ser derûdorê. Soraviya êgir li ser rûçîkê wî yê xemgîn dipirpitî.

Demên berê hate bîra min û ji nişka ve milê min ricifî, serê min kete ber min û bi dilşewatî giriyam. Dilê min gelek

bi min û wî merivî şewutî. Aniha ew bûyerên ku derbas bûn û jiyaneê êdî li me venedigerand, min bi dilbijokî dixwest. Ez êdî li ser malmezîni û dewlemendiya xwe ne difikirîm.

Min destên xwe dan ser cînegên xwe û pê ve şidand, bi dengê bilind hîskiyam û min di ber xwe de got:

- Xwedêyo! Xwedêyo! Malik li me xirab, jiyana me tarûmar bû...

Ew jî rûnişti bû, deng ne dikir û ji min re ne digot: «Megirîn». Wî pêwîstiya vî giriyî û hatina wexta vîya dizanî bû. Min di çavên wî derdixist ku dilê wî jî bi min dişewutî. Gunehê min jî pê dihat lê ji hêlekê ve jî di dilê xwe de, min gef li vî merivê qirçilok dixwar û ez jê diqahirîm. Ji ber ku wî ne dikarî bû jiyana xwe û ne jî ya min serast bikira.

Dema min ew bi rê dikir, ez wusa tégêhîştîm ku wî bi zanetî kurkê xwe hêdî hêdî li xwe dikir. Carekê duduyan bêdeng destê min maç kir, dûr û dirêj li serçavê min î şil û hêsirîn nêhirî. Ez wer dizanim ku di wê gavê de bagêr, çepraziya şîpên çilkên baranê, biqîna kenê me û serçavê min î wê çaxê hati bû bîra wî. Dixwest ji min re tişteke bigota û ji bo gotinê jî can dida, lê tişteke ne got. Tenê serê xwe hejand û hişk-firî destê min şidand. Xwedê pê re be!

Piştî ku min ew bi rê kir, vegeyriyam eywanê û dîsa li pêş pixêriyê li ser xalîçê rûniştîm.

Terafa kuzotên êgir xwelî girt bû û êdî li reşbûnê bû. Sermayê hêj bi pêt li pencerê dixist û bayî jî di rocinê re sitranek nependî digot.

Destirman derbasî eywanê bû, jê kira ez xilmaj bûme, banî min kir...

XWENDEKAR

Dinê berê xweş û melûl bû. Çûkên kajan dikirin qîjewîj. Mîna ku yek pîfî şûşekê vala bike, di avzêlên hember de rihberê ji kezebê dikûriya. Çûkek avzêlê firiya û dengê tîfînga ku li pey teqîya, bi bêhna buharê re bi kêf şîqîya. Piştî ku tariyê xwe dagirt ser daristanê, ji rohelat de bayekî sar û bêwext dest pê kir. Kermegên cemedê li ser avweslan xuya bûn êdî. Û daristanê dest bi diltengî, bêdengî û kovîtiyê kir. Ji her aliyê bêhna zivistanekê dihat.

Xwendekarê Akademiya Îlahiyetê Îvan Velîkopskiyê lawê Zangoç, di mêrgê de dabû ser xaçerêkê û diçû mala xwe. Ji sermayê jan keti bû tiliyên wî û ji seqema bayê, şewat bi serçavên wî keti bû. Ji wî kira vê sermaye ku wusa ji nişka ve dest pê kir, li tu deverê ne xweşî û ne jî pergala hişti bû. Notir jî ji vê rewşê tirsîya bû û ji ber vê yekê bû ku tariya şevê berî wexta xwe dest pê kiri bû. Tenê li kêleka newalekê di nava bîstanê jînebîyan de, agirek dişewitî. Li derûdorê, her tişt di nava tariya êvareke sar de ma bû. Hate bîra wî ku dema ew ji mal derketi bû, diya wî bi lingên xwasî li derve se-

mawer paqij dikir; bavê wî jî xwe li ser tifika tenûrê ramedandi bû û dikuxuya. Ji ber ku roja îniya pîrozwerîn bû, şîv ne hati bû çêkirin û ew jî gelekî birçî bû bû. Ji sermayê ricifi dihatê, dilerizî û li ser demên Rûrîk, Îvan û Petroyê mezin difikirî. Di demên wan de jî bayekî wusa rabû bû, xizanî û xelayek wusa daketi bû. Di wê wextê de jî banên weha xirabe bi ka û kapol, bêhewînî û melûliya wusa, tarîtî û diltengiyên weha; ev hemû tiştên bi xov û xeter bû bûn, hebûn û ê bibûyana. Ji ber vê yekê ku hezar salên din jî bibuhuriya, jiyana ê dîsa jî xweştir nebûya.

Ji wan bîstanan re, bîstanên jinebîyan dihate gotin. Ji ber ku xwediyên wan bîstanan keçîkek û diya xwe bûn. Û herdu jî jinebî bûn. Qirçeqirça êgir bû dişewutî, dora xwe germ dikir û şûvên zeviyên li dor xwe, heta dûr rohnî dikir. Vasîlisayê saqoyekî kin î mêran li xwe kiri bû, li ber êgir rawestiyayî û bi ramanên kwîr req lê dimeyizî. Vasîlîsa, pîrejineke bi dest û pê bû. Lûkerya keça wê li erdê rûniştî bû, kevçî û beroş dişûştin. Ew jineke bejkin, rûxurî û serçavê wê dînikî bû. Diyar bû ku nû ji ser şîvê rabû bûn. Ji hawirdor dengê mêran dihate bihîstin. Ew, palên vir bûn û hespên xwe li ser newalê avdandan.

Xwendekar ber bi êgir çû û got:

- Va ye zivistan bi şûnde hat, rojbaş!

Vasîlisayê berê hinekî xwe ragirt, tavelê ew nas kir, bi dostane pişirî û gotê:

- Wey Xwedê xêra xwe bi te de, min tu nas ne kirî. Tu ê bibî dewlemend.

Dest bi galegalan kirin. Vasîlîsa jineke xwedî azmayîş bû û jiya bû. Di wextekê de li ba efendiyê xwe, wek şîredê û dûre jî wek dadêyekê kar kiri bû. Gelek nazik dipeyivî û ew pişirînên şêrîn tew ji ser lêvên wê kêm ne dibûn. Keça wê ya Lûkerya jî, ji ber ku ewqas repik ji mêrê xwe xwari bû, êdî gêj bû bû. Û ew jineke gundî bû. Bêyî ku tu tiştêkî bibêje, çavên xwe dikuta û li xwendekar dinêrî. Mîna meriveke ker û lal, xêvikî dixuya. Xwendekar destên xwe ber bi êgir kir û got:

- Petrûsê hewarî jî di şevê weha sar de, li ber agirekî wusa xwe germ dikir. Qeyê di wan deman de jî sermayên wusa hebûn. Ax dapîr, ew çi şeveke bi tirs û xirab bû! Şeveke dirêj û xofdar!

Li tariya derûdorê meyizî, bi hêrs serê xwe hejand û pirsî:

- Ez dibêm qeyê tu ê çûbî ayinên xwendina Încîlê?

Vasîlsayê got:

- Ez çûme.

- Ku bête bîra te, di xwarina dawîn de, Petrûs ji Îsa re dibêje ku: «Ez bi her awayî amade me ku bi te re bikevime zîndanê jî û biçim mirinê jî.» Ji ber vê yekê jî Xwedê jê re dibêje: «Petrûs, îro berî banga dîkan tu ê li ber min asê bibî û sê caran bibêjî: Ez te nas nakim.» Piştî xwarinê dema ku Îsa li nav bêxçe bi ramanên kwîr banî Xwedê dike, serê Petrûsê reben tevlihev dibe, piştî çavên wî lê giran dibin, bi xewa xwe nikare û dikeve xew. Mîna ku tu jî dizanî, Yehûda di wê şevê de Îsa radimîse û dide dest wan şikencekarên ku wê pê şikencê bikin. Ew Îsa girê didin, di rê de lê dixin û dibin ba serokmetran. Petrûs jî westiyayî, ji kul û kesera xwe bêhêle ketî, bi çavên bêxew li pey wan diçe û ji wî kira ê di wê gavê de li rûyê dinê tiştên gelek xirab bibûya... Ew gelek û gelek ji Îsa hez dike. Wê çaxê jî, ew dibîne ku wan çawa li Îsa dixistin...

Lûkeryayê kevçiyên di destê xwe de danîn erdê û req li xwendekar nêhirî. Xwendekar domand:

Îsa tînin nik serokmetran û wî dikişînin dadpirsiyê. Ji ber ku dinê sar e, karkiran jî li hewşê agir dada bûn û xwe li ber germ dikirin. Petrûs jî bi wan re û li ber êgir sekinî ye. Mîna ku naha ez xwe germ dikim, wî jî xwe germ dikir. Jinikekê ew dît û got: «Ew bi xwe jî bi Îsa re bû.» Ango dixwest bigota ku wî jî bikişînin dadpirsiyê. Hemû karkerên li kêleka êgir bi şik, bi awirên tûj û bi gef lê dimeyizîn. Û loma ew bi rewşek şermesarî dibêje: «Ez wî nas nakim!» Pir derbas nabe yekî din jî dibêje: «Tu jî ji şagirtên Îsa î.» Lê ew dîsa xwe lê danayne. Cara sisiyan yek jê dipirse: «Ma qey min îro tu li nav bêxçe bi wî re ne dît?» Cara sisiyan jî ew xwe lê nake xwedî. Û di pey

re, tavilê dîk bang didin. Petrûs ji dûr ve li Îsa dinêre û ew peyvên wî yên ku êvarê goti bû, tîne bîra xwe... Tîne bîra xwe, li xwe divarqîle, ji hewşê derdikeve û ji kezeba şewutî digirî. Mîna ku di Încîlê de dibêje: «Û bi girîna ji kezeba şewutî dimeşe û diçe...» Bexçeyekî tarî û bêdeng... Di bêdengiyê de hîskikên nîvxeniqî tê bihîstin.

Xwendekar axînek kişand û kete nava ramanan. Vasîlîsa her dipişirî. Lê ji nişka ve dest bi hîskandinê kir. Hêsrên çavên wê bi dilopên gir, di ser gupên wê de dihatin xwarê. Mîna ku ji van hêsrên şerm bike, bi piyên xwe serçavên xwe vedîşart. Lûkeryayê jî her li xwendekar dinêrî û rûçik lê sor bû bû. Meriv ji serçavê wê jî fahm dikir ku xwedîyê kesereke giran, şidiyayî û xurt e; û dixwaze wê keserê ji ser xwe bavêje.

Pale ji ser newalê dizivirîn. Ji wan yek li hespê siwar û gelekî jî nêzîk bû bû. Ronahiya êgir li ser wî dipirpitî. Xwendekar şevbaşî li herdu jinebîyan kir û riya xwe domand. Dîsa di nava taristanê de ma û dest lê qerisîn. Bayekî hişk û tûj dihat. Bi rastî jî mîna ku zivistan bi şûnde hati bû. Tew jî ne diyar bû ku dusibê cejn e.

Aniha xwendekar fikra Vasîlîsayê dikir û xwe bi xwe digot: Ku ne dişewutiya Petrûs bûya, ji ber wan tiştên xirab û bi xofên ku wê şevê di serê wî de hatin, wê negiriyana.

Xwendekar li dora xwe nêhirî. Agirê ku bi tena serê xwe û di tariyê de diçirûskî, êdî tu meriv li dorê ne dixuya. Xwendekar carek din ramiya û xwe bi xwe got: Mafir ku Vasîlîsa girîya û keça wê jî mitûmat ma, dikare ji ber vê yekê be ku ev bûyera hezar û nehsed sal berê -ya ku gava din min kat kirdivê pêwendiyê wê bi îro ve, bi van herdu jinikan ve, bi vî gundê bêdeng ve, bi min ve û bi hemû merivan ve hebe. An ne, giriyê vê pîrejîne ne ji ber vê jidilpeyvîna xwendekar bû. Lê Petrûs ji wê ve pir nêzîk bû, û ew tiştên ku di ruhê wî de derbas bû bûn, hemû jî wê jinikê di xwe de hîs kiri bû.

Ji nişka ve dilxweşiyekê girte ser wî. Ji bona bêhnvedanê parîkî xwe ragirt û ramiya: «Raberdû, bi risila bûyeran ve hişkfirî bi îro ve girêdayî ye.» Wî aniha mîna ku herdu serê wê

risilê jî dîti bû. Meriv dest bavêta serîkî yek, serê din jî dileqiya.

Bi filûqê dema ku ji çêm derbas dibû jî û dema ku bi çiyê ve hildikşiya jî; li gundê xwe û li roavayê meyizî, hêj tîrêjek sar û moravî di ser re dibiriqî. Weha diramiya: «Li wî bexçeyî, ew bûyera ku di hewşa serokmetran de pêk hat, ew rastiya ku jiyana merivan serast dike û ew xweşikiya, heta îro hatina xwe her domandiye, ji dinê û jiyana merivan re bûye tiştêkî bingeh.» Bi pêjnên ciwanî û xurtiyê re (hîna bîst û du salî bû), bextiyariya xweşpayineke bêpîvan hêdî hêdî dilê wî dagirt. Ji nişka ve jiyana bi wî ve yekta, gelek xweş û giranbuha xwuya kir.

DOSTOYEVSKI

MERIVÊN REBEN

ROMAN

derdikeve

Keça Kapîtan , romana Pûşkîn derketiye.

Adresa xwestinê:

Weşanên Welat

c/o KFH , Box 40 88

141 04 Huddinge/Sweden

WEŞANÊN WELAT

*“Hêz û rizgariya gel di destê rewşenbîrên
wî de ye; rewşenbîrên bi namûs, raman-
wer, şîyar û xebatkar.,,*

A Zeynal

